Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2746

[Total No. of Pages : 4

[6021]-115

F.Y. B.Ed. (General)

EDUCATION

BED 105 : Advanced Pedagogy and Application of I.C.T

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory*
2) *Figures to the right indicate full marks*
3) *Essay type questions carry fifteen marks and answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words*
4) *Short answer type questions carry five marks and answers of the same are expected to be written in 130 to 150 words*
5) *Students should strictly follow word limit while writing answers.*

munotes.in

Q1) What is advanced pedagogy? Explain it with example.Write the need and significance of advanced pedagogy. **[15]**

OR

What are different pedagogies? Explain the use of 'Critical pedagogy' and 'Student engagement' in teaching-learning process. **[15]**

Q2) Write any three pedagogical approaches. Explain 'Problem based learning and Scenariobased learning with respect to following points. **[15]**

a) Concept

b) Features

c) Example

OR

What is system approach? What are the elements of system approach?Explain system approach with appropriate example. **[15]**

P.T.O.

Q3) Explain the concept of Net Safety and plagiarism. How will you orient your students for these two concepts? Write the steps of Orientation. **[15]**

OR

What is ICT? Explain the need and importance of ICT. Write the uses of ICT in publication and Research. **[15]**

Q4) What are the different ICT supported teaching strategies? What is CAI? Explain the steps of development of CAI with example. **[15]**

OR

What is mobile learning? What are different educational applications? Explain the uses of any two mobile apps in teaching learning. **[15]**

Q5) Answer in short (Any four) **[20]**

a) Write the uses of 'Student voice' pedagogy in teaching learning process.

b) Write the steps of kolb's cycle in experiential learning.

c) Write the challenges for the teachers to integrate ICT in indian schools.

d) How will you become Net safety?

e) Write the advantages of collaborative learning.

f) Write the role of open schools and universities in education.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2746

[6021]-115

F.Y. B.Ed. (General)

EDUCATION

BED 105 : Advanced Pedagogy and Application of I.C.T

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *3* तास] [एकूण गुण : *80*

सूचना :-
1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा प्रश्न *15* गुण व शब्दमर्यादा *400* ते *425*.
4) लघुत्तरी प्रश्न *5* गुण व शब्दमर्यादा *130* ते *150*.
5) परीक्षार्थ्यांनी शब्दमर्यादा पाळावी.

प्र.1) प्रगत शैक्षणिक अध्यापनशास्त्र म्हणजे काय? ते सोदाहरण स्पष्ट करा. प्रगत शैक्षणिक अध्यापनशास्त्राची गरज व महत्त्व लिहा. **[15]**

किंवा

विविध प्रगत अध्यापनशास्त्रे कोणती? चिकित्सक अध्यापनशास्त्र आणि विद्यार्थी गुंतवणूक याचे अध्ययन अध्यापन प्रक्रियेतील उपयोग स्पष्ट करा. **[15]**

प्र.2) कोणतेही तीन प्रगत अध्यापनशास्त्रीय उपागम लिहा. समस्याआधारीत अध्ययन आणि दृष्टी आधारीत अध्ययन (Scenario based learning) खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) वैशिष्ट्ये

क) उदाहरण

किंवा

प्रणाली उपागम म्हणजे काय? प्रणाली उपागमाचे घटक कोणते? प्रणाली उपागम योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

munotes.in

प्र.3) नेट सुरक्षितता आणि वाङ्मय चौर्य या संकल्पना स्पष्ट करा. या दोन्ही संकल्पनांचे उद्‌बोधन तुम्ही तुमच्या विद्यार्थ्यांना कसे कराल? उद्‌बोधनाच्या पायऱ्या लिहा. **[15]**

किंवा

माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान म्हणजे काय? माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा. माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाचे प्रकाशन आणि संशोधनातील उपयोग लिहा. **[15]**

प्र.4) माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान आधारीत अध्ययनाच्या कार्यनिती कोणत्या? संगणक सहाय्यित अध्ययन (CAI) म्हणजे काय? संगणक सहाय्यित अध्ययन कार्यक्रम विकसनाच्या पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मोबाईल अध्ययन म्हणजे काय? विविध शैक्षणिक ॲप्स कोणते? कोणत्याही दोन मोबाईल ॲप्सचे अध्ययन अध्यापनातील उपयोग लिहा. **[15]**

प्र.5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) विद्यार्थी आवाज या अध्यापनशास्त्राचे अध्ययन – अध्यापन प्रक्रियेतील उपयोग लिहा.

ब) अनुभवाधारीत अध्ययनातील कोब चक्राच्या पायऱ्या लिहा.

क) माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाच्या भारतीय शाळांतील अंमलबजावणीत शिक्षकांपुढील आव्हाने लिहा.

ड) तुम्ही नेट सुरक्षित कसे व्हाल?

इ) सहयोगी अध्ययनाचे फायदे लिहा.

फ) मुक्त शाळा व विद्यापीठांची शिक्षणातील भूमिका लिहा.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P-2743

[Total No. of Pages : 4

[6021]-111
F.Y. B.Ed. (General)
101 : CHILDHOOD AND GROWING UP
(2015 Pattern) (Credit System)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry fifteen marks and the answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Short answer type questions carry five marks and answers of the same are expected to be written in 130 to 150 words.***

munotes.in

Q1) What is mean by heridity & environment? Write the importance of heridity & environment. In what way will you use these concepts as a teacher in teaching learning process? **[15]**

OR

Explain the principles of development. Explain the characteristics of mental, moral, Emotional development of Adolescent stage with examples. Which precautions will you take while teaching the student from adolescent stage?

Q2) What is mean by individual differences? Explain the causes of individual differences with examples. How will you guide the students for their development by considering the concept of indidual difference? **[15]**

OR

What is mean by 'Inclusive Education' How will you identify hearing impaired learners in your classroom? Write the characteristics of such students. What measures will you take to teach hearing impaired students?

Q3) What is mean by learning styles? Explain as visual learning styles with examples. As a teacher what programme will you implement for the development of visual learning style? **[15]**

OR

What is mean by multiculturalism? Explain the multicultural diversity in India with examples. Which precautions will you take while teaching in multiculturalism classroom?

P.T.O.

Q4) Explain the meaning of social dimension. Explain the implication of social dimension on growing up w.r.t. family, friends, neighbourhood and society.**[15]**

OR

Explain the concept of mass media? What are the positive and negative effects of 'mass-media' on the development of the students? Elaborate.

Q5) Answer in brief (Any four): **[20]**

a) Explain the role of teacher in learning for slow learners.

b) Explain the differences between growth and development.

c) Explain the Auditory learning style with example.

d) Write the characteristics of social development of adolescence stage.

e) Write the characteristics of physically challenged students.

f) What are the characteristics of dictatorship government?

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-2743

[6021]-111

F.Y. B.Ed. (General)

101 : बाल्यावस्था आणि विकसन

(2015 Pattern) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :
1) *सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक आहे.*
2) *उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.*
3) *15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425.*
4) *गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150.*

प्रश्न 1) अनुवंश व परिस्थिती म्हणजे काय? अनुवंश व परिस्थिति चे महत्त्व लिहून एक शिक्षक म्हणून या संकल्पनेचा उपयोग तुम्ही अध्ययन – अध्यापन प्रक्रियेत कशा प्रकारे कराल? **[15]**

किंवा

विकासाची तत्त्वे स्पष्ट करा. कुमार अवस्थेच्या मानसिक, नैतिक, भावनिक विकासाची वैशिष्ट्ये सौदाहरण स्पष्ट करा. कुमार अवस्थेतील विद्यार्थ्यांच्या अध्यापनासाठी तुम्ही कोणती काळजी घ्याल?

प्रश्न 2) व्यक्तीभेद म्हणजे काय? व्यक्तीभेदाची कारणे स्पष्ट करा. व्यक्ती भेद संकल्पना विचारात घेऊन तुम्ही विद्यार्थ्यांच्या विकासासाठी त्यांना कशा प्रकारे मार्गदर्शन कराल? **[15]**

किंवा

समावेशक शिक्षण म्हणजे? तुमच्या वर्गातील कर्णबधिर विद्यार्थी तुम्ही कसे शोधाल? या विद्यार्थ्यांची वैशिष्ट्ये लिहा. कर्णबधिर विद्यार्थ्यांना अध्यापन करताना तुम्ही कोणते उपाय योजाल?

प्रश्न 3) अध्ययन शैली म्हणजे काय? दृक अध्ययन शैली सौदाहरण स्पष्ट करा. दृक अध्ययन शैली विकासासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते उपक्रम राबवाल? **[15]**

किंवा

बहुसांस्कृतिकता म्हणजे काय? भारतातील बहुसांस्कृतिक विविधता सोदाहरण स्पष्ट करा. बहुसांस्कृतिक वर्गात अध्यापन करतांना तुम्ही कोणती काळजी घ्याल?

munotes.in

प्रश्न 4) सामाजिक पैलूंचा अर्थ स्पष्ट करा. बालकवर कुटुंब, मित्र, शेजार व समाज या सामाजिक पैलूंचा होणारा परिणाम स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समूह संपर्क माध्यमाची संकल्पना स्पष्ट करा. समूह संपर्क माध्यमांचा विद्यार्थ्यांच्या विकासावर होणारा सकारात्मक व नकारात्मक परिणाम स्पष्ट करा?

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : **[20]**

अ) गतिमंद विद्यार्थ्यांच्या अध्ययनामध्ये शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.

ब) वाढ व विकासातील फरक स्पष्ट करा.

क) श्राव्य अध्ययन शैली सौदाहरण स्पष्ट करा.

ड) कौमार्यावस्थेतील सामाजिक विकसाची वैशिष्ट्ये लिहा.

इ) शारिरीक अपंगत्व विद्यार्थ्यांची वैशिष्ट्ये लिहा.

फ) हूकूमशाही शासन प्रणालीची वैशिष्ट्ये लिहा.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P-2744

[Total No. of Pages : 4

[6021]-112

F.Y. B.Ed. (General)

BEd102 : CONTEMPORARY INDIAN EDUCATION, GENDER & SOCIETY

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates :

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry 15 marks and answers of the same are expected to be written in 400 to 450 words.***
4) ***Short answers type questions carry 5 marks and answer to the same are expected to be written in 150-175 words.***

munotes.in

Q1) Explain the concept of Education with the help of any five definitions of Education. Write the any five aims of Education in contemporary Indian Society. **[15]**

OR

Explain the concept of family with the help of definitions. Write the role of family in all round development of the child. **[15]**

Q2) Explain the concept of social change with the help of definitions. Explain the factors which are responsible for social change. **[15]**

OR

What are the different types of social change? 'Education is an Important instrument of social change' Explain this statement with the support of following points. **[15]**

a) Relationship of education with social change
b) Curriculum
c) Co-curricular activities
d) Role of Teacher

P.T.O.

Q3) Explain meaning of Gender and sex. What are the constitutional provisions made for Gender Equality. Explain the role of teacher in promoting gender equality. **[15]**

OR

Explain the difference between Gender and sex. What are the different issues related to gender inequality in a school? Explain role of education in promotion of gender education. **[15]**

Q4) Explain the concept of privatization, Liberalization and Globalization. What is importance of these concepts in today's educational systems, explain with four example. **[15]**

OR

Explain Ravindranath Tagore's Educational thoughts. How will you develop his concept, "Education through Nature" and Education through educational trips explain with four example. **[15]**

Q5) Answer in brief (any four) : **[20]**

a) Write the educational importance of peer group.

b) Explain the obstacles in social change.

c) Write the laws and rights regarding gender equality.

d) Explain the concept of sustainable development.

e) Explain Savitribai Phule's thoughts on women education.

f) Explain the role of teacher in Indian Education system for contemporary problems.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-2744

[6021]-112
F.Y. B.Ed. (General)
BEd102 : समकालिन भारतीय शिक्षण, लिंगभाव व समाज
(2015 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना : *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

2) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) निबंधवजा प्रश्न 15 गुणांचा असून 400 ते 450 शब्दांत अपेक्षित आहेत.

4) लघुत्तरी पाच गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर 150 ते 175 शब्दांत अपेक्षित आहे.

प्रश्न *1)* शिक्षणाच्या कोणत्याही पाच व्याख्यांच्या आधारे शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. समकालीन भारतीय समाजातील शिक्षणाची कोणतीही पाच ध्येये लिहा. **[15]**

किंवा

कुटुंब ही संकल्पना व्याख्याच्या आधारे स्पष्ट करा. मुलांच्या सर्वांगिण विकासासाठी कुटुंबाची भूमिका लिहा. **[15]**

प्रश्न *2)* सामाजिक बदलाची संकल्पना व्याख्या आधारे स्पष्ट करा. सामाजिक बदलासाठी कारणीभूत असलेले घटक स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

सामाजिक बदलाचे वेगवेगळे प्रकार कोणते? 'शिक्षण हे सामाजिक बदलाचे एक महत्त्वपूर्ण साधन आहे'. हे विधान खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) शिक्षण आणि सामाजिक बदलाचा सहसंबंध

ब) अभ्यासक्रम

क) अभ्यासपूरक उपक्रम

ड) शिक्षकाची भूमिका

munotes.in

प्रश्न 3) लिंग व लिंगभाव याचा अर्थ स्पष्ट करा. लिंगभाव समानतेबाबत भारतीय संविधानातील तरतूदी कोणत्या? लिंगभाव समानता वाढविण्याबाबत शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

लिंग व लिंगभाव यामधील फरक स्पष्ट करा. लिंगभेदाविषयी शाळेत निर्माण होणाऱ्या समस्या कोणत्या? लिंगसमभाव शिक्षणाच्या वाढीसाठी शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 4) खाजगीकरण, उदारीकरण, जागतिकीकरण या संकल्पना स्पष्ट करा. आजच्या शिक्षण प्रणालीत या संकल्पनांचे काय महत्त्व आहे, ते चार उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

रविंद्रनाथ टागोर यांचे शैक्षणिक विचार स्पष्ट करा. 'निसर्गाद्वारे शिक्षण' व शैक्षणिक सहलीद्वारे शिक्षण ही त्यांची संकल्पना तुम्ही कशी विकसित कराल? चार उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) समवयस्क समूहाचे शैक्षणिक महत्त्व लिहा.

ब) सामाजिक बदलातील अडथळे स्पष्ट करा.

क) लिंग समानतेबाबतचे हक्क व कायदे लिहा.

ड) शाश्वत विकासाची संकल्पना स्पष्ट करा.

इ) 'स्त्री' शिक्षणाबाबत सावित्रीबाई फुले यांचे शैक्षणिक विचार स्पष्ट करा.

फ) भारतीय शिक्षण प्रणालीत समकालीन काळात निर्माण झालेल्या समस्यांसाठी शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.

⌘⌘⌘

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2982

[Total No. of Pages : 4

[6021]-113

F.Y.B.Ed. (General)

103 : LEARNING AND TEACHING (EDUCATION)

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Word limit for questions of 15 marks in about 400 to 425 words.*
4) *Word limit for questions of 5 marks is about 150 to 175 words.*
5) *Students should strictly follow the words limit given.*

munotes.in

Q1) What is meant by learning? Explain individual and environmental factors affecting on learning with suitable example. **[15]**

OR

Explain the theory of classical conditioning with the help of following points. **[15]**

a) Experiment.

b) Need and Importance.

c) Merits and limitations.

d) Educational implication.

Q2) What is Constructivism? Which are the types of constructivism? How will you use constructivism in class room teaching? **[15]**

OR

Explain Brain based learning with the help of following points. **[15]**

a) Concept.

b) Principles.

c) Educational implications.

P.T.O.

Q3) What is teaching? How will you use the following methods of teaching for managing diversity in your classroom? Explain with examples. **[15]**

a) Pair work

b) Project work

c) Flipped classroom

OR

What is Microteaching? Which are the microteaching skills you have practiced? Explain any two microteaching skills with respect to following points : **[15]**

a) Concept

b) Advantages

c) Applications

Q4) What is Concept Attainment Model? Explain its steps with example and write the educational implication of it. **[15]**

OR

Explain the Concept of Reflective teaching. Which are the merits of Reflective teaching? Explain the educational implication of Reflective teaching. **[15]**

Q5) Answer the following questions. (Any 4) **[20]**

a) Explain the process of learning with the help of learning curve.

b) Explain educational implications of learning by Insight Theory.

c) What are the functions of teaching?

d) What is the importance of Jurisprudential Inquiry Model of teaching?

e) Explain the laws of learning of Trial and Error Theory.

f) Explain the Pavio's Dual Coding Theory.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2982

[6021]-113

F.Y.B.Ed. (General)

103 : LEARNING AND TEACHING (EDUCATION)

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] [एकूण गुण : 80

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 - 425 शब्द आहेत.

4) 05 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 150 - 175 शब्द आहेत.

5) परीक्षार्थींनी शब्दमर्यादेचे पालन करावे.

प्र.1) अध्ययन म्हणजे काय? अध्ययनावर परिणाम करणारे व्यक्तिगत आणि परिस्थितीजन्य घटक योग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

साधक अभिसंधान उपपत्ती खालील मुद्दयांद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) प्रयोग

ब) गरज व महत्त्व

क) फायदे व मर्यादा

ड) शैक्षणिक उपयोजन

प्र.2) ज्ञानरचनावाद म्हणजे काय? ज्ञानरचनावादाचे प्रकार कोणते? वर्गाध्यापनामध्ये ज्ञानरचनावादाचा वापर तुम्ही कसा कराल? **[15]**

किंवा

मेंदूआधारित अध्ययन खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) तत्त्वे

क) शैक्षणिक उपयोजन

munotes.in

प्र.3) अध्यापन म्हणजे काय? खालील अध्यापन पद्धतींचा वर्गातील विविधतेचे व्यवस्थापन करण्यासाठी तुम्ही कसा वापर कराल? ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

अ) जोडी कार्य

ब) प्रकल्प कार्य

क) फ्लिप्ड (Flipped) वर्ग

किंवा

सूक्ष्म अध्यापन म्हणजे काय? तुम्ही सराव केलेली सूक्ष्म अध्यापन कौशल्ये कोणती? कोणतीही दोन सूक्ष्म अध्यापन कौशल्ये खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) फायदे

क) उपयोजन

प्र.4) संकल्पना प्राप्ती प्रतिमान म्हणजे काय? संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाच्या पायऱ्या उदाहरणासह स्पष्ट करा आणि त्याचे शैक्षणिक उपयोजन लिहा. **[15]**

किंवा

प्रति बिंबात्मक अध्यापन संकल्पना स्पष्ट करा. प्रतिबिंबात्मक/ विमर्शी अध्यापनाचे फायदे कोणते? प्रतिबिंबात्मक अध्यापनाचे शैक्षणिक उपयोजन लिहा. **[15]**

munotes.in

प्र.5) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) अध्ययन प्रक्रिया अध्ययन वक्राच्या सहाय्याने स्पष्ट करा.

ब) मर्मदृष्टी अध्ययन उपपत्तीचे शैक्षणिक उपयोजन स्पष्ट करा.

क) अध्यापनाची कार्ये कोणती?

ड) न्यायतत्व शास्त्रीय अन्वेषण प्रतिमानाचे महत्त्व काय आहे?

इ) प्रयत्न प्रमाद उपपत्तीचे अध्ययन नियम स्पष्ट करा.

फ) पॅव्हिओची (Pavio) द्वि–सांकेतिक उपपत्ती स्पष्ट करा.

♦ ♦ ♦

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P-2745

[Total No. of Pages : 4

[6021]-114

F.Y. B.Ed. (General)

104 : ASSESSMENT & EVALUATION FOR LEARNING

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates :

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry fifteen marks of the answers of the same are expected to be written in about 400 to 425 words each.***
4) ***Word limit for short answer questions is expected to be written in 130-150 words.***
5) ***Only single memory calculator is allowed.***

munotes.in

Q1) Write the importance of Dr. Benjamine Bloom's Revised Taxonomy of educational objectives. How will you attain the objectives in Affective domain from your day to day teaching? Explain with examples. **[15]**

OR

Explain concepts of measurement, Assessment & Evaluation with example and write interrelationship among them. **[15]**

Q2) Explain characteristics of good evaluation tool. Explain what efforts will you take to increase reliability of the unit test in your subject. **[15]**

OR

What are the Quantitative tools of evaluation? Write the merits & demerits of Oral & Practical exam. What efforts will you take to improve the quality of Oral & Practical Examination. **[15]**

Q3) a) Explain the concept of "feedback' & its types with example. **[7]**

b) Explain the nature, merits & limitations of Choice Based Credit System (CBCS). **[8]**

OR

a) Explain the concept of Evaluation Rubric and develop evaluation Rubric for the evaluation of any classroom activity. **[7]**

b) Illustrate characteristics & importance of Continous Comprehensive Evaluation (CCE). **[8]**

Q4) a) Compute Median from the given distribution & interprete it. **[10]**

Class Interval	65 – 69	60 – 64	55 – 59	50 – 54	45 – 49	40 – 44	35 – 39	30 – 34
Freq.	5	7	6	12	8	6	3	3

b) Write the concept of 'Kurtosis' with the help of diagram. **[5]**

OR

a) Compute standard deviation from the given distribution and interprete it. **[10]**

Class Interval	87 – 98	75 – 86	63 – 74	51 – 62	39 – 50	27 – 38	15 – 26	03 – 14
Freq.	1	1	5	5	15	2	2	5

b) Differentiate between percentile & percentile rank. **[5]**

munotes.in

Q5) Answer any four of the following : **[20]**

a) How will you make the use of learning experience in daily teaching.

b) What is 'central tendency'? Explain the measures of central tendency.

c) Define coefficient of corelation. Explain the types of corelation.

d) Explain the meaning o 'Self Assessment'.

e) Write the uses of Performance test.

f) Elaborate the Nature & merit of interview technique.

□□□

Total No. of Questions : 5]

P-2745

[6021]-114

F.Y. B.Ed. (General)

104 : अध्ययनासाठी मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापन

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :

1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजव्या बाजूचे अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) निबंधवजा प्रश्नांसाठी 400 ते 425 शब्दांत उत्तरे अपेक्षित आहे.

4) लघुत्तरी प्रश्नासाठी प्रत्येकी 130 ते 150 शब्दांत उत्तरे अपेक्षित आहे.

5) फक्त साधे गणक यंत्र वापरण्यास परवानगी आहे.

प्रश्न *1)* डॉ. बेंजामिन ब्लूम यांच्या सुधारित शैक्षणिक उद्दिष्टांच्या श्रेणीबद्ध वर्गीकरणाचे महत्व सागूंन त्यातील भावात्मक क्षेत्रातील उद्दिष्टांचा विकास दैनंदिन अध्यापनातून कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मापन, मूल्यमापन व मूल्यनिर्धारण या संकल्पना उदाहरणासह स्पष्ट करून त्यातील परस्परसंबंध लिहा. **[15]**

प्रश्न *2)* चागंल्या मूल्यमापन साधनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. तुमच्या विषयातील घटक चाचणीची विश्वसनीयता वाढविण्यासाठी तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? **[15]**

किंवा

मूल्यमापनाची संख्यात्मक साधने कोणती? तोंडी व प्रात्यक्षिक परीक्षेचे गुण दोष लिहा. तोंडी व प्रात्यक्षिक परीक्षांची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी कोणते प्रयत्न कराल ते लिहा. **[15]**

प्रश्न *3)* अ) 'प्रत्याभरण' ही संकल्पना व त्याचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. **[7]**

ब) निवड आधारित श्रेंयाक प्रणालीचे (CBCS) स्वरूप, फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा. **[8]**

किंवा

अ) मूल्यमापन प्रपत्र (Evaluation Rubric) ही संकल्पना स्पष्ट करा. आणि तुमच्या वर्गामध्ये कोणत्याही एका उपक्रमाचे मूल्यामापन करण्यासाठी मूल्यमापन प्रपत्र तयार करा. [7]

ब) सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापनाची वैशिष्ट्ये व महत्व सोदाहरण स्पष्ट करा. [8]

प्रश्न 4) अ) खाली दिलेल्या विभाजन सारणीवरून 'मध्यगा' काढून अर्थनिवर्चन करा. [10]

वर्गांतरे	65-69	60-64	55-59	50-54	45-49	40-44	35-39	30-34
वारंवारिता	5	7	6	12	8	6	3	3

ब) 'शिखरदोष' ही संकल्पना आकृतीसह लिहा. [5]

किंवा

अ) खाली दिलेल्या विभाजन सारणीवरून 'प्रमाण विचलन' काढून अर्थनिर्वचन करा. [10]

वर्गांतरे	87-98	75-86	63-74	51-62	39-50	27-38	15-26	03-14
वारंवारिता	1	1	5	5	15	2	2	5

ब) शततमक व शततमक क्रम यातील फरक लिहा. [5]

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही 'चार' प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

अ) प्रत्यक्ष अनुभवाचा उपयोग दैनंदिन अध्यापनात कसा कराल?

ब) केंद्रीय प्रवृत्ती म्हणजे काय? केंद्रीय प्रवृत्तीची परिमाणे स्पष्ट करा.

क) सहसंबंध गुणक म्हणजे काय? सहसंबंधाचे प्रकार स्पष्ट करा.

ड) स्वयंमूल्यनिर्धारणाचा अर्थ उदाहरणासह स्पष्ट करा.

इ) कार्यमानचाचणी संकल्पना स्पष्ट करा.

फ) मुलाखत तंत्राचे स्वरूप व फायदे स्पष्ट करा.

□□□

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2746

[Total No. of Pages : 4

[6021]-115
F.Y. B.Ed. (General)
EDUCATION
BED 105 : Advanced Pedagogy and Application of I.C.T
(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory***
2) ***Figures to the right indicate full marks***
3) ***Essay type questions carry fifteen marks and answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words***
4) ***Short answer type questions carry five marks and answers of the same are expected to be written in 130 to 150 words***
5) ***Students should strictly follow word limit while writing answers.***

munotes.in

Q1) What is advanced pedagogy? Explain it with example.Write the need and significance of advanced pedagogy. **[15]**

OR

What are different pedagogies? Explain the use of 'Critical pedagogy' and 'Student engagement' in teaching-learning process. **[15]**

Q2) Write any three pedagogical approaches. Explain 'Problem based learning and Scenariobased learning with respect to following points. **[15]**

a) Concept

b) Features

c) Example

OR

What is system approach? What are the elements of system approach?Explain system approach with appropriate example. **[15]**

P.T.O.

Q3) Explain the concept of Net Safety and plagiarism. How will you orient your students for these two concepts? Write the steps of Orientation. **[15]**

OR

What is ICT? Explain the need and importance of ICT. Write the uses of ICT in publication and Research. **[15]**

Q4) What are the different ICT supported teaching strategies? What is CAI? Explain the steps of development of CAI with example. **[15]**

OR

What is mobile learning? What are different educational applications? Explain the uses of any two mobile apps in teaching learning. **[15]**

Q5) Answer in short (Any four) **[20]**

a) Write the uses of 'Student voice' pedagogy in teaching learning process.

b) Write the steps of kolb's cycle in experiential learning.

c) Write the challenges for the teachers to integrate ICT in indian schools.

d) How will you become Net safety?

e) Write the advantages of collaborative learning.

f) Write the role of open schools and universities in education.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P2746

[6021]-115
F.Y. B.Ed. (General)
EDUCATION
BED 105 : Advanced Pedagogy and Application of I.C.T
(2015 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] [एकूण गुण : 80

सूचना :-
1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा प्रश्न 15 गुण व शब्दमर्यादा 400 ते 425.
4) लघुत्तरी प्रश्न 5 गुण व शब्दमर्यादा 130 ते 150.
5) परीक्षार्थ्यांनी शब्दमर्यादा पाळावी.

---

munotes.in

प्र.1) प्रगत शैक्षणिक अध्यापनशास्त्र म्हणजे काय? ते सोदाहरण स्पष्ट करा. प्रगत शैक्षणिक अध्यापनशास्त्राची गरज व महत्त्व लिहा. **[15]**

किंवा

विविध प्रगत अध्यापनशास्त्रे कोणती? चिकित्सक अध्यापनशास्त्र आणि विद्यार्थी गुंतवणूक याचे अध्ययन अध्यापन प्रक्रियेतील उपयोग स्पष्ट करा. **[15]**

प्र.2) कोणतेही तीन प्रगत अध्यापनशास्त्रीय उपागम लिहा. समस्याआधारीत अध्ययन आणि दृष्टी आधारीत अध्ययन (Scenario based learning) खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) वैशिष्ट्ये

क) उदाहरण

किंवा

प्रणाली उपागम म्हणजे काय? प्रणाली उपागमाचे घटक कोणते? प्रणाली उपागम योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

प्र.3) नेट सुरक्षितता आणि वाङ्मय चौर्य या संकल्पना स्पष्ट करा. या दोन्ही संकल्पनांचे उद्‌बोधन तुम्ही तुमच्या विद्यार्थ्यांना कसे कराल? उद्‌बोधनाच्या पायऱ्या लिहा. **[15]**

किंवा

माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान म्हणजे काय? माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा. माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाचे प्रकाशन आणि संशोधनातील उपयोग लिहा. **[15]**

प्र.4) माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान आधारीत अध्ययनाच्या कार्यनिती कोणत्या? संगणक सहाय्यित अध्ययन (CAI) म्हणजे काय? संगणक सहाय्यित अध्ययन कार्यक्रम विकसनाच्या पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मोबाईल अध्ययन म्हणजे काय? विविध शैक्षणिक ॲप्स कोणते? कोणत्याही दोन मोबाईल ॲप्सचे अध्ययन अध्यापनातील उपयोग लिहा. **[15]**

प्र.5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) विद्यार्थी आवाज या अध्यापनशास्त्राचे अध्ययन – अध्यापन प्रक्रियेतील उपयोग लिहा.

ब) अनुभवाधारीत अध्ययनातील कोब चक्राच्या पायऱ्या लिहा.

क) माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाच्या भारतीय शाळांतील अंमलबजावणीत शिक्षकांपुढील आव्हाने लिहा.

ड) तुम्ही नेट सुरक्षित कसे व्हाल?

इ) सहयोगी अध्ययनाचे फायदे लिहा.

फ) मुक्त शाळा व विद्यापीठांची शिक्षणातील भूमिका लिहा.

♦ ♦ ♦

munotes.in

SEAT No. :

P2983

[Total No. of Pages : 34

[6021]-116

F.Y. B.Ed. (General)

B.Ed. 106 : UNDERSTANDING DISCIPLINES AND SCHOOL SUBJECTS

(Any two from : Marathi, Hindi, English, Sanskrit, Urdu, History, Geography, General Science, Mathematics, Economics and Information and Communication Technology)

(2015 Pattern) (CBCS)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Answers of the two subjects should be written on the separate answer sheets.*
3) *Figures to the right of the question indicate marks.*
4) *Write answers in about 400-425 words for 15 marks questions.*
5) *Write answers in about 150 words for 5 marks questions.*

munotes.in

सूचना :

1) *सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.*
2) *दोन विषयांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.*
3) *प्रश्नांच्या उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.*
4) *15 गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर 400-425 शब्दांत लिहा.*
5) *5 गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर सुमारे 150 शब्दांत लिहा.*

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

मराठी

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) अ) काळ म्हणजे काय? काळाचे मुख्य प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. [7]

ब) अलंकार म्हणजे काय? कोणतेही दोन अर्थालंकाराचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. [8]

किंवा

अ) समास म्हणजे काय? समासाचे दोन प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. [8]

ब) रस म्हणजे काय? कोणत्याही दोन रस प्रकारांची वैशिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा. [7]

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) सूत्रसंचालकास सूत्रसंचालन करताना कोणकोणत्या बाबी लक्षात घ्याव्या लागतात ते स्पष्ट करा.

ब) प्रयोगाची व्याख्या सांगून प्रयोगाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

क) नाम म्हणजे काय? नामाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) मुक्तछंदाची संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा.

इ) वाक्याचे अर्थानुसार पडणारे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) गट 'अ' व गट 'ब' यांच्या योग्य जोड्या लावा. [5]

'अ' गट		'ब' गट	
i)	नटसम्राट	अ)	बाबा पद्मनजी
ii)	यमुना पर्यटन	ब)	शंकरराव खरात
iii)	ययाती	क)	अण्णा भाऊ साठे
iv)	केकावली	ड)	वि. स. खांडेकर
v)	फकिरा	इ)	मोरोपंत
		फ)	वि.वा. शिरवाडकर

munotes.in

ब) योग्य पर्याय निवडून वाक्ये पुन्हा लिहा. [5]

i) 'वाचनालय' या शब्दाची संधी पुढीलपैकी कोणती?

अ) वाच + आलय
ब) वाचन + आलय
क) वाचना + आलय
ड) वाचन + अलय

ii) अव्ययीभाव समासात कोणते पद महत्वाचे असते?

अ) पहिले
ब) तिसरे
क) दुसरे
ड) चौथे

iii) अं व अः या दोन वर्णांना काय म्हणतात?

अ) स्वरादी
ब) स्वर
क) व्यंजन
ड) अनुनासिके

iv) पोटापुरता पसा पाहिजे नको पिकाया पोळी/या वाक्यातील अलंकार ओळखा.

अ) अनुप्रास
ब) यमक
क) रूपक
ड) दृष्टांत

v) ही वस्तु इंग्लडहून आणली या वाक्यातील अधोरेखित शब्दाची विभक्ती ओळखा.

अ) पंचमी
ब) षष्ठी
क) प्रथमा
ड) चतुर्थी

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

हिंदी

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) काल की परिभाषा बताकर काल के प्रधान भेदों को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। **[15]**

अथवा

अ) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक विषय पर 250 से 300 शब्दों में निबंध लिखिए।**[10]**

i) एक परीक्षार्थी की आत्मकथा

ii) कोरोना: आपत्ती व्यवस्थापन

iii) जल ही जीवन है!

ब) प्रकृती अस्वास्थ्य होने के कारण महाविद्यालय में अनुपस्थित रहने हेतू छूटट्री की माँग करते हूए अपने प्रधानाचार्यजी को पत्र लिखिए। **[5]**

अथवा

ब) निम्नलिखित शब्दों के आधार पर कहानी लिखिए। तथा उचित शीर्षक देकर सीख लिखिए। **[5]**

किसान .... अमीर होने का सपना .... साधू के पास जाना .... गुप्तधन की जानकारी पुँछना .... साधू का कहना गुप्तधन खेत में है .... किसान द्वारा खेत खोदना .... धन न मिलना .... किसान का निराश होना .... बरसात .... खेत उपजाऊ बनना .... बीज डालना .... अच्छी फसल .... किसान के पास धन .... साधू की बात .... किसान का आलस त्यागना।

munotes.in

प्रश्न 2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लगभग 130 से 150 शब्दों में लिखिए। **[15]**

अ) हिंदी साहित्य के भक्तिकाल की विशेषताएँ लिखिए।

ब) महादेवी वर्मा जी को आधुनिक मीरा क्यों कहा जाता है।

क) भक्तिकाल के 'सगुणभक्ती' काव्यधारा पर प्रकाश डालिए।

ड) रचना के आधारपर 'वाक्य के भेद' सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।

इ) निम्नलिखित दोहे का अर्थ स्पष्ट कीजिए :

बुरा जो देखन मैं चला, बुरा न मिलिया कोय,

जो दिल खोजा आपना, मुझसा बुरा न कोय।।

प्रश्न 3) अ) उचित जोडियाँ मिलाइए। **[5]**

	'अ' गट		'ब' गट
i)	कमजोर	अ)	गुणवाचक विशेषण
ii)	चमकीला	ब)	संज्ञा
iii)	भारत	क)	उपसर्ग
iv)	'वह'	ड)	समुच्चय बोधक अव्यय
v)	'और'	इ)	सर्वनाम
		फ)	कर्मधार्य

ब) एक वाक्य में उत्तर लिखिए। **[5]**

i) 'आपका बंटी' उपन्यास के रचयिता कौन है?

ii) 'अज्ञेय' जी का पूरा नाम लिखिए।

iii) 'छायावाद' के प्रणेता कौन है?

iv) '99' इस संख्या को शब्दों में लिखिए।

v) 'आसमान पर चढ़ना' इस मुहाँवरे का अर्थ बताकर वाक्य में प्रयोग किजिए।

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

ENGLISH

[Max. Marks : 40

Q1) Write an essay on any one of the following about 400 words. **[15]**

a) Impact of online education.

b) Education for all

c) Social Media and my responsibility.

OR

a) Write a letter to the Principal of your college suggesting some improvements in the college library. **[8]**

b) Develop a short story in about 100-120 words with the following ending. Give a suitable title. **[7]**

.... and that's how he got inspired to avoid the use of plastic.

munotes.in

Q2) Answer the following (Any Three). **[15]**

a) Write a short note on phonetics.

b) Write a report of women's day celebrated in your college.

c) Explain the concept of stress with suitable example.

d) Write the concept verb and adverb with suitable example.

e) Write any two kinds of sentences. With examples.

Q3) a) Do as Directed. **[10]**

i) She _____ the dinner before the guests arrived. (Prepare) (Rewrite with past perfect tense of the verb given in the bracket).

ii) Her brother teaches her mathematics in the evenings.

(change this from active to passive voice).

iii) The four great tragedies written by Shakespeare are Hamlet, king Lear, Othello, and Macbeth. (Rewrite the above sentence by using the colon (:)

iv) I decided to stay at ________ hotel near _______ station.

(use the proper article).

v) The teacher said, "Let no child speak to Navya for the whole afternoon."

(Rewrite using indirect speech)

munotes.in

b) Rewrite the sentences by using correct preposition and article.

(An, for, By, in, a, on)

i) I have worked in this office _______ two years.

ii) The competition will be over _______ 6 p.m.

iii) I shall be back _______ a week.

iv) ______ advertisement should be brief.

v) What ______ excellent speech he made.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 3]

SANSKRIT

[Max. Marks : 40

Q1) a) Explain the rules of Sanskrit reading with examples. **[7]**

b) Explain the rules of sanskrit writing with examples. **[8]**

OR

a) Explain the types of sanskrit alphabets with examples. **[8]**

b) Explain the concept of Qualitative adjectives with examples. **[7]**

Q2) a) Explain **स्वरसंधी** ? with examples. **[7]**

b) Explain **विसर्गसंधी** with examples. **[8]**

OR

a) Explain **अव्ययी भाव समास** with examples. **[7]**

b) Explain **विभक्ती तत्पुरुष समास** with examples. **[8]**

Q3) a) Recognise the forms. **[5]**

i) **शालाम्**

ii) **हे राधे**

iii) **पठति**

iv) **रामाय**

v) **कुर्यात्**

b) Match the pairs: **[5]**

Group A	Group B
i) **रामायणम्**	अ) **मम्मटः**
ii) **महाभारतम्**	ब) **भासः**
iii) **नाट्य शास्त्रम्**	क) **व्यासः**
iv) **रघुवंशम्**	ड) **भरतमुनिः**
v) **काव्यप्रकाशः**	इ) **वाल्मीकिः**
	फ) **कालिदासः**

☯☯☯☯

munotes.in

URDU

Max. Marks : 40]

سوال نمبر1۔a) جملہ کسے کہتے ہیں؟ جملہ کی اقسام مع مثالیں واضح کیجئے۔ [8]

b) صفت کی قسمیں مع مثال واضح کیجئے۔ [7]

OR

a) مندرجہ ذیل میں سے کسی ایک عنوان پر 250 الفاظ پر مشتمل مضمون لکھیئے۔ [8]

۱) قدرتی آفات کا تعلیم پر اثر

۲) تعلیمی ٹکنالوجی کی اہمیت وضرورت

۳) وقت کی پابندی

b) اپنی سہیلی کو خط لکھ کر اپنی تعلیمی سیر کی تفصیل بتایئے۔ [7]

سوال نمبر2) مندرجہ ذیل سوالات کے جواب 130 تا 150 الفاظ میں لکھیے۔ (کوئی تین) [15]

a) اردو ادب کی تاریخ کے مختلف ادوار مع خصوصیات لکھیے۔

b) دور وسطی میں شاعری کی اہمیت پر روشنی ڈالئے۔

c) جدید دور میں ادب کی خصوصیات لکھیے۔

d) پریم چند کی افسانہ نگاری پر روشنی ڈالئے۔

e) دور قدیم میں اردو ادب کی اہمیت واضح کیجئے۔

سوال نمبر3۔ (الف) جوڑیاں لگایئے۔ [5]

الف	ب
1) کالی بلی	a) مطلع
2) تاج محل	b) دور جدید کے مصنف
3) غزل کا پہلا شعر	c) اسم خاص
4) اے۔پی۔جے عبدالکلام	d) صفت نسبتی
5) نظم	e) صفت ذاتی
	f) اصناف سخن

munotes.in

(ب) ایک جملہ میں جواب لکھئے۔ [5]

1) ضمیر کسے کہتے ہیں۔

2) غبار خاطر کیا ہے؟

3) خط کی کتنی قسمیں ہیں؟

4) علامہ اقبال کی مشہور تصنف کا نام بتائیے۔

5) اسم کسے کہتے ہیں؟

❖❖❖❖

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

HISTORY

[Max. Marks : 40

Q1) Write in detail with examples the cultural movements of India between 300 BC and 800 AD. **[15]**

OR

Explain in detail, how Shivaji Maharaj used his skills to establish the Swarajya. **[15]**

Q2) Answer in brief (any three) **[15]**

a) Explain the functions of union Government's Legislature.

b) State the Leatures of Renaissance in Literature.

c) What remedies are taken to ensure that people of different religious will live peacefully?

d) Write importance of Right of constitutional remedies.

e) Explain the structure and function of Zilla-Parishad.

Q3) A) Fill in the blanks. **[5]**

i) _______ was an important officer in the navy of the Swaraj.

[Siddhi Zohar, Daulat khan, Aga khan].

ii) India has adopted ________ govt. system.

[Integrated, federal, Presidential].

iii) _______ was named as the first chairman of atomic energy commission.

[Dr. Homi Bhabha, Dr. Homi Sethna, Dr. A.P.J Abdul kalam]

iv) Gandhiji decided to launch salt satyagrah at ________ in Gujrat.

[Sabarmati, Dharasan, Dandi].

v) Sant Ramdas Taught the people the importance of _______.

[Aradhana, Balopasana, Abhang].

munotes.in

B) Match the following : **[5]**

'A'		'B'	
i)	Darvin	a)	First Nuclear test in India
ii)	Galilio	b)	Bhawarth Deepika
iii)	Willam Shakespeare	c)	Invention of telescope
iv)	Sain Dnyaneshwar	d)	The theory of revolution
v)	Pokhran	e)	Invention of printing press
		f)	Julius Caesar

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

इतिहास

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) इ.स. पूर्व 300 ते इ.स. 800 या कालखंडात भारतामध्ये झालेल्या सांस्कृतिक घडामोडी सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

शिवाजी महाराजांच्या अंगी असणाऱ्या विविध गुणांचा उपयोग त्यांनी स्वराज्य स्थापनेसाठी कशाप्रकारे केला, सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) संघशासनाच्या कायदेमंडळाची कार्ये सांगा.

ब) प्रबोधन काळात निर्माण झालेल्या साहिन्याचा आढावा घ्या.

क) विविध धर्माचे लोक शांततेने व सलोख्याने रहावेत म्हणून काय उपाय केले जावेत?

ड) सविधानात्मक उपाय योजनांच्या अधिकारांचे महत्त्व विषद करा.

इ) जिल्हा परिषदेची रचना व कार्ये लिहा.

प्रश्न 3) अ) रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) स्वराज्याच्या आरमारात .... हा महत्त्वाचा अधिकारी होता.

(सिध्दी जोहार, दौलत खान, आगा खान)

ii) भारताने .... शासन प्रणाली स्विकारली.

(एकात्म, संघराज्य, अध्यक्षीय)

iii) अणुउर्जा आयोगाचे पहिले अध्यक्ष म्हणून .... यांची नेमणूक झाली.

(डॉ. होमी भाभा, डॉ. होमी सेठना, डॉ. ए.पी.जे. अब्दूल कलाम)

iv) गांधीजीनी मिठाचा सत्याग्रह गुजरातमध्ये .... येथे करण्याचा निर्णय घेतला.

(साबरमती, धारासना, दांडी)

v) रामदास स्वामींनी .... चे महत्त्व स्पष्ट केले.

(आराधना, बलोपासना, अभंग)

munotes.in

ब) जोड्या जुळवा : [5]

'अ' गट	'ब' गट
i) डार्विन	अ) भारताची पहिली अणू चाचणी
ii) गॅलिलिओ	ब) भावार्थ दिपीका
iii) विल्यम शेक्सपिअर	क) दुर्बिनिचा शोध
iv) संत ज्ञानेश्वर	ड) सजीवांच्या उत्क्रांतीचा सिध्दान्त
v) पोखरण	इ) मुद्रण यंत्रणेचा शोध
	फ) ज्युलिअस सिझर

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

GEOGRAPHY

[Max. Marks : 40

Q1) a) Write the types of pollution. Explain the causes and effects of Air pollution. **[8]**

b) Explain the causes and effects of earthquake. **[7]**

OR

a) What do you mean by human settlement? differentiate between urban and rural settlement. **[8]**

b) Write the concept and types of rainfall. **[7]**

munotes.in

Q2) Write short answers of the following (any three) : **[15]**

a) Explain the structure of atmosphere with diagram.

b) Explain the interior of the earth with suitable diagram.

c) What are the various elements of map? explain any five elements of map.

d) What is mean by space pollution? explain in short.

e) What is mean by Solar Eclipse? Explain any one type of solar eclipse with diagram.

Q3) A) Fill in the blanks by selecting correct alternative from the bracket and write a full sentence. **[5]**

i) The _______ is the largest ocean in the world.

(Atlantic, Artic, pacific, Indian)

ii) Area wise_______is the largest state in India.

(Rajasthan, Madhya pradesh, Uttar pradesh, Maharashtra)

iii) The highest peak in India is _______.

(K-2, Maunt Everest, Kanchanganga, Sahyadri)

iv) The sequential transfer of energy is called as _______.

(Eco system, Food chain, Trophic level, Food pyramid)

v) World Environment day is celebrated in _________.

(5th June, 6th June, 5th Jully, 5th September)

B) Match the following column 'A' with column 'B' : **[5]**

Column 'A'	Column 'B'
i) Volcano	a) Type of rainfall.
ii) Fold	b) Types of waterbodies
iii) Cyclonic	c) Geographical instrument
iv) Gulf	d) measurment of temperature.
v) Baro meter	e) Rapid movement of earth crust.
	f) Slow movement of earth crust.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

भूगोल

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) अ) प्रदुषणाचे प्रकार लिहा. हवा प्रदुषणाची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा. **[8]**

ब) भूकंपाची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा. **[7]**

किंवा

अ) मानवी वस्ती म्हणजे काय? शहरी व ग्रामीण वस्तीमधील फरक स्पष्ट करा. **[8]**

ब) पर्जन्याची संकल्पना व पर्जन्याचे प्रकार लिहा. **[7]**

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) वातावरणाची रचना आकृतीसह स्पष्ट करा.

ब) पृथ्वीचे अंतरंग आकृतीसह स्पष्ट करा.

क) नकाशाची विविध अंगे कोणती? कोणतीही पाच नकाशाची अंगे स्पष्ट करा.

ड) अवकाश प्रदुषण म्हणजे काय? अवकाश प्रदुषण थोडक्यात स्पष्ट करा.

इ) सूर्यग्रहण म्हणजे काय? सूर्यग्रहणाचा कोणताही एक प्रकार आकृतीसह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) कंसात दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा पूर्ण विधानात लिहा. **[5]**

i) जगातील सर्वात मोठा महासागर .... आहे.

(अटलांटिक, अर्क्टिक, पॅसिफिक, हिंदी)

ii) क्षेत्रफळाच्या दृष्टीने भारतातील .... हे राज्य सर्वात मोठे आहे.

(राजस्थान, मध्यप्रदेश, उत्तरप्रदेश, महाराष्ट्र)

iii) भारतातील सर्वोच्च शिखर .... आहे.

(के-2, माऊंट एव्हरेस्ट,कांचनगंगा, सहयाद्री)

iv) उर्जेच्या क्रमवार संक्रमणाला .... म्हणतात.

(परिसंस्था, अन्नसाखळी, पोषण पातळी, अन्न स्तूप)

v) जागतिक पर्यावरण दिवस .... रोजी साजरा केला जातो.

(5जून, 6जून, 5जूलै, 5सप्टेंबर)

munotes.in

ब) 'अ' स्तंभातील घटकांच्या 'ब' स्तंभातील घटकांशी योग्य जोड्या जुळवा : [5]

	स्तंभ 'अ'		स्तंभ 'ब'
i)	ज्वालामुखी	अ)	पर्जन्य प्रकार
ii)	वली	ब)	जलाशय प्रकार
iii)	आवर्त	क)	भौगोलिक यंत्र
iv)	आखात	ड)	तापमानाचे मोजमाप
v)	वायुदाब मापक	इ)	भूपृष्ठ जलद हालचाल
		फ)	भूपृष्ठ मंद हालचाल

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 3] **GENERAL SCIENCE**

[Max. Marks : 40

Q1) a) Differentiate between plant cell and animal cell with suitable diagram. **[7]**

b) Enlist organs of human excretory system and write the functions of these organs. **[8]**

OR

a) What is hydrocarbon? distinguish between saturated and unsaturated hydrocarbons. **[7]**

b) Explain any two types of chemical reaction with examples. **[8]**

munotes.in

Q2) Answer any three of the following. **[15]**

a) What is Bio-diversity? Explain the importance of the conservation of bio-diversity.

b) Write the causes of Air pollution.

c) Write the characteristics of sound waves.

d) Write the properties & uses of magnet.

e) Explain Newton's three law of motion.

Q3) A) Complete the following sentence by choosing correct option. **[6]**

i) In human being there are ______ pairs of chromosomes.

a) 21 b) 22

c) 23 d) 24

ii) Brass is mixture of _______

a) Copper & zinc b) Copper & tin

c) Iron & nickel d) Copper & nickel

iii) In human female have _______ chromosomes.

a) XX b) XY

c) YY d) XZ

iv) Speed of sound in air is ______

a) 340 km/s b) 34 m/s

c) 344 m/s d) 344 cm/s

v) ______ is the SI unit of energy.

a) Joul b) Arges

c) Newton d) Newton meter

vi) ______ organells found in only plant cell

a) Ribosomes b) Mitochondria

c) Chliroplast d) Nuclevs

B) Match the following : **[4]**

	Class		Examples
i)	Reptillia	a)	Frog
ii)	Mammalia	b)	Fish
iii)	Pisces	c)	Cober
iv)	Aves	d)	Pigeon
		e)	Whale

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

सामान्य विज्ञान

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) अ) वनस्पती पेशी व प्राणी पेशी यातील फरक आकृतीसह स्पष्ट करा. **[7]**

ब) मानवी उत्सर्जन संस्थेतील अवयवांची नावे सांगून त्यांचे कार्ये लिहा. **[8]**

किंवा

अ) हायड्रोकार्बन म्हणजे काय? संतृप्त व असंतृप्त हायड्रोकार्बन यातील फरक स्पष्ट करा. **[7]**

ब) रासायनिक अभिक्रियांचे कोणतेही दोन प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[8]**

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[15]**

अ) जैवविविधता म्हणजे काय? जैवविविधता टिकून राहण्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) हवा प्रदुषणाची कारणे लिहा.

क) ध्वनी तरंगाची वैशिष्ट्ये लिहा.

ड) चुंबकाचे गुणधर्म व उपयोग लिहा.

इ) न्युटनचे गतीविषयक तीन नियम स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) खालीलपैकी योग्य पर्याय निवडून विधाने पूर्ण करा. **[6]**

i) मानवात गुणसूत्रांच्या .... जोडया असतात.

अ) 21 ब) 22

क) 23 ड) 24

ii) पितळ हे .... चे मिश्रण आहे.

अ) तांबे आणि जस्त ब) तांबे आणि कथिल

क) लोखंड आणि निकेल ड) तांबे आणि निकेल

iii) मानवी स्त्री मध्ये .... गुणसूत्रे असतात.

अ) XX ब) XY

क) YY ड) XZ

munotes.in

iv) ध्वनीचा हवेतील वेग .... आहे.

अ) 340km/s	ब) 34m/s

क) 344m/s	ड) 344cm/s

v) .... हे ऊर्जेचे SI एकक आहे.

अ) ज्यूल	ब) अर्ग

क) न्यूटन	ड) न्यूटन मिटर

vi) केवळ वनस्पती पेशीमध्ये सापडणारे अंगक .... आहे.

अ) रायबोसोमस	ब) मायटोकॉन्ड्रीया

क) हरितलवके	ड) केंद्रक

ब) जोड्या जुळवा : **[4]**

वर्ग		उदाहरण	
i)	सरिसृप	अ)	बेडूक
ii)	सस्तनी	ब)	मासा
iii)	मत्स्य वर्ग	क)	नाग
iv)	पक्षी	ड)	कबुतर
		इ)	देवमासा

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

MATHEMATICS

[Max. Marks :40

Q1) Solve the following examples. **[15]**

a) Multiply $(2x + 3y)(5x + 7y)$

b) $(x + 40)^\circ$ & $(x - 30)^\circ$ are the measures of supplimentary angles, find the measure of each angle.

c) Factorise $3a^2 - 11ab + 6b^2$.

d) The number of runs made by each player of a cricket team in a match are given below 18, 9, 12, 9, 52, 40, 21, 43, 12, 9, 17 what was this team's total score & what was the average score of the players.

e) The length of a rectangular plot of land is twice its breadth. Find the area of the rectangular plot of land if its perimeter is 420m.

OR

Solve the following examples. **[15]**

a) If the circumference of circle is 88cm then find the area of circle.

b) Solve $(11P + 7q - 3r) - (7p - 8q + 6r)$.

c) For 12 cows 18 kg of food supliment is required every day. In the same proportion how much food suppliment will be required for 9 (Nine) cows.

d) Minal brought 10 pencil boxes for Rs. 20 per box & sold them all for 290/-. Did she has a profit or loss? How much?

e) The area of the rectangle is 1400 sq. cm. If its length 70 cm, what is its breadth?

Q2) Solve the following examples. **[15]**

a) Prove that 'The perpendicular drawn from the centre of a circle bisects the chord.

b) Find the total surface area of closed cylindrical drum, if its diameter is 50cm & height is 45 cm ($\pi = 3.14$)

c) A rectangular field is to be fenced on three sides leaving a side of 20 feet uncoverd. If the area of the field is 680 sq. feet, how many feet of fencing will be required?

OR

munotes.in

Solve the following examples. **[15]**

a) If marked price is ₹990 and percentage of discount is 10 then find the selling price.

b) Divide line segment LM of length 7.5 cm into 5 congruent parts (use method of construction)

c) Solve the following equations:

$2x - 3y = 14,\ 5x + 2y = 16$

Q3) a) Fill in the blanks. **[5]**

i) Factors of $(a^2 - b^2)$ are _______

((a+b) (a–b), (a–b) (a–b), (a+b) (a+b))

ii) Surface area of a sphere ________

$(4\pi r^2, 2\pi r^2, \frac{2}{3}\pi r^3)$

iii) ________ is the longest chord of the circle.

(Radius, Diameter, Tangent)

iv) Diagonal of rectangle are ______ to each other

(Parallel, Perpendicular, bisect)

v) Ramanujan number is _______

(1727, 1729, 1728)

b) Solve the following : **[5]**

i) Using expansion formula find the square of 55

ii) Using formula expand $(P + 6)^3$.

iii) Use the formula to do the following multiplication : 27×33

iv) Divide a^7/a^3

v) If the base of a right angle triangle is 10cm & its height is 12cm. Find its area.

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

गणित

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) खालील उदाहरणे सोडवा. **[15]**

अ) गुणाकार करा $(2x + 3y)\ (5x + 7y)$

ब) $(x + 40)^{o}$ आणि $(x - 30)^{o}$ हे परस्परांचे पूरक कोन आहेत, तर प्रत्येक कोनाचे माप काढा.

क) अवयव पाडा $3a^2 - 11ab + 6b^2$

ड) एका क्रिकेट संघातील खेळाडूंची सामन्यातील वैयक्तिक धावसंख्या अनुक्रमे 18, 9, 12, 9, 52, 40, 21, 43, 12, 9, 17 याप्रमाणे आहे तर संघाची एकूण धावसंख्या किती? संघाची सरासरी धावसंख्या किती?

इ) एका आयताकृती जमिनीच्या प्लॉटची लांबी ही रूंदीपेक्षा दुप्पट आहे. ह्या प्लॉटची परिमिती 420 मी. असल्यास त्याचे क्षेत्रफळ काढा.

किंवा

खालील उदाहरणे सोडवा. **[15]**

अ) एका वर्तुळाचा परीघ 88 सेमी आहे तर त्या वर्तुळाचे क्षेत्रफळ काढा.

ब) सोडवा $(11P + 7q - 3r) - (7p - 8q + 6r)$

क) प्रत्येक दिवशी 12 गायींना 18 कि. ग्रॅम पूरक खाद्य लागते, तर त्याच प्रमाणात 9 गायींना किती पूरक खाद्य लागेल?

ड) प्रत्येकी रू. 20 याप्रमाणे मिनलने 10 पेंसिल बॉक्स खरेदी केले. तिने सर्व पेंसिल बॉक्स रू. 290 ना विकले. ह्या व्यवहारात नफा झाला की तोटा? किती?

इ) एका आयताचे क्षेत्रफळ 1400 चौ. सेमी आहे. त्याची लांबी 70 सेमी असल्यास रूंदी काढा.

प्रश्न 2) खालील उदाहरणे सोडवा. **[15]**

अ) सिद्ध करा : वर्तुळाच्या केंद्रातून जीवेवर टाकलेला लंब जीवेस दुभागतो.

ब) व्यास 50 सेमी आणि उंची 45 सेमी असणाऱ्या वृत्तचिती आकाराच्या बंदिस्त पिंपाचे एकूण पृष्ठफळ काढा. $(\pi = 3.14)$

क) एका आयताकृती क्षेत्रास तीन बाजूने कुंपण करावयाचे आहे त्याची 20 फुटाची एक बाजू मोकळी असणार आहे. आयताकृती क्षेत्राचे क्षेत्रफळ 680 चौ. फुट असल्यास किती फुटाचे कुंपण लागेल?

किंवा

munotes.in

खालील उदाहरणे सोडवा. **[15]**

अ) छापील किंमत रू. 990 आणि शेकडा सूट 10 असेल तर विक्री किंमत काढा.

ब) 7.5 cm लांबीच्या LM या रेषाखंडाचे 5 एमसमान भागात विभाजन करा (भौमितिक रचना पद्धती वापरा)

क) खालील समीकरणे सोडवा.

$2x - 3y = 14, 5x + 2y = 16$

प्रश्न 3) अ) रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) $(a^2 - b^2)$ चे अवयव .... आहेत.

((a+b) (a–b), (a–b) (a–b), (a+b) (a+b))

ii) गोलाचे पृष्ठफळ = ...

$(4\pi r^2, 2\pi r^2, \frac{2}{3}\pi r^3)$

iii) .... ही वर्तुळाची सर्वात मोठी जीवा असते.

(त्रिज्या, व्यास, स्पर्शिका)

iv) आयताचे कर्ण परस्परास .... असतात.

(समांतर, लंब, दुभाजक)

v) रामानुजन अंक = ...

(1727, 1729, 1728)

ब) खालील उदाहरणे सोडवा. **[5]**

i) विस्तार सुत्राचा वापर करून 55 चा वर्ग काढा.

ii) सूत्राचा वापर करून $(P + 6)^3$ चा विस्तार करा.

iii) विस्तार सूत्राचा वापर करून (27×33) हा गुणाकार करा.

iv) भागाकार करा a^7/a^3

v) एका काटकोन त्रिकोणाचा पाया 10 सेमी व उंची 12 सेमी असल्यास त्याचे क्षेत्रफळ काढा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 3]

ECONOMICS

[Max. Marks : 40

Q1) a) What are human wants and explain its characteristics **[7]**

b) What is meant by an economy? And explain its features. **[8]**

OR

Q1) a) Waht are goods? Explain clssifications of goods. **[7]**

b) Give the name of Economic activity.Explain in details Basic problems of an Economy **[8]**

Q2) Write Short answers (Any three) **[15]**

a) What are the causes of decrease in supply of goods and services?

b) Suggest solutions of basic economic problems according to types of economy

c) Explain the concept of value and price

d) Explain-Transport and communication are nerves of the economic system

e) Explain that demand and supply are two sides of the same coin

Q3) a) Complete and write the following statements by choosing appropriate alternative given below **[5]**

i) Economics studies man's _____ behaviour in the society.

(Economic, Social, Political)

ii) Optimum population indicates _____ size of population.

(An Ideal, Lower, Excess)

iii) In the ____ technique there is more use of machinery than labour.

(Capital intensive, Labour intensive, Traditional)

iv) Inflation is a _____ economic concept.

(Regional, Global, National)

v) Due to development policies_____expenditure increases

(Private, Public, Personal)

munotes.in

Q3) b) State wheter the following statements true or false. **[5]**

i) The greek word 'OIKONOMIA'means household management.

ii) Utility is a absolute concept.

iii) Cyber cafe is a modern sourace of income.

iv) Net Domestic product means total production of goods and services within a country during given period.

v) Inflation increases saving and capital formation.

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

अर्थशास्त्र

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) अ) मानवी गरजा म्हणजे काय? ते सांगून मानवी गरजांची वैशिष्टये सांगा. [7]

ब) अर्थव्यवस्था म्हणजे काय? ते सांगून अर्थव्यवस्थेची वैशिष्टये स्पष्ट करा. [8]

किंवा

अ) वस्तू म्हणजे काय? वस्तूचे वर्गीकरण स्पष्ट करा. [7]

ब) आर्थिक उपक्रमाची नावे सांगून अर्थव्यवस्थेपुढील मुलभूत समस्या स्पष्ट करा. [8]

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) वस्तू आणि सेवांच्या पुरवठयात घट होण्याची कारणे कोणती?

ब) अर्थव्यवस्थेच्या प्रकारानुसार मुलभूत आर्थिक प्रश्नांवरील उपाया सूचवा.

क) मूल्य आणि किंमत या संकल्पना स्पष्ट करा.

ड) वाहतूक आणि दळणवळण ह्या अर्थव्यवस्थेच्या रक्तवाहीन्या मानल्या जातात, स्पष्ट करा.

इ) मागणी आणि पूरवठा एकाच नाण्याच्या दोन बाजू आहेत स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) खाली दिलेल्या कंसातील पर्यांया मधून योग्य पर्याय निवडून वाक्ये पूर्ण करा व लिहा. [5]

i) अर्थशास्त्र मानवाच्या .... वर्तणुकीचा अभ्यास करते.

(आर्थिक, सामाजिक, राजकीय)

ii) पर्याप्त लोकसंख्या देशातील लोकसंख्येचे .... आकारमान दर्शवते.

(आदर्श, न्यून, अतिरिक्त)

iii) श्रमापेक्षा यंत्रसामुग्रीचा जास्त वापर .... तंत्रामध्ये केला जातो.

(भांडवलप्रधान, श्रमप्रधान, पारंपारीक)

munotes.in

iv) भाववाढ ही .... आर्थिक संकल्पना आहे.

(प्रादेशिक, जागतिक, राष्ट्रीय)

v) विकासात्मक योजनांमुळे .... खर्चात वाढ होते.

(खाजगी, सार्वजनिक, व्यक्तीगत)

ब) खालील वाक्य चूक की बरोबर ते ओळखा. [5]

i) ग्रीक शब्द आईकोनोमिया म्हणजे कौटुंबिक व्यवस्थापन होय.

ii) उपयोगीता ही निरपेक्ष संकल्पना आहे.

iii) सायबर कॅफे हा उत्पन्नाचा एक आधुनिक मार्ग आहे.

iv) विशिष्ट काळातील वस्तु व सेवांचे एकूण देशांतर्गत उत्पादन म्हणजे निव्वळ राष्ट्रीय उत्पादन होय.

v) भाववाढीमूळे बचत आणि भांडवल उभारणी वाढते.

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY

[Max. Marks : 40

Q1) Explain the concept of computer.Explain the characteristics of wood processor, multimedia and animation with exmple. **[15]**

OR

What is computer? Explain the types of computer. Write the information of Input,output and storage device of computer. **[15]**

Q2) Answer the following questions in brief (Any 3) **[15]**

a) Difference between LAN and WAN.

b) Explain the characteristics of cellular phone.

c) Explain the requirement of computer lab.

d) Write the uses of Instent Messaging and chat in daily life.

e) As a teacher how will you use Radio and T.V. for effective teaching.

Q3) Fill in the blanks with correct options form the bracket. **[10]**

i) _____ is brain of any computer system.

a) ALU b) Memory

c) CPU d) Control unit

ii) Microsoft Windows is an ______ .

a) Oparating system

b) Graphic programme

`

c) Word processing

d) Data base programme

iii) Eight bits make up a ____

a) Bite b) Megabite

c) Kilobite d) Gigabite

munotes.in

iv) GIF means_____.

a) Graphic Information File.

b) Graphic Interchange Fermat.

c) Graphic Information Feature.

d) Graphic Interchange File.

v) ______ is input device.

a) Printer b) Pen-drive

c) Mouse d) Speaker

vi) WAN means _____ .

a) Wide area Network b) World area Network

c) Word are Network d) Word Excess Network

vii) ______ is exmple of Blog.

a) News b) e-paper

c) Email d) Chat

viii) _______ is an example of primary storage device

a) Hard Disk b) RAM

c) Magnetic Tape d) CD

ix) The _______ page is appear when you visited to any website for the frist time.

a) Home b) Primary

c) Main d) Top

x) ______ is an exmple of operating system.

a) Firefox b) Notepad

c) Windows - 98 d) Chrome

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

माहीती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) सॉफ्टवेअर आणि हार्डवेअर ची संकल्पना स्पष्ट करा. वर्डप्रोसेसर, मल्टीमीडीया आणि ॲनिमेशन यांची वैशिष्टये सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

संगणक म्हणजे काय? संगणकाचे प्रकार स्पष्ट करा. संगणकाच्या इनपुट, आऊटपुट आणि साठवणुकीच्या साधनांची माहिती लिहा. **[15]**

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) LAN आणि WAN यातील फरक लिहा.

ब) सेल्युलर फोन ची वैशिष्टये स्पष्ट करा.

क) संगणक कक्षासाठी आवश्यक असणाऱ्या गोष्टी कोणत्या ते स्पष्ट करा.

ड) Instant Messaging आणि Chat याचे दैनंदिन जीवनातील उपयोग लिहा.

इ) शिक्षक या नात्याने Radio आणि T.V. या साधनांचा प्रभावी अध्यापणासाठी कसा उपयोग कराल.

प्रश्न 3) कंसातील योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. **[10]**

i) कोणत्याही संगणक प्रणालीचा मेंदू .... असतो.

अ) ALU (एएलयू) ब) मेमरी

क) सीपीयू ड) कंट्रोल युनिट

ii) मायक्रोसॉफ्ट विंडोज एक .... आहे.

अ) ऑपरेटिंग सिस्टम ब) ग्राफिक प्रोग्राम

क) वर्ड प्रोसेसिंग ड) डेटाबेस प्रोग्राम

iii) आठ बिट्स चे .... बनते.

अ) बाइट ब) मेगाबाइट

क) किलोबाइट ड) गीगाबाइट

munotes.in

iv) जीआयएफ (GIF) म्हणजे ....

अ) ग्राफिक माहिती फाइल   ब) ग्राफिक इंटरचेंज फॉरमॅट

क) ग्रॉफिक माहिती स्वरूप   ड) ग्राफिक इंटरचेंज फाइल

v) .... हे अंतर्गमन साधन आहे.

अ) प्रिंटर   ब) पेनड्राईव्ह

क) माऊस   ड) स्पीकर

vi) WAN म्हणजे .... होय.

अ) वाईड एरिया नेटवर्क   ब) वर्ल्ड एरिया नेटवर्क

क) वर्ड एरिया नेटवर्क   ड) वर्ड एक्सेस नेटवर्क

vii) .... हे ब्लॉगचे उदाहरण आहे.

अ) न्युज   ब) ई–पेपर

क) ई–मेल   ड) चॅट

viii) .... हे प्राथमिक स्मृतीचे उदाहरण आहे.

अ) हार्डडिक्स   ब) रॅम

क) मॅग्रेटीक टेप   ड) सी. डी.

ix) कोणत्याही वेबसाईटला भेट दिल्यानंतर येणाऱ्या पहिल्या पानास .... पेज असे म्हणतात.

अ) होम   ब) प्रायमरी

क) मेन   ड) टाप

x) .... हे ऑपरेटिंग सिस्टमचे उदाहरण आहे.

अ) फायरफॉक्स   ब) नोटपॅड

क) विंडोज – 98   ड) क्रोम

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P-2984

[Total No. of Pages : 19

[6021]-117

F.Y. B.Ed. (General)

107 : PEDAGOGY OF THE SCHOOL SUBJECTS

(Any two from : Marathi, Hindi, English, Sanskrit, Urdu, History, Geography, General Science, Mathematics, Economics & Information and Communication Technology)

(2015 Pattern) (Credit System)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Answers of the two subjects should be written on the separate answer sheets.*
3) *Figures to the right indicate full marks.*
4) *Write answers in about 400-425 words for 15 marks questions.*
5) *Write answer in about 150 words for 5 marks questions.*

munotes.in

सूचना :

1) *सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.*
2) *दोन विषयांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तर पत्रिकेत लिहा.*
3) *प्रश्नांच्या उजवीकडील अंक पूर्ण प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.*
4) *15 गुणांच्या प्रश्नाचे उत्तर सुमारे 400-425 शब्दांत लिहा.*
5) *5 गुणांच्या प्रश्नाचे उत्तर सुमारे 150 शब्दांत लिहा.*

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

मराठी

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) मातृभाषेचे महत्व स्पष्ट करुन मातृभाषेच्या सद्यस्थितीचा विचार करता तिचे स्थान उंचावण्यासाठी भाषाशिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? **[15]**

किंवा

मराठी अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? उद्गामी व अवगामी पद्धतीचे स्वरूप स्पष्ट करून व्याकरणातील एक घटकाच्या सहाय्याने उद्गामी पद्धतीने पाठटाचण तयार करा.

प्रश्न 2) चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष सांगून तुम्ही अभ्यासलेल्या कोणत्याही एका इयत्तेच्या पाठयपुस्तकाचे परीक्षण लिहा. **[15]**

किंवा

मराठी विषयाच्या शिक्षकांच्या अंगी कोणकोणती गुणवैशिष्टये असावीत? विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्व विकासाच्या दृष्टिने मराठी विषयाच्या शिक्षकाचे विशेष कार्य कोणते ते स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) मराठी वर्गाध्यापनाची उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे एका घटकाच्या आधारे लिहा.

ब) शैक्षणिक तंत्रज्ञानाचा वापर मराठीच्या अध्यापनात तुम्ही कशाप्रकारे कराल ते लिहा.

क) मराठी व इतिहास विषयाचा समवाय स्पष्ट करा.

ड) मराठी अध्यापनात शैक्षणिक साधनांची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.

❍❍❍❍

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

हिंदी

[पूर्णांक : 40

प्रश्न 1) समवाय का अर्थ स्पष्ट कीजिए। हिंदी विषय का किन्ही दो विषयों के साथ समवाय स्पष्ट कीजिए। **[15]**

अथवा

व्याकरण अध्यापन का महत्त्व लिखिए। व्याकरण की किन्ही दो अध्यापन पद्धतियाँ सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 2) आशय विश्लेषण संकल्पना स्पष्ट करते हुए आशय विश्लेषण का महत्त्व स्पष्ट कीजिए। हिंदी के किसी एक पाठ का आशय विश्लेषण कीजिए। **[15]**

अथवा

हिंदी अध्यापन में अध्ययन अध्यापन स्त्रोतों की आवश्यकता लिखिए। हिंदी अध्यापन को रोचक बनाने के लिए आप विविध स्त्रोतों का उपयोग कैसे करोगे सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्ही दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (130 से 150 शब्दों में) **[10]**

अ) माध्यमिक स्तर पर हिंदी भाषा के उद्देश्य लिखिए।

ब) मौखिक रचना कौशल विकसित करने हेतू आप कौन–कौन से उपक्रमों का आयोजन करोगे।

क) पाठयचर्या एवम् पाठक्रम के अंतर को स्पष्ट कीजिए।

ड) हिंदी अध्यापक के गुण लिखिए।

❍❍❍❍

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

ENGLISH

[Max. Marks : 40

Q1) What is the nature of English language? What are the objectives of teaching English as a 3rd language in secondary schools? As on English teacher how will you achieve these objectives in secondary classes? Explain with examples. **[15]**

OR

Explain the concept of core elements & values make a list of core elements and values. How will you inculcate any two core elements & two values with curricular and extra curricular activities among the students in your school? Explain with examples.

Q2) What is Dr.West's new method? What are it's merits & demerits? Which problems will you face to apply this method in the class while teaching English? How will you solve these problems? **[15]**

OR

What is remedial teaching? What is the importance of remedial teacning? You have organized a diagnostic test to evaluate speaking ability of your students of std VI. You found twelve of them weak is pronunciations. What remedial teaching plan will you make to improve their english pronunciations? Explain with proper steps & examples.

Q3) Answer the following questions in short (Any two) : **[10]**

a) "English has become one of the major language of the world & Indians can neglect is study at their own risk" Discuss.

b) Which activities will you conduct in your class for implementation of the life skill problem solving?

c) How will you introduce the following structures in the classroom while teaching english.

   i) Not only but also   ii) Adjective clause of time

d) Write short note on Use of websites for teaching english.

❍❍❍❍

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

SANSKRIT

[Max. Marks : 40

Q1) Explain the Criteria of an ideal Sanskrit textbook and on that basis analyse one textbook of Sanskrit at Secondary level. **[15]**

OR

For effective Sanskrit teaching Explain the Importance of classification of teaching aids in Sanskrit. For which teaching points charts are used as teaching aids in Sanskrit. Explain it with suitable examples.

Q2) What are the different methods of teaching Sanskrit subjects? How do you teach 6 Grammar and Subhashit in Sanskrit to class IXth. Explain it with suitable examples. **[15]**

OR

Explain the Importance of teaching Sanskrit language. Explain the correlation of Sanskrit subject with Marathi and Mathematics in Sanskrit language teaching? Explain it with suitable examples of secondary level.

Q3) Answer the following questions in short. (Any - 2) **[10]**

a) Explain the place of Sanskrit in secondary education.

b) Write the characteristics of an Ideal Sanskrit teacher.

c) Write the nature of the reading method in Sanskrit.

d) Briefly write the nature of Sanskrit curriculum and syllabus.

❍❍❍❍

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

संस्कृत

[एकूण गुण : 40

प्रश्न 1) आदर्श संस्कृत पाठ्यपुस्तकाचे निकष सांगून त्या आधारे माध्यमिक स्तरावरील एका इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकाचे समीक्षण सोदाहरण विशद करा. **[15]**

किंवा

संस्कृत अध्यापन प्रभावी होण्यासाठी वर्ग अध्यापनातील शैक्षणिक साधनाचे वर्गीकरण करून महत्व स्पष्ट करा 'तक्ते' या शैक्षणिक साधनाचा वापर संस्कृतमध्ये कोणत्या घटकासाठी करता येईल ते लिहा.

प्रश्न 2) संस्कृत विषय अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? इयत्ता नववी ला संस्कृतमधील 'व्याकरण आणि सुभाषिते'? या घटकाचे अध्यापन कोणत्या पद्धतीने कराल? ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

संस्कृत भाषा अध्यापनाचे महत्व सांगा. संस्कृत भाषा अध्यापनात मराठी आणि गणित विषयाचा समवाय कसा साधाल ? ते माध्यमिक स्तरावरील उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही – 2) **[10]**

अ) माध्यमिक शिक्षणात संस्कृतचे स्थान स्पष्ट करा.

ब) आदर्श संस्कृत शिक्षकाची गुणवैशिष्टये लिहा.

क) संस्कृत वाचन पद्धतीचे स्वरूप लिहा.

ड) संस्कृत विषयाच्या अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रमाचे स्वरूप थोडक्यात लिहा.

❍❍❍❍

Total No. of Questions : 3]

URDU

Max. Marks : 40]

1 اردو زبان کی اہمیت وافادیت بیان کیجیے۔دیگر مضامین سے اردو کا ربط بتائیے۔اردو زبان کے فروغ کے لیے آپ کون سی ہم نصابی سرگرمیوں کا انعقاد کرو نگے۔ 15

OR

1 تدریس نظم کے مختلف طریقے لکھیے۔سیکنڈری جماعت میں نظم کی تدریس کو دلچسپ وموثر بنانے کے لیے آپ کونسے طریقے اپناو نگے۔ 15

2 کتاب کے تجزیہ کی اہمیت وضرورت لکھیے۔نہم جماعت کی کتاب کا تجزیہ کرتے ہوئے بیرونی واندرونی خوبیاں لکھیئے۔ 15

OR

2 اردو معلم کے اوصاف لکھیئے ایک قابل معلم بننے کے لیے آپ کن اصولوں کی پابندی کرو نگے۔ 15

3 مختصر جواب لکھیے۔(کوئی دو) 10

i) اردو زبان کی ساخت بتائیے۔

ii) تدریس نثر کے دو طریقے لکھیے۔

iii) جدید اکتسابی ذرائع کی اہمیت لکھیے۔

iv) اردو لیبارٹری کی اہمیت لکھیے۔

❍❍❍❍

Total No. of Questions : 3]

HISTORY

[Max. Marks : 40

Q1) Enlist the types of History according to place, time and content and explain the place type in detail. **[15]**

OR

Explain the nature of source method and write down the advantages and limitations of source method.

Q2) What is curriculum? Explain the concentric and chronological methods of curriculum with merits and limitations. **[15]**

OR

Explain the need for content analysis of History subject. What are the things to consider when analysing the content of History subject?

Q3) Answer the following questions in short. (Any - 2) **[10]**

a) What kind of learning experiences will you give to inculcate the values of patriotism?

b) Write the merits of Dramatisation method.

c) What are the criteria of good History text book.

d) Explain the co-relation of History subject with art and Geography.

❍❍❍❍

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

इतिहास

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) इतिहासाच्या स्थल, काल व आशयानुसार प्रकारांची नावे सांगून स्थलानुसार प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

आधार पद्धतीचे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करून आधार पद्धतीचे फायदे व मर्यादा लिहा.

प्रश्न 2) अभ्यासक्रम म्हणजे काय? अभ्यासक्रम रचनेतील समकेंद्री व कालक्रम पद्धती गुणदोषासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

इतिहास आशय विश्लेषणाची आवश्यकता लिहा. इतिहासाचे आशय विश्लेषण करताना कोणकोणत्या गोष्टींचा विचार करावा लागतो?

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही - 2) **[10]**

अ) राष्ट्रभक्ती हे मूल्य रूजविण्यासाठी तुम्ही विद्यार्थ्यांना कोणकोणते अध्ययन अनुभव द्याल.

ब) नाट्यीकरण पद्धतीचे पाच फायदे लिहा.

क) इतिहासाच्या चांगल्या पाठयपुस्तकाचे निकष कोणते?

ड) इतिहासाचा कला व भूगोल विषयाशी असलेल समवाय स्पष्ट करा.

❍❍❍❍

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

GEOGRAPHY

[Max. Marks : 40

Q1) What is correlation? Write importance of correlation. Explain correlation of geography with suitable examples for the following subjects. **[15]**

a) Economics

b) History

c) Science

OR

What are the various methods of teaching geography? Explain the difference between Journey & Excursion method. Explain the merits and demerits of discussion method, as a teacher how will you make effective use of discussion method at secondary level. Illustrate with examples.

Q2) Write the importance of content Analysis of geography. Which internal & external factors will be considered while analysing any one text-book of geography. Explain with example. **[15]**

OR

Explain the concept, need and importance of learning resources of geography. As a teacher how will you make effective use of technology based learning resources for geography teaching. Explain with suitable examples.

Q3) Answer the following questions in short. (Any - 2) **[10]**

a) Explain the place of Geography in school curriculum.

b) Write the need and importance of Geography room.

c) Explain any two core-elements of teaching geography with suitable examples.

d) Explain the merits and demerits of Question-Answer method.

❍❍❍❍

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

भूगोल

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) समवाय म्हणजे काय? समवायाचे महत्त्व लिहा. भूगोलाचा खालील विषयांशी असणारा समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

अ) अर्थशास्त्र

ब) इतिहास

क) विज्ञान

किंवा

भूगोल अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? प्रवास व सहल पद्धती यांतील फरक स्पष्ट करा. चर्चा पद्धतीचे गुण-दोष सांगून एक शिक्षक म्हणून माध्यमिक स्तरावर या पद्धतीचा प्रभावी वापर कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) भूगोल आशय विश्लेषणाचे महत्त्व लिहा. कोणत्याही एका भूगोल पाठयपुस्तकाचे विश्लेषण करताना कोणकोणत्या अंतर्गत व बाह्य घटकांचा विचार करावा लागतो सोदाहरण लिहा. **[15]**

किंवा

भूगोल अध्ययन साधने - संकल्पना, गरज व महत्त्व स्पष्ट करा. एक शिक्षक म्हणून तंत्रज्ञानावर आधारित अध्ययन साधनांचा तुम्ही प्रभावी वापर कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही - 2) **[10]**

अ) भूगोल विषयाचे अभ्यासक्रमातील स्थान स्पष्ट करा.

ब) भूगोल खोलीची गरज व महत्त्व लिहा.

क) भूगोल अध्यापनातील कोणतेही दोन गाभाघटक सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) प्रश्नोत्तर पद्धतीचे गुण-दोष स्पष्ट करा.

❍❍❍❍

munotes.in

Total No. of Questions : 3] **GENERAL SCIENCE**

[Max. Marks :40

Q1) What is correlation? Explain types of correlation. Illustrate the correlation of science with Geography and Mathematics with suitable examples. **[15]**

OR

Explain concept of curriculum. Write principles of curriculum construction. What are the different methods of curriculum construction of science at secondary level. Explain nature merits & limitations of any one method of curriculum construction.

Q2) Explain project method of science teaching with the help of following points. **[15]**

a) Nature

b) Steps

c) Merits

d) Limitations

e) Role of teacher

OR

Explain science Laboratory in secondary school with the help of following points.

a) Planning with diagram.

b) Maintenance

c) Importance

Q3) Answer the following questions in short (Any - 2) : **[10]**

a) Write importance of science in daily life.

b) Explain any five competancies of science teacher.

c) Characteristics of good demonstration.

d) Write the use of, 'Audio-Visual-Aids' as a learning Resource in Science teaching.

❍❍❍❍

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

सामान्य विज्ञान

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) समवाय म्हणजे काय? समवायाचे प्रकार स्पष्ट करा. विज्ञान विषयाचा भूगोल आणि गणित विषयांशी असणारा समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अभ्यासक्रम म्हणजे काय? अभ्यासक्रम रचनेची तत्त्वे लिहा. माध्यमिक स्तरावरील अभ्यासक्रम रचनेच्या पद्धती कोणत्या? कोणत्याही एका पद्धतीचे स्वरूप, फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) विज्ञान अध्यापनाची 'प्रकल्प पद्धती' खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) स्वरुप

ब) पायऱ्या

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शिक्षकाची भूमिका

किंवा

माध्यमिक शाळेतील विज्ञान प्रयोगशाळा खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) आराखडयासह नियोजन

ब) देखभाल

क) महत्त्व

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही – 2) **[10]**

अ) विज्ञानाचे दैनंदिन जीवनातील महत्त्व लिहा.

ब) विज्ञान शिक्षकाच्या कोणत्याही पाच क्षमता स्पष्ट करा.

क) चांगल्या दिग्दर्शनाची वैशिष्टये.

ड) विज्ञान अध्यापनात 'दृक्–श्राव्य साधने' या अध्ययन स्त्रोताचा उपयोग लिहा.

❍❍❍❍

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

MATHEMATICS

[Max. Marks :40

Q1) Analyze the mathematics text book of any class with respect to its **[15]**

i) External features

ii) Internal features

iii) Excercises

iv) Activities

v) Learning experiences

OR

What is a Content analysis? Explain the steps of content analysis for Mathematics subject. Explain it with suitable examples.

munotes.in

Q2) Explain Experimental method of teaching mathematics on the basis of following points. **[15]**

i) Nature

ii) Teacher's Role

iii) Students Role

iv) Advantages & limitations

OR

What is meant by 'Learning Resources'? Explain any three Learning resources for teaching mathematics subject at secondary level.

Q3) Answer the following questions in short (Any - 2) : **[10]**

a) Write the importance of mathematics subject in daily life.

b) Explain how you will use mathematics laboratory for effective mathematics teaching.

c) What are different methods of construction of mathematics curriculum at secondary level.

d) How will you use 'SE Learning model for teaching of topic' 'Triangle'.

❍❍❍❍

Total No. of Questions : 3]

गणित

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) गणित विषयाच्या कोणत्याही एका इयत्तेसाठी पाठयपुस्तकाचे विश्लेषण खालील मुद्द्यांच्या आधारे करा. **[15]**

i) बाह्य घटक

ii) अंतर्गत घटक

iii) सरावासाठी प्रश्नसंच

iv) उपक्रम

v) अध्ययन अनुभव

किंवा

आशय विश्लेषण म्हणजे काय? गणित विषयासाठी आशय विश्लेषणाच्या पायऱ्या उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) गणित विषयाच्या अध्यापनाची 'प्रायोगिक अध्यापन पद्धती' खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

i) स्वरूप

ii) शिक्षकाची भूमिका

iii) विद्यार्थ्यांची भूमिका

iv) फायदे आणि मर्यादा

किंवा

'अध्ययन स्त्रोत' म्हणजे काय? माध्यमिक स्तरावर गणित विषयाच्या अध्यापनासाठी कोणतेही तीन अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही – 2) **[10]**

अ) दैनंदिन जीवनात गणित विषयाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) गणित विषयाच्या प्रभावी अध्यापनासाठी गणित प्रयोगशाळेचा कसा वापर कराल?

क) माध्यमिक स्तरावरील गणित विषयाच्या अभ्यासक्रम रचनेच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा.

ड) 'त्रिकोण' या घटकाचे अध्यापन करण्यासाठी SE - अध्ययन प्रतिमानाचा वापर कसा कराल?

❍❍❍❍

Total No. of Questions : 3]

ECONOMICS

[Max. Marks :40

Q1) What are the various Methods of teaching Economics? Explain project method using the following points. **[15]**

i) Nature

ii) Advantages

iii) Limitation

OR

What is Economics? Explain the importance of Economics in daily life with suitable examples.

Q2) What is meant by learning resources? Explain the need and importance of Technology based Learning Resources with suitable examples. **[15]**

OR

What is meant by content analysis? Make the content analysis from any one of content from the Economics subject.

Q3) Answer the following questions in short (Any - 2) : **[10]**

a) Wrtie correlation of Economics subject with any two school subjects with examples.

b) Explain the nature of 'Field Visit Method'.

c) Explain the importance of the structure of Economics subject.

d) Write qualities of a good Economics Teacher.

❍❍❍❍

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

अर्थशास्त्र

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) अर्थशास्त्र अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? खालील मुद्द्यांच्या आधारे प्रकल्प पद्धती स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अर्थशास्त्र म्हणजे काय? अर्थशास्त्राचे दैनंदिन जीवनातील महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) अध्ययन संसाधने म्हणजे काय? तंत्रज्ञानावर आधारित अध्ययन संसाधनाची गरज व महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

आशय विश्लेषण म्हणजे काय? अर्थशास्त्र विषयातील कोणत्याही एक घटकाचे विश्लेषण करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही – 2) **[10]**

अ) अर्थशास्त्र विषयाचा कोणत्याही दोन शालेय विषयाशी असणारा समवाय सोदाहरण लिहा.

ब) क्षेत्रभेट पदधतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.

क) अर्थशास्त्र विषयाच्या संरचनेचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ड) चांगल्या अर्थशास्त्र शिक्षकाची गुणवैशिष्टये लिहा.

❍❍❍❍

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY

[Max. Marks :40

Q1) Write the meaning of content analysis. While doing content analysis which points will you consider. Do the content analysis for any one unit of Information Communication Technology. **[15]**

OR

Write the Nature and Scope of Information Communication Technology. How will you fulfill the objectives of Information Communication Technology at Secondary and Higher Secondary level from your teaching.

Q2) Explain 'Experimental Method' of teaching ICT with the help of following points. **[15]**

a) Concept

b) Features

c) Advantages

d) Limitations

e) Educational Implications.

f) Teacher's role.

OR

Explain the 'Web based' teaching with the reference to following points.

a) Concept

b) Example

c) Advantages

d) Limitations

e) Educational Implications

munotes.in

Q3) Answer the following questions in short (Any - 2) : **[10]**

a) Explain offline learning resources in ICT.

b) Explain the difference between curriculum and syllabus.

c) Planning and organizing of ICT Lab.

d) Explain the characteristics of ICT Teacher.

❍❍❍❍

Total No. of Questions : 3]

माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान

[एकूण गुण: 40

प्रश्न 1) आशय विश्लेषणाचा अर्थ लिहा. आशय विश्लेषण करताना तुम्ही कोणते मुद्दे विचारात घ्याल? माहिती संप्रेषण विषयातील एका घटकाचे आशय विश्लेषण करा. **[15]**

किंवा

माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान विषयाचे स्वरूप व व्याप्ती लिहा. माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाची माध्यमिक व उच्चमाध्यमिक स्तरावरील उद्दिष्टये तुम्ही तुमच्या अध्यापनातून कशी साध्य कराल?

प्रश्न 2) ICT विषयाच्या अध्यापनाची 'प्रायोगिक पद्धती' खालील मुद्याद्वारे स्पष्ट करा.

अ) संकल्पना

ब) वैशिष्ट्ये

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शैक्षणिक उपयोजन

फ) शिक्षकाची भूमिका

किंवा

'वेब' आधारित अध्ययन खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) उदाहरण

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शैक्षणिक उपयोजन

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही – 2) **[10]**

अ) ICT विषयातील ऑफलाईन अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करा.

ब) अभ्यासक्रम व पाठयक्रम यातील फरक स्पष्ट करा.

क) संगणक प्रयोगशाळेचे नियोजन आणि आयोजन.

ड) माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान शिक्षकांची गुण वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

❍❍❍❍

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P-898

[Total No. of Pages : 4

[6021]-211

S.Y. B.Ed. (General)

EDUCATION

201 : Quality and Management of School Education

(2015 Pattern) (Credit System) (10915)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry fifteen marks and answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Short answer type questions carry five marks and answers to the same are expected to be written in 150 to 175 words.***

munotes.in

Q1) What is meant by management? Explain importance of management. Explain functions of management with examples. **[15]**

OR

Explain the meaning of Total Quality Management (T.Q.M.) in Education. As a teacher how will you use Total Quality Management successfully in your school.

Q2) What is pre-service Training? Explain need, advantages and Limitations of pre-service training. **[15]**

OR

What is mean by Leadership? Explain Autocratic and democratic type of Leadership with following points

a) Concept

b) Advantages

c) Disadvantages

Q3) Explain in detail concept of wastage and stagnation. What are the causes of wastage and stagnation. Which remedies will you solve wastage and stagnation problems in school. **[15]**

OR

What is school Discipline? Explain causes of indiscipline and suggest remedies to overcome the problems of Indiscipline.

P.T.O.

Q4) Write the Educational Administrative frame work of Maharashtra state. What are the functions of Director of Education. **[15]**

OR

Explain the meaning, need and importance of school Records. Illustrate the types of school Records with suitable example.

Q5) Write short notes on the following (Any 4) : **[20]**

a) Which are the steps of Event Management.

b) Write any five functions of a teacher with reference to the personality development of the students?

c) What are the problems of crowded classroom?

d) Explain the need and importance of Co-curricular activities.

e) Give suggestions for successfully implementation of vocational Education in higher secondery Education.

f) Explain the structure of National Council of Educational Research and Training. (N.C.E.R.T.)

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-898

[6021]-211
S.Y. B.Ed. (General)
EDUCATION
201 : Quality and Management of School Education
(शालेय शिक्षणाची गुणवत्ता आणि व्यवस्थापन)
(2015 Pattern) (Credit System) (10915)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :
1) *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.*
2) *उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.*
3) *15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425 शब्द आहेत.*
4) *5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 150 ते 175 शब्द आहेत.*

प्रश्न 1) व्यवस्थापन म्हणजे काय? व्यवस्थापनाचे महत्व स्पष्ट करा. व्यवस्थापनाची कार्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

शिक्षणातील एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापनाचा अर्थ स्पष्ट करून शिक्षक म्हणून तुम्ही तुमच्या शाळेत एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापनाचा वापर (T.Q.M.) कशा प्रकारे यशस्वी कराल.

प्रश्न 2) सेवापूर्व प्रशिक्षण म्हणजे काय? सेवापूर्व प्रशिक्षणाची आवश्यकता फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.**[15]**

किंवा

नेतृत्व संकल्पना स्पष्ट करा? एकाधिकारशाही नेतृत्व व लोकशाही नेतृत्व खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) संकल्पना

ब) फायदे

क) तोटे

प्रश्न 3) स्थगन व गळतीची संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा. स्थगन व गळतीची कारणे कोणती स्थगन व गळतीची समस्या सोडविण्यासाठी शाळेत तुम्ही कोणत्या उपाययोजना कराल. **[15]**

किंवा

शालेय शिस्त म्हणजे काय? बेशिस्तिची कारणे कोणती? बेशिस्तिची कारणे दूर करण्यासाठी उपाययोजना सुचवा.

munotes.in

प्रश्न 4) महाराष्ट्र राज्यातील शैक्षणिक प्रशासनाचा आराखडा लिहा. शिक्षण संचालकाची कामे कोणती? **[15]**

किंवा

शालेय दप्तर (अभिलेख) अर्थ, गरज आणि महत्व स्पष्ट करा. शालेय दप्तराचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (फक्त चार) **[20]**

अ) प्रसंग व्यवस्थापनाच्या पायऱ्या कोणत्या?

ब) विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तीमत्वाच्या विकासासंदर्भात शिक्षकांची कोणतीही पाच कार्ये लिहा.

क) जास्त विद्यार्थी संख्या असलेल्या वर्गाच्या समस्या कोणत्या?

ड) सहशालेय उपक्रमांची गरज आणि महत्व स्पष्ट करा.

इ) उच्च शिक्षणामध्ये व्यावसायिक शिक्षणाची यशस्वीपणे अंबलबजावणी करण्यासाठी उपाययोजना सुचवा.

फ) राष्ट्रीय शिक्षण संशोधन आणि प्रशिक्षण परिषदेची (N.C.E.R.T.) रचना स्पष्ट करा.

▽ ▽ ▽ ▽

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P-899

[Total No. of Pages : 4

[6021]-212

S.Y. B.Ed. (General)

BED-202 : KNOWLEDGE AND CURRICULUM AND LANGUAGE ACROSS CURRICULUM

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates :

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right of the question indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry 15 marks of answers of the same are expected to be written in about 400 to 425 words each.***
4) ***Short answer questions which carries 5 marks should be answered in about 150-175 words each.***
5) ***Write in neat and legible handwriting.***

munotes.in

Q1) Explain the following concepts giving appropriate examples. Explain their educational implications. **[15]**

a) Data
b) Information
c) Knowledge
d) Skill
e) Wisdom

OR

State the need and importance of using Activity based learning in education. Enlist and explain the steps in conducting activities in classroom with examples.

Q2) Explain the concept of curriculum and explain the different stages of curriculum development with respect to the following points. **[15]**

a) Planning of curriculum
b) Curriculum Design
c) Curriculum Transaction

OR

State the guiding principles considered while designing the NCF 2005. Enlist the features of the NCF 2005.

Q3) Explain Dr. Babasaheb Ambedkar's thought on curriculum of secondary education with reference to - **[15]**

a) Objectives of education

b) Teaching methods

c) Teacher student relationship

d) Evaluation

OR

Which values are incorporated in the Indian constitution? How following values are reflected through secondary education? Explain with examples.

a) Justice

b) Democracy

c) Fraternity

Q4) What is a language? Explain the following concepts of the language with suitable examples. **[15]**

a) Home language

b) School language

c) Standard language and dialects

d) Foreign language

OR

Explain the importance of reading skill in language learning? What are the reading skills? Explain any two reading strategies with examples.

Q5) Answer in brief (any four) : **[20]**

a) Importance of learning through dialogue.

b) Write the interrelationship between curriculum, syllabus and text book.

c) Explain the steps of curriculum development given by Hilda Taba Model.

d) Write the educational views of Mahatma Gandhi about the curriculum of secondary education.

e) Write any ten recommendation of Bullock Report.

f) What skills are required by a teacher for teaching in a multilingual classroom?

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-899

[6021]-212
S.Y. B.Ed. (General)
BED-202 : KNOWLEDGE AND CURRICULUM AND LANGUAGE ACROSS CURRICULUM
(2015 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :

1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) प्रश्नांच्या उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नाचे उत्तर सुमारे 400-425 शब्दांत लिहा.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नाचे उत्तर सुमारे 150-175 शब्दांत लिहा.
5) स्वच्छ व वाचनीय लेखन करावे.

प्रश्न 1) खालील संकल्पना उदाहरणासह स्पष्ट करून त्यांचे शैक्षाणिक उपयोजन लिहा. **[15]**

अ) प्रदत्त (Data) ब) माहिती (Information)

क) ज्ञान (Knowledge) ड) कौशल्य (Skill)

इ) विवेक (Wisdom)

किंवा

शिक्षणातील कृतीयुक्त अध्ययनाची गरज आणि महत्व स्पष्ट करा. वर्गामध्ये कृती आयोजित करण्याच्या पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) अभ्यासक्रमाची संकल्पना स्पष्ट करून अभ्यासक्रम विकसनाच्या पायऱ्या पुढील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) अभ्यासक्रमाचे नियोजन

ब) अभ्यासक्रम आराखडा

क) अभ्यासक्रम कार्यवाही

किंवा

राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा 2005 तयार करतांना कोणती मार्गदर्शक तत्वे विचारात घेतली ते सांगुन राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा 2005 चीं वैशिष्ट्ये विशद करा.

munotes.in

प्रश्न 3) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे माध्यमिक शिक्षणविषयक विचार खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) शिक्षणाची उद्दिष्टे

ब) अध्यापन पद्धती

क) शिक्षक विद्यार्थी संबंध

ड) मूल्यमापन

किंवा

भारतीय राज्यघटनेत समाविष्ट असणारी मूल्ये कोणती? माध्यमिक शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमातून खालील मूल्ये कशी प्रतिबिंबित होतात ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

अ) न्याय

ब) लोकशाही

क) बंधुता

munotes.in

प्रश्न 4) भाषा म्हणजे काय? पुढील भाषेच्या संकल्पना योग्य उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) घरची भाषा

ब) शाळेतील भाषा

क) प्रमाण भाषा व बोली भाषा

ड) विदेशी भाषा

किंवा

भाषेच्या अध्ययनात वाचन कौशल्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. वाचन कौशल्ये कोणती? वाचन कार्यनिती (कोणतीही दोन) सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : **[20]**

अ) संवादाद्वारे अध्ययनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) अभ्यासक्रम पाठ्यक्रम व पाठ्यपुस्तक यातील संबंध लिहा.

क) हिल्डा टाबा यांचे अभ्यासक्रम विकसनाच्या प्रतिमानाचे टप्पे स्पष्ट करा.

ड) महात्मा गांधी यांचे माध्यमिक शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमा संदर्भातील विचार थोडक्यात स्पष्ट करा.

इ) बुलक अहवालाच्या कोणत्याही दहा शिफारसी लिहा.

फ) बहुभाषिक वर्गात अध्यापन करताना शिक्षकाकडे कोणती कौशल्ये आवश्यक आहेत?

□□□

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P900

[Total No. of Pages : 4

[6021]-213
S.Y.B.Ed. (General)
EDUCATION
BED 203 : School & Inclusive School
(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Word limit for essay type questions is 400 to 425.***
4) ***Word limit for short answers is 150 to 175.***

munotes.in

Q1) What is inclusive education? Explain the difference between integrated and inclusive education. Explain the advantages of an inclusive education for the normal and differently abled students? **[15]**

OR

What are the various national educational programmes implemented for inclusive education? Explain any two programmes in detail.

Q2) How will you identify students with Cerebral Palsy? Explain with 6 activities how you will cater to their special needs. **[15]**

OR

What is Autism? How will you use the following inclusive instructinal strategies for the inclusion of the autistic students?

a) Circle of friends

b) Buddy system

c) Blended Learning.

P.T.O.

Q3) What is meant by Inclusive School? What are the characteristics of an inclusive school? What physical facilities should be there in an inclusive school? **[15]**

OR

Explain the role of the following in developing an inclusive culture in schools-

a) Headmaster

b) Teacher

c) Student

Q4) Explain the characteristics of inclusive teacher. Explain any three training programmes for inclusive teacher. **[15]**

OR

What is assistive technology for inclusive education? Illustrate how VAK modalities are used for successful inclusion.

Q5) Answer the following (Any four): **[20]**

a) Explain the role of remedial teaching as an inclusive instructional strategy.

b) What are the assistive technologies used for the visually impaired?

c) How can positive parental attitude support inclusion?

d) What activities will you conduct in class for the inclusion of dyslexic students.

e) What activities will you conduct to overcome the challenges faced by inclusive schools.

f) Explain the areas of assessment and evaluation in an inclusive set up.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P900

[6021]-213
S.Y.B.Ed. (General)
EDUCATION
BED 203 : School & Inclusive School
(2015 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : *3* तास] [एकूण गुण : *80*

सूचना :- *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425 शब्द आहे.

4) 5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 150 ते 175 शब्द आहे.

प्र.*1)* समावेशक शिक्षण म्हणजे काय? एकात्मिक व समावेशक शिक्षण यातील फरक स्पष्ट करा. सर्वसाधारण व असाधरण क्षमता असणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी समावेशक शिक्षणाचे फायदे स्पष्ट करा. [15]

किंवा

समावेशक शिक्षणासाठी राबविलेली विविध राष्ट्रीय शैक्षणिक कार्यक्रम कोणते? यापैकी कोणतेही दोन कार्यक्रम सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्र.*2)* सेरेब्रल पाल्सी (Cerebral Palsy) असणाऱ्या विद्यार्थ्यांचे निदान तुम्ही कसे कराल? या विद्यार्थ्यांच्या विशेष गरजांची पूर्तता तुम्ही कशी कराल ते सहा कृती कार्यक्रमांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

किंवा

स्वमग्नता म्हणजे काय? स्वमग्न विद्यार्थ्यांच्या समावेशनासाठी खालील समावेशक अनुदेशन योजना कशाप्रकारे वापराल? [15]

अ) मित्रवर्तुळ

ब) बडी सिस्टिम

क) मिश्रित अध्ययन

प्र.*3)* समावेशक शाळा म्हणजे काय? समावेशक शाळेची वैशिष्ट्ये कोणती? तुमच्या मते समावेशक शाळेमध्ये कोणत्या भौतिक सुविधा असाव्यात? [15]

किंवा

शाळेमध्ये समावेशक संस्कृतीचा विकास करण्यासाठी खालील घटकांची भूमिका स्पष्ट करा. [15]

अ) मुख्याध्यापक

ब) शिक्षक

क) विद्यार्थी

munotes.in

प्र.4) समावेशक शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. समावेशक शिक्षकासाठी असलेले कोणतेही तीन प्रशिक्षण कार्यक्रम स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समावेशक शिक्षणासाठी सहाय्यक तंत्रज्ञान म्हणजे काय? यशस्वी समावेशनासाठी वापरले जाणारे दृक–श्राव्य आणि गतीविषयक (VAK) तंत्रज्ञान सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

प्र.5) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) एक समावेशक अनुदेशन योजना म्हणून उपचारात्मक अध्यापनाची भूमिका स्पष्ट करा.

ब) दृष्टीदोष असणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी कोण–कोणते सहाय्यक तंत्रज्ञान वापरले जाते?

क) शाळेमध्ये समावेशनासाठी पालकांचा सकारात्मक दृष्टीकोन कशा प्रकारे मदत करू शकेल?

ड) वर्गामध्ये भाषिक अक्षमता असणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या समावेशनासाठी तुम्ही कोणते उपक्रम राबवाल?

इ) समावेशक शाळेसमोरील आव्हानांना सामोरे जाण्यासाठी आपण कोणते उपक्रम राबवाल?

फ) समावेशक मांडणीमधील परीक्षण व मूल्यमापनाची क्षेत्रे स्पष्ट करा.

☯☯☯☯

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P-901

[Total No. of Pages : 41

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 01

GUIDANCE AND COUNSELLING

(2015 Pattern)

204- 01 Guidance and Counselling

02 Education For Human Rights and Peace Education

03 Women Education

04 Lifelong Education

05 Population Education and Family Life Education

06 Education for Sustainable Development and Environmental Education

07 Disaster Management

08 Inclusive Education

09 Introduction to Educational Research

10 Water, Air and Energy Education

munotes.in

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:-

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Essay type questions carry 15 marks and answers of the same are expected to be written in 400 - 425 words.*
4) *Short answers type questions carry 5 marks and answers of the same are expected to be written in 130 - 150 words.*

P.T.O.

Q1) Write the need and importance of vocational guidance. Explain the procedure of guidance at school level with suitable examples. **[15]**

OR

Write the concept of guidance. Explain any five principles of guidance with suitable examples.

Q2) Write the difference betwen directive and non-directive counselling. How will you use Electic counselling at school level with suitable examples?**[15]**

OR

Write the concept of counselling. Explain the steps of counselling with suitable examples.

Q3) Explain the Interview technique used in guidance and counselling with the help of following points. **[15]**

a) Concept and types

b) Uses

c) Limitations

OR

Explain rating scales used in guidance and counselling according to the following points -

a) Concept and types

b) Uses

c) Limitations.

Q4) Explain functions of guidance and counselling at Secondary and Higher secondary level. Write problems in guidance and counselling. **[15]**

OR

Write the types of children with special needs. Explain how will you counsel physically challenged students and their parents.

munotes.in

Q5) Write short notes on (Any Four) : **[20]**

a) Seven point plan.

b) Importance of individual counselling.

c) Difference between guidance and couselling.

d) Sociometric technique in guidance.

e) Need of counselling for parents.

f) Importance of cumulative records in guidance.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 01

मार्गदर्शन आणि समुपदेशन

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या दीर्घोत्तरी प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425.

4) 5 गुणांच्या लघुत्तरी प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150.

प्रश्न 1) व्यावसायिक मार्गदर्शनाची गरज व महत्त्व लिहा. शालेय स्तरावरील मार्गदर्शन प्रक्रिया उदाहरणांसह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मार्गदर्शनाची संकल्पना लिहा. मार्गदर्शनाचे कोणतेही पाच तत्त्वे उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) दिशादर्शक समुपदेशन आणि अदिशादर्शक समुपदेशन यातील फरक लिहा. सर्वसारसंग्रहात्मक समुपदेशन पद्धतीचा शालेय स्तरावर उपयोग कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समुपदेशनाची संकल्पना लिहा. समुपदेशनाच्या पायऱ्या उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) मार्गदर्शन आणि समुपदेशनात वापरण्यात येणारे मुलाखत तंत्र खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना आणि प्रकार

ब) उपयोग

क) मर्यादा

किंवा

मार्गदर्शन व समुपदेशनात वापरण्यात येणारी पदनिश्चयन श्रेणी हे साधन खालील मद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) संकल्पना व प्रकार

ब) उपयोग

क) मर्यादा

प्रश्न 4) माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावरील मार्गदर्शन आणि समुपदेशनाची कार्ये स्पष्ट करा. मार्गदर्शन आणि समुपदेशनातील समस्या लिहा. **[15]**

किंवा

विशेष गरजा असणाऱ्या बालकांचे प्रकार लिहा. शारीरिक अपंग विद्‌यार्थी आणि त्यांच्या पालकांचे समुपदेशन आपण कसे कराल?

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) सप्तसूत्री योजना

ब) वैयक्तिक समुपदेशनाचे महत्त्व

क) मार्गदर्शन आणि समुपदेशनातील फरक

ड) मार्गदर्शनातील समाजमिती तंत्र

इ) पालकांच्या समुपदेशनाची गरज

फ) संकलित नोंदपत्रकाचे मार्गदर्शनातील महत्त्व

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 02

EDUCATION FOR HUMAN RIGHTS AND PEACE EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Essay type questions carry 15 marks and answers of the same are expected to be written in 400 - 425 words.*
4) *Short answer type questions carry 5 marks and answers of the same are expected to be written in 130 - 150 words.*

munotes.in

Q1) Write down the concept & meaning of Human Rights. Explain the concept, meaning, Need and Importance of Child Rights. **[15]**

OR

What is the meaning of Human Rights? Write down the historical background of Human Rights. Which teaching strategies will you use for secondary school level students to inculcation Human Rights, explain it with examples.

Q2) What are the Human rights of Aged & Disabled in India? Explain those with suitable examples. **[15]**

OR

Write down the Human Rights of Minorities in India. How you will implement some activities based on their rights in school at secondary level, as a teacher?

Q3) Write down the meaning and significance of Peace Education. What are the challenges faced by society while maintaining peace? Write down some activities to overcome the challenges. **[15]**

OR

Write down meaning and significance of Peace Education. Explain the thoughts of Gidhubhai Badhecha in context of Peace Education.

Q4) Explain the concept of 'Peace'. Which problems are faced by school while maintaining peace at academic and discipline level? As a teacher what will you do to overcome the problem? **[15]**

OR

What is mean by Peace? As a Peace teacher which activities will you implement to promote dialogue and developing capabilities for decision making among the students.

Q5) Write down short answers of following questions. (any four) **[20]**

a) Thoughts of Mahatma Gandhi regarding Peace.

b) Human Rights Act 1993.

c) Activities for Universal Peace.

d) Concept of Social Justice.

e) Characteristics and Competencies of Peace Teacher.

f) Write down Street play on importance of Peace for secondary level students.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214
S.Y. B.Ed. (General)
BED - 204 : Elective - 02
मानवी हक्कासाठी आणि शांततेसाठी शिक्षण
(2015 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या दीर्घोत्तरी प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425.
4) 5 गुणांच्या लघुत्तरी प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150.

प्रश्न 1) मानवाधिकार किंवा मानवी हक्काची संकल्पना व अर्थ लिहा. बालहक्काची संकल्पना, गरज व महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मानवाधिकार म्हणजे काय? मानवाधिकाराची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी लिहा. माध्यमिक स्तरातील विद्यार्थ्यांमध्ये मानवाधिकार जोपासव्यासाठी कोणत्या अध्यापन कार्यनीती तुम्ही वापराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) भारतात ज्येष्ठ व दिव्यांगांचे मानवी हक्क कोणते? ते हक्क सुयोग्य उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

भारतातील अल्पसंख्याकांच्या मानवी हक्कांविषयी लिहा. शाळेत माध्यमिक स्तरावर त्याच्या हक्कांवर आधारित कोणत्या कृती किंवा उपक्रम तुम्ही एक माध्यमिक शिक्षक म्हणून राबवाल.

प्रश्न 3) 'शांततेशिक्षणाचा' अर्थ व महत्त्व लिहा. शांतता टिकवण्यासाठी समाजापुढे असणारी आव्हाने कोणती? या आव्हानांवर मात करण्यासाठी काही उपक्रम लिहा. **[15]**

किंवा

'शांतता शिक्षणाचा' अर्थ व महत्त्व लिहा. गिधूबाई बधेचा यांचे शांततेविषयक विचार स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 4) ‘शांतता’ ही संकल्पना स्पष्ट करा. शाळेला शैक्षणिक व शिस्तविषयक बाबींमध्ये शांतता टिकवण्यासाठी कोणत्या समस्यांचा सामना करावा लागतो? एक शिक्षक म्हणून या समस्यांच्या निवारणासाठी उपाययोजना सुचवा. **[15]**

किंवा

‘शांतता’ म्हणजे काय? विद्यार्थ्यांमध्ये निर्णय घेण्यासंदर्भात विचारविनिमय किंवा संवाद व पूरक क्षमतांचे विकसन होण्यासाठी एक शिक्षक म्हणून कोणत्या कृती किंवा उपक्रम राबवाल?

प्रश्न 5) खालील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) शांततेसंबंधीचे महात्मा गांधीजींचे विचार.

ब) मानवी हक्क कायदा 1993.

क) विश्वशांतीसाठीचे उपक्रम.

ड) सामाजिक न्यायाची संकल्पना.

इ) शांतता शिक्षकाची गुणवैशिष्टये आणि क्षमता.

फ) माध्यमिक स्तरावर शांततेच्या महत्त्वाची जाणीव करून देण्यासाठी पथनाट्य लिहा.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 03

WOMEN EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay type questions carry 15 marks and answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Short answer type questions carry five marks and answers to the same are expected to be written in 130 to 150 words.***

munotes.in

Q1) What is meant by Women Education? Explain need and importance of Women Education. As a teacher which activities will you implent for the education of women (girls) at secondary and higher secondary level. **[15]**

OR

What is meant by Women Education? Explain the current issues in women education? Suggest remedies for women education.

Q2) "Education is easily available for women in ancient period" Explain this statement with the following points. **[15]**

a) Vedic period

b) Place of women in vedic period

c) Women education in vedic period

OR

Write in detail about the women education in pre-independence and post independence India.

Q3) Explain in detail Mahatma Phule's contribution to the field of education. **[15]**

OR

Explain in detail Maharshi Karve's views on education with reference to women education.

Q4) Explain the provision about women and women empowerment. As a teacher which activities will you implement for women empowerment through education. **[15]**

OR

Explain National Action plan / program and National Policy of woman education 1986 with reference to women education.

Q5) Answer the following (Any Four) : **[20]**

a) Present condition of women education in modern India.

b) Write down the constitutional provision for women education.

c) Contribution of Rajaram Mohan Roy's to women education.

d) Barriers in women education.

e) How will you celebrate 8th March Women's Day in your school.

f) Educational thought's of Dr. Babasaheb Ambedkar to women education.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 03

WOMEN EDUCATION

स्त्री शिक्षण

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :-
1) *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*
2) *उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.*
3) *15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425 शब्द आहे.*
4) *5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द आहे.*

प्रश्न 1) स्त्री शिक्षण म्हणजे काय? स्त्री शिक्षणाची गरज आणि महत्व स्पष्ट करा. शिक्षक म्हणून तुम्ही स्त्रियांच्या (मुलींच्या) शिक्षणासाठी माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावर कोणते उपक्रम राबवाल? **[15]**

किंवा

स्त्री शिक्षण म्हणजे काय? सद्यस्थितीतील स्त्री शिक्षणातील समस्या स्पष्ट करा? स्त्री शिक्षणातील समस्या सोडविण्यासाठी उपाय सूचवा.

प्रश्न 2) प्राचीन काळात स्त्रियांना शिक्षण सहजरित्या उपलब्ध होते हे विधान खालील मुद्दयांनुसार स्पष्ट करा. **[15]**

अ) वेदिक काळ

ब) वेदिक काळातील स्त्रियांचे स्थान

क) वेदिक काळातील स्त्री शिक्षण

किंवा

स्वातंत्र्यपूर्व व स्वातंत्र्योत्तर भारतातील स्त्री शिक्षणाविषयी सविस्तर लिहा.

munotes.in

प्रश्न 3) महात्मा फुले यांचे शैक्षणिक क्षेत्रातील योगदान सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

महर्षी कर्वे यांचे स्त्री शिक्षणासंदर्भातील शैक्षणिक विचार सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) महिलांसाठी आणि महिला सबलीकरणासाठी असलेल्या तरतूदी स्पष्ट करा. शिक्षक म्हणून तुम्ही तुमच्या शाळेत शिक्षणातून महिला सबलीकरणासाठी कोणते उपक्रम राबवाल ते सूचवा. **[15]**

किंवा

स्त्री शिक्षणाबाबत राष्ट्रीय कृती कार्यक्रम व राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 1986 स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) स्त्री शिक्षणाची आधुनिक भारतातील सद्यस्थिती स्पष्ट करा.

ब) स्त्री शिक्षणाबाबतच्या संविधानातील विविध तरतूदी लिहा.

क) राजाराम मोहन रॉय यांचे स्त्री शिक्षणाबाबतचे योगदान.

ड) स्त्री शिक्षणतील अडथळे.

इ) 8 मार्च महिला दिन तुम्ही तुमच्या शाळेत कसा साजरा कराल.

फ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्त्री शिक्षण विषयक विचार थोडक्यात लिहा.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 04

LIFELONG EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 80***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

munotes.in

Q1) Explain the concept of life long learning. Explain the 'Patterns of Learning as a process' and 'Work force learning', for Life long learning. **[15]**

OR

Explain the concept of life long learning. Explain the developing skills for life long learning and as a teacher how will you inculcate these skills in students.

Q2) Explain the impact of following factors for creating positive atmosphere and learning in school with examples : **[15]**

a) Guidance

b) Support

c) Counselling

OR

What is the need of continuous improvement in school? As a teacher which efforts will you take for how keeping everybody up to date. Explain with examples.

Q3) Which are tools and techniques for Life long learning? How these techniques are useful in our daily life? Explain with suitable examples. **[15]**

OR

Explain the following tools and techniques for lifelong learning.

a) Recognizing the needs of people

b) Learning organization

c) Personal learning action plan

Q4) Explain the 'Carl Rogers' learning theory with examples. Write need of these theory in present situation. **[15]**

OR

Explain the Malcolm Knowles learning theory with examples, write the importance of these theory in present situation.

Q5) Answer the following questions in brief (Any 4) : **[20]**

a) Write the need of Lifelong Learning for Human Resources Development.

b) Explain 'The community in school' with examples.

c) Explain the importance of 'Learner Oriented Evaluation'.

d) Write the importance of Robert Gonge's Learning Theory.

e) Explain the tool of 'Active Citizenship'.

f) Explain the Learning to learn and learning to live tool.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

PA-901

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 04

LIFELONG EDUCATION (आजीवन शिक्षण)

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) आजीवन शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. एक प्रक्रिया म्हणून पॅटर्न ऑफ लर्निंग संकल्पना स्पष्ट करा. कौटुंबिक शिक्षण आणि कार्यबल शिक्षण संकल्पना स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

आजीवन शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. आजीवन शिक्षणासाठी विकास कौशल्य संकल्पना सपष्ट करा. एक शिक्षक म्हणून तुम्ही विकास कौशल्ये तुमच्या विद्यार्थ्यात कशाप्रकारे रुजवाल.

प्रश्न 2) शाळेमध्ये शिकण्यासाठी व वातावरण निर्मिती करण्यासाठी खालील घटकांचा प्रभाव उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

अ) मार्गदर्शन

ब) आधार

क) समुपदेशन

किंवा

शाळेतील सातत्यपूर्ण सुधारणेची गरज का आहे? सर्वजण परिपुर्ण कसे होतील, यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 3) आजीवन अध्ययनासाठी साधने व तंत्रे कोणती. दैनंदिन जीवनामध्ये ही तंत्रे कशी उपयोगी आहेत ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

आजीवन अध्ययनातील खालील साधने व तंत्रे स्पष्ट करा.

अ) लोकांच्या गरजा ओळखणे

ब) शिक्षण संस्था

क) वैयक्तिक शिक्षण कृती योजना

प्रश्न 4) कार्ल रॉजर्स यांची अध्ययन उपपत्ती उदाहरणासह स्पष्ट करा. सध्याच्या काळामध्ये अध्ययन उपपत्तीची गरज लिहा. **[15]**

किंवा

माल्कोम् नोवेल्स, यांची अध्ययन उपपत्ती उदाहरणासह स्पष्ट करा. सध्यास्थितीत या उपपत्तीची उपयुक्तता लिहा.

प्रश्न 5) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) आजीवन अध्ययनासाठी मानवी संसाधन विकासाची गरज लिहा.

ब) 'समाजाने शाळेत जाणे' हे विधान उदाहरणासह स्पष्ट करा.

क) विद्यार्थी केंद्रित मुल्यमापनाची आवश्यकता स्पष्ट करा.

ड) रॉबर्ट गॅने यांच्या अध्ययन उपपत्तीचे महत्त्व लिहा.

इ) 'नागरिकत्वासाठी सक्रियता' हे साधन स्पष्ट करा.

फ) शिकणे शिकणे आणि जागणे शिकणे हे साधन स्पष्ट करा.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 05

POPULATION EDUCATION AND FAMILY LIFE EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

munotes.in

Q1) Write the characteristics of world population and Indian population. Which activities you will suggest to teach your students while giving population education explain with examples. **[15]**

OR

Write the needs and importance of population education. Explain in brief about structure of Indian population.

Q2) What is problem? What are the challenges in front of the controlling to population? Suggest some functional strategies to control on problem and population growth of India, explain with suitable examples. **[15]**

OR

Explain the concept of population control with help of following points.

a) Meaning and Definitions
b) Nature and Scope
c) Need and importance
d) Challenges
e) Remedies

Q3) What is family life education? Explain goles and significance of family life education in the context of quality of life. **[15]**

OR

Explain the importance of family life education with the help of following points.

a) Premarital preparation

b) Family relationships

c) Communication in family

Q4) Explain the role of government and N.G.O. regarding sexual education and health with examples. **[15]**

OR

Explain the concept of sexual health. Explain the need and importance of sexual health education. As a teacher how will you guide to your students.

Q5) Write short notes (any four) : **[20]**

a) Scope of population education.

b) Population control.

c) Health and standard of living.

d) Sexuality education.

e) Planned parenthood.

f) Importance of life skill training.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 05

लोकसंख्या शिक्षण व कौटुंबिक जीवन शिक्षण

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

munotes.in

प्रश्न 1) जागतिक लोकसंख्या आणि भारतीय लोकसंख्येची वैशिष्ट्ये कोणती? तुम्ही तुमच्या विद्यार्थ्यांना लोकसंख्या शिक्षण देण्यासाठी कोणते उपक्रम सूचवाल ते उदाहरणासहीत स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

लोकसंख्या शिक्षणाची गरज व महत्व लिहा. भारतीय लोकसंख्येची संरचना थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) समस्या म्हणजे काय? लोकसंख्या नियंत्रणासमोरिल आव्हाणे कोणती? भारतीय लोकसंख्या वाढीची समस्या नियंत्रणाकरिता व्यवहारिक कार्यनीति सूचवून सुयोग्य उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

लोकसंख्या नियंत्रणाची संकल्पना खालील मुद्द्यॉद्वारे स्पष्ट करा.

अ) अर्थ व व्याख्या

ब) स्वरुप व व्याप्ती

क) गरज व महत्व

ड) आव्हाने

इ) उपाययोजना

प्रश्न 3) कुटुंब जीवन शिक्षण म्हणजे काय? उत्तम जीवनमानासाठी कुटुंब जीवन शिक्षणाची ध्येये आणि महत्व स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

खालील मुद्दयांच्या आधारे कुटुंब जीवन शिक्षणाचे महत्व स्पष्ट करा.

अ) विवाहपूर्व तयारी

ब) कौटुंबिक संबंध

क) कुटुंबातील आंतरक्रिया

प्रश्न 4) लैंगिक शिक्षण व आरोग्य या बाबतीत शासन व अशासकिय संघटनांची भूमिका उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

लैंगिक आरोग्याची संकल्पना स्पष्ट करा. लैंगिक आरोग्य शिक्षणाची गरज व महत्व स्पष्ट करा. एक शिक्षक म्हणून तुम्ही तुमच्या विद्यार्थ्यांना कसे मार्गदर्शन कराल.

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) लोकसंख्या शिक्षणाची व्याप्ती

ब) लोकसंख्या नियंत्रण

क) आरोग्य आणि राहणीमानाचा दर्जा

ड) लैंगिकता शिक्षण

इ) नियोजन पालकत्व

फ) जीवन कौशल्य शिक्षणाचे महत्व

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 06

EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ENVIRONMENTAL EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Word limit for 15 marks questions is 350 - 400 words.***
4) ***Word limit for 5 marks questions is 150 - 200 words.***

Q1) What is sustainable development? Explain the role of teacher for promoting sustainable development. **[15]**

OR

What do you mean by Biological Control? Explain with example biological control with respect to sustainable agriculture.

Q2) Explain the concept of Greening the Textbook. Explain with example the need & importance of greening the textbook for Sustainable Development. **[15]**

OR

What is Bio-Diversity? Write in detail which programmes will you organize as a teacher for conservation of Bio-Diversity.

Q3) Explain Ecosystem with respect to following points. **[15]**

a) Concept
b) Structure
c) Functions

munotes.in

OR

What is Adaptation? Explain with example the relation between adaptation and its surrounding environment in living beings.

Q4) What is Natural Resource Management? Explain with example the importance of personal and community involvement in Natural Resource Management. **[15]**

OR

What are the effect of Deforestation on Human Life? Which activities you will implement for creating awareness among students for conservation of plants.

Q5) Write in short (Any Four) : **[20]**

a) Explain the uses of forest produces.

b) Explain the role of a teacher as an Environmental Education.

c) 'Earth : The Living Planet' Explain this statement.

d) Explain Wild Life Protection Act.

e) Explain the causes of Water Pollution.

f) What is the impact of Environmental Degradation on human Health.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 06

EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ENVIRONMENTAL EDUCATION

शाश्वत विकास आणि पर्यावरण शिक्षण

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :-
1) *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*
2) *उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.*
3) *15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400.*
4) *5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 150 ते 200.*

प्रश्न 1) शाश्वत विकास म्हणजे काय? शाश्वत विकासाच्या वृद्धीसाठी शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

जैवनियंत्रण म्हणजे काय? जैवनियंत्रण ही संकल्पना शाश्वत शेती या मुद्याच्या आधारे सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) पाठ्यपुस्तकाचे हरितिकीकरण ही संकल्पना स्पष्ट करा. शाश्वत विकासासाठी हरित पाठ्यपुस्तकाची गरज व महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

जैव विविधता म्हणजे काय? जैवविविधतेचे संवर्धन करण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोण-कोणते उपक्रम राबवाल ते सविस्तर लिहा.

प्रश्न 3) परिसंस्था (Ecosystem) खालील मुद्दयाच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) रचना

क) कार्य

किंवा

अनुकूलन म्हणजे काय? सजीवांमधील अनुकूलन आणि त्यांच्या सभोतालची परिस्थिती यातील संबंध विविध उदाहरणाद्वारे सपष्ट करा.

प्रश्न 4) नैसर्गिक साधन स्रोतांचे व्यवस्थापन म्हणजे काय? नैसर्गिक साधन स्रोतांच्या व्यवस्थापनात व्यक्तिगत व सामाजिक सहभाग महत्त्वपूर्ण ठरतो हे उदाहरणांद्वारे स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

जंगलतोडीचे मानवी जीवनावर कोण कोणते परिणाम होतात? वृक्षसंवर्धनासाठी तुम्ही तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये जाणीव जागृती निर्माण करण्यासाठी कोणते उपक्रम राबवाल ते स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) वन्य उत्पादनाचे उपयोग स्पष्ट करा.

ब) पर्यावरण प्रशिक्षक म्हणून शिक्षकाची भूमिका लिहा.

क) ''पृथ्वी – एक जैविक ग्रह आहे'' हे विधान स्पष्ट करा.

ड) वन्य जीव संरक्षण कायदा स्पष्ट करा.

इ) जल प्रदूषणाची कारणे स्पष्ट करा.

फ) पर्यावरण ऱ्हासाचे मानवी आरोग्यावर होणारे परिणाम कोणते?

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 07

DISASTER MANAGEMENT

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Write answers in about 400 - 425 words for 15 marks questions.***
4) ***Write answers in about 130-150 words for 5 marks questions.***

munotes.in

Q1) What do you mean by disaster? Explain natural and man-made disaster. How will you sensitise the students regarding man-made disaster occurring in the school? **[15]**

OR

What do you meant by the term disaster management? Explain the need of disaster management. Write the steps of disaster management.

Q2) What is the concept of disaster preparedness? Explain the disaster preparedness at individual and society level. How will you prepare your self for hospital.**[15]**

OR

Explain process of disposal of dead and maintainning the records with suitable examples in disaster management.

Q3) Explain factors incorporated in curriculum for disaster risk reduction. Explain the role of teacher in disaster management with examples. **[15]**

OR

Explain the role of community in disaster management with suitable examples.

Q4) Write the state and central Government policies for disaster management. Explain role of school in disaster management. **[15]**

OR

Explain the importance of preventive disaster management. Writ the long term activities for flood.

Q5) Write in short (Any Four) : **[20]**

a) Disaster Management Act 2005

b) Disaster Preparedness for social welfare

c) Formation and Deploying of rescue teams.

d) Cycle of disaster management.

e) Long term remedies for earthquake.

f) Disaster risk reduction ways in school.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214
S.Y. B.Ed. (General)
BED - 204 : Elective - 07
आपत्ती व्यवस्थापन
(2015 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :-
1) *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*
2) *उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.*
3) *15 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 400 ते 425 शब्द.*
4) *5 गुणांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द.*

प्रश्न 1) आपत्ती म्हणजे काय? नैसर्गिक व मानवनिर्मित आपत्ती स्पष्ट करा. शाळेमध्ये उत्पन्न होणाऱ्या मानवनिर्मित आपत्तीबाबत तुम्ही विद्यार्थ्यांना कशा प्रकारे जागरूक कराल? **[15]**

किंवा

आपत्ती व्यवस्थापन म्हणजे काय? आपत्ती व्यवस्थापनाची गरज स्पष्ट करा. आपत्ती व्यवस्थापनाची पायऱ्या लिहा.

प्रश्न 2) 'आपत्ती सज्जता' ही संकल्पना काय आहे? वैयक्तिक व सामाजिक पातळीवर आपत्ती सज्जता स्पष्ट करा. तुम्ही रूग्णालयासाठी स्वत:ची सज्जता कशी कराल? **[15]**

किंवा

आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये मृतांची विल्हेवाट व त्यांच्या नोंदी कशा प्रकारे केल्या जातात ते उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) आपत्तीची जोखीम कमी करण्यासाठी अभ्यासक्रमात अंतर्भूत होणारे घटक स्पष्ट करा. आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये शिक्षकाची भूमिका उदाहरणांसह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये समुहाची भूमिका उदाहरणासह स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 4) आपत्ती व्यवस्थापनाविषयी राज्य आणी केंद्रशासनाची धोरणे लिहा. आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये शाळेची भूमिका स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

प्रतिबंधात्मक आपत्ती व्यवस्थापनाचे महत्व स्पष्ट करा. पूरासाठी आपत्ती व्यवस्थापनाच्या संदर्भात दीर्घकालीन उपक्रम लिहा.

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) आपत्ती व्यवस्थापन कायदा 2005.

ब) समाजकल्याणासाठी आपत्ती सज्जता.

क) बचाव दलाची निर्मिती व कार्यवाही

ड) आपत्ती व्यवस्थापनाचे चक्र.

इ) भूकंप या आपत्ती व्यवस्थापनासाठी दीर्घकालीन उपाययोजना.

फ) शाळेतील आपत्तीची तीव्रता कमी करण्यासाठी आपत्ती जोखीम कमी करण्याचे विविध मार्ग.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 08

INCLUSIVE EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

munotes.in

Q1) Explain concept of disability & give special need of education. **[15]**

OR

Explain Universal Declaration of Human Right 1948, Dakar framework for Action (2000), UN-conventions on the Right of the child.

Q2) Give concept of Inclusive Education & its need and Importance. **[15]**

OR

What are the principles of Inclusive Education? How will you use it in your classroom teaching.

Q3) Explain various competencies for Inclusive Education. **[15]**

OR

As a teacher How can you develop positive attitude among student teachers, parents & society toward Inclusive education.

Q4) Explain concept of Ideal school? As a teacher which things you will recomend in your school. **[15]**

OR

For effective Inclusive education which strategies will be applicated in your classroom.

Q5) Write short note on (any 4) : **[20]**

a) Social skill for Inclusive Education

b) Philosophical Approaches to Inclusive Education

c) Importance of Attitude for Inclusive Education

d) Teacher Role for Inclusive Education

e) National curriculum Framework - 2005

f) World declaration for education for all 1990

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 08

सर्वसमावेशक शिक्षण

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) अपंगत्वाची संकल्पना स्पष्ट करा व विशेष शिक्षणाची गरज सांगा. **[15]**

किंवा

मानवी हक्काचा वैश्विक जाहीरनामा (1948), डकारची कृषी संरचना युनोचा लहान मुलांसाठी जाहीरनामा स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) सर्वसमावेशक शिक्षण संकल्पना लिहा त्याची गरज व महत्व सांगा. **[15]**

किंवा

सर्वसमावेशक शिक्षणाची तत्त्वे लिहा. वर्गाध्यापनात या तत्वांचा उपयोग कशाप्रकारे कराल ते लिहा.

प्रश्न 3) सर्वसमावेशक शिक्षणातील विविध संकल्पना स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

एक शिक्षक या नात्याने सकारात्मक अभिवृत्ती विद्यार्थी, शिक्षक, पालक आणि समाज यांच्यात कशा प्रकारे निर्माण कराल.

munotes.in

प्रश्न 4) आदर्श शाळा संकल्पना स्पष्ट करा. तुमची शाळा आदर्श शाळा करण्यासाठी तुम्ही कोणत्या गोष्टी सुचवाल. **[15]**

किंवा

सर्वसमावेशक शिक्षण देण्यासाठी उपयुक्त रणनिती कोणत्या व त्या तुमच्या वर्गात तुम्ही कशा प्रकारे राबवाल.

प्रश्न 5) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) **[20]**

अ) समावेशक शिक्षणासाठी सामाजिक कौशल्ये

ब) समावेशक शिक्षणासाठी तात्वीक दृष्टिकोन

क) समावेशक शिक्षणात अभिवृत्ती महत्व

ड) समावेशक शिक्षणात शिक्षकाची भूमिका

इ) राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा - 2005

फ) सर्वांसाठी शिक्षणाचा जागतिक जाहीरनामा - 1990

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 09

INTRODUCTION TO EDUCATIONAL RESEARCH

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Essay types questions carry 15 marks and the answers of the same are expected to be written in 400 to 425 words.***
4) ***Short answer type questions carry five marks and answers to the same are expected to be written in 130 to 150 words.***

munotes.in

Q1) What is educational research? Write the different areas of educational research. Explain the need of educational research. **[15]**

OR

What is review of related literature? What are the sources of review of related literature? Explain the need and importance of review of related literature in the field of research.

Q2) Explain the concept of fundamental and applied research? Explain the need of fundamental and applied research in the field of education with examples.**[15]**

OR

What is the concept of action research? How action research is different from educational research. Explain with the help of five points.

Q3) What is hypothesis? Explain three forms of hypothesis? Select any statement of problem and write the three forms of hypothesis. **[15]**

OR

Explain the concept and steps of survey research method. How survey method is useful in the field of education. Explain with examples.

Q4) What are the different tools of data collection in educational research? What is an observation explain the types of observation with one example for each. Write the use of observation in educational research. **[15]**

OR

What is population and sample? What are the difference between probabilistic and non-probalistic techniques? What is the need of selection of population and sample in research.

Q5) Write any four of the following : **[20]**

a) Write the concept and steps of experimental research.

b) Types of research designs in educational research.

c) Importance of achievement test in research.

d) Write the concept & characteristics of questionnaire.

e) Write the difference between applied research and action research.

f) What are the approaches of educational research.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214
S.Y. B.Ed. (General)
BED - 204 : Elective - 09
INTRODUCTION TO EDUCATIONAL RESEARCH
शैक्षणिक संशोधनाची ओळख
(2015 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :-
1) *सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.*
2) *उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.*
3) *निबंधवजा प्रश्न 15 गुण व शब्दमर्यादा 400 ते 425 शब्द.*
4) *लघुत्तरी प्रश्न 5 गुण व शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द.*
5) *परिक्षार्थ्यांनी शब्दमर्यादा पाळावी.*

प्रश्न 1) शैक्षणिक संशोधन म्हणजे काय? शैक्षणिक संशोधनाची विविध क्षेत्रे लिहा. शैक्षणिक संशोधनाची गरज स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

संबंधित साहित्याचा आढावा म्हणजे काय? संबंधित साहित्याचे वेगवेगळे स्त्रोत कोणते? संशोधन क्षेत्रात संबंधित साहित्याची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) मुलभूत आणि उपयोजित संशोधनाची संकल्पना स्पष्ट करा. शैक्षणिक क्षेत्रात मूलभूत व उपयोजित संशोधनाची गरज का आहे हे सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

कृतीसंशोधन म्हणजे काय? शैक्षणिक संशोधनापेक्षा कृती संशोधन कसे वेगळे आहे हे पाच मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) परिकल्पना म्हणजे काय? परिकल्पनेचे तीन प्रकार कोणते? कोणतीही एक समस्या विधान निवडून त्यासाठी परिकल्पनेचे तीन प्रकार लिहा. **[15]**

किंवा

सर्वेक्षण संशोधन पद्धतीची संकल्पना व पायऱ्या स्पष्ट करा शिक्षणक्षेत्रात सर्वेक्षण पद्धत कशी उपयोगी ठरते ते उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) शैक्षणिक संशोधनातील माहिती संकलनाची विविध साधने कोणती? निरीक्षण म्हणजे काय? निरीक्षणाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा निरीक्षणाचे संशोधनात उपयोग लिहा. **[15]**

किंवा

जनसंख्या आणि नमुना म्हणजे काय? संभाव्यता व असंभाव्यता तंत्रातील फरक काय? संशोधनात जनसंख्या व नमुना निवडण्याची गरज का आहे.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) प्रायोगिक संशोधनाची संकल्पना व पायऱ्या लिहा.

ब) शैक्षणिक संशोधनामध्ये संशोधन अभिकल्पाचे प्रकार लिहा.

क) शैक्षणिक संशोधनात संपादन चाचणीचे महत्त्व.

ड) प्रश्नावलीची संकल्पना व गुणवैशिष्ट्ये लिहा.

इ) कृतीसंशोधन व उपयोजित संशोधन यातील फरक लिहा.

फ) शैक्षणिक संशोधनाचे उपागम कोणते?

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 10

WATER, AIR AND ENERGY EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

munotes.in

Q1) State the concept of water education. Which approaches will you use to impart water education? **[15]**

OR

Write an importance of water, air and energy education. Explain the role of school to impart water air and energy education.

Q2) What is water sources? Write an importance water sources. Suggest remedies for water conservation. **[15]**

OR

What is water pollution? Write the causes of water pollution. Which activities will you arrange to prevent water pollution?

Q3) State the concept of air education. Write an importance of air education. Explain need of air education with suitable examples. **[15]**

OR

What are the components of air? Which activities will you arrange to increase proportion of oxygen? Explain with suitable examples.

Q4) What is energy? Explain the various types of energy with suitable examples. **[15]**

OR

State the concept of energy crisis. Elaborate remedial plan for prevention of energy crisis.

Q5) Short Notes (any four) : **[20]**

a) Explain Teaching methods of water education.

b) Role of society in water conservation.

c) Explain the main causes of air pollution.

d) Difference between conventional and non-conventional energy.

e) Various sources of energy.

f) Importance of solar energy.

munotes.in

Total No. of Questions : 5]

P-901

[6021]-214

S.Y. B.Ed. (General)

BED - 204 : Elective - 10

जल, वायु आणि उर्जा शिक्षण

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) जल शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा? जल शिक्षणासाठी कोणकोणत्या दृष्टीकोणाचा वापर कराल? **[15]**

किंवा

जल, वायु आणि उर्जा शिक्षणाचे महत्व लिहा. जल, वायु आणि उर्जा शिक्षणासाठी शालेचे भूमिका विशद करा.

प्रश्न 2) जल स्त्रोत म्हणजे काय? जलस्त्रोतांचे महत्व लिहा. जलस्त्रोतांच्या संवर्धनासाठी उपाययोजना सूचवा. **[15]**

किंवा

जल प्रदुषण म्हणजे काय? जल प्रदुषणाची कारणे लिहा. जल प्रदुषण थांबविण्यासाठी तुम्ही कोणते उपक्रम राबवाल?

प्रश्न 3) वायू शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. वायू शिक्षणाचे महत्व लिहा. वायु शिक्षणाची गरज उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

वायूचे घटक कोणते? प्राणवायूचे प्रमाण वाढविण्यासाठी तुम्ही कोणते उपक्रम राबवाल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) उर्जा म्हणजे काय? उर्जेचे विविध प्रकार सोदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

'उर्जा संकट' ही संकल्पना स्पष्ट करा. 'उर्जा संकट' प्रतिबंधासाठी कोणकोणत्या उपाय योजना कराल ते विस्तृत लिहा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : **[20]**

अ) जल शिक्षणाच्या अध्यापन पद्धती स्पष्ट करा.

ब) जल संवर्धनामध्ये समाजाची भूमिका.

क) वायू प्रदुषणाची प्रमुख कारणे.

ड) पारंपारिक आणि अपारंपारिक उर्जामधील फरक.

इ) उर्जेचे विविध स्त्रोत.

फ) सौर उर्जेचे महत्व.

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P902

[Total No. of Pages : 116

[6021]-215

Second Year B.Ed. (General)

EDUCATION

BED - 205 : Additional Pedagogy Course : Understanding Disciplines and Pedagogy of School Subject

205 - 01 to 205 - 28

(2015 Pattern)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 80***

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Answer to the essay type question (15 marks) is expected in 400 to 425 words.*
4) *Answer to the short answer type question (5 marks) is expected in 130 to 150 words.*

munotes.in

सूचना :

1) *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*
2) *उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.*
3) *निबंधवजा (15 गुण) प्रश्नाचे उत्तर 400 ते 425 शब्दांमध्ये अपेक्षित आहे.*
4) *लघुत्तरी प्रश्नाचे (5 गुण) उत्तर 130 ते 150 शब्दांमध्ये अपेक्षित आहे.*

P.T.O.

Total No. of Questions : 6]

मराठी

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) अ) शब्दांच्या जाती कोणत्या? शब्दांच्या जातीचे मुख्य प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. **[8]**

ब) काळ म्हणजे काय? काळाचे मुख्य प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. **[7]**

किंवा

अ) संधी म्हणजे काय? संधीचे मुख्य प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. **[8]**

ब) उपसर्गघटीत शब्द म्हणजे काय? खाली दिलेले उपसर्ग वापरून प्रत्येकी एक-एक शब्द तयार करा व त्याचा वाक्यात उपयोग करा. बद, पड, उप, उन **[7]**

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) अलंकार म्हणजे काय? अतिशयोक्ती अलंकार सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) अनुदिनी (ब्लॉग) लेखनाची गरज स्पष्ट करा.

क) 'सूत्र संचालकाने व्यवस्थित पूर्वतयारी केली तरच सूत्रसंचालन उत्तम होऊ शकते' या विधानाची सत्यता पटवून द्या.

ड) रस म्हणजे काय? भाषेतील कोणतेही तीन रस सोदाहरण स्पष्ट करा.

इ) 'उत्तम भाषिक कौशल्ये संपादन केलेली व्यक्ती उत्तम रेडिओजॉकी होऊ शकते' हे विधान स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) योग्य पर्याय निवडून वाक्य पुन्हा लिहा. **[5]**

i) विंचू चावला हे .... यांचे सुप्रसिद्ध आणि नाट्यमय भारूड आहे.

अ) संत तुकाराम	ब) संत एकनाथ

क) संत ज्ञानेश्वर	ड) संत रामदास

ii) सूर्य मावळला नाही तर, हा .... निबंध लेखनाचा प्रकार आहे.

अ) वर्णनात्मक	ब) आत्मवृत्तात्मक

क) कल्पनाप्रधान	ड) व्यक्तिचित्रणात्मक

iii) ज्या वाक्यात मनातील विशिष्ट भाव उत्कटपणे व्यक्त केलेला असतो, त्या वाक्याला .... वाक्य असे म्हणतात.

अ) विधानार्थी	ब) प्रश्नार्थी

क) उद्‌गारार्थी	ड) आज्ञार्थी

iv) दोन व्यक्तीमध्ये नियोजनपूर्वक झालेला वैचारिक, भावनिक संवाद म्हणजे .... होय.

अ) मुलाखत	ब) सुसंवाद

क) प्रश्नोत्तर	ड) समुपदेशन

munotes.in

v) शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना शिकवावे हे .... प्रयोगाचे उदाहरण आहे.

अ) कर्तरी ब) कर्मणी

क) भावे ड) कर्तकर्मणी

ब) गट 'अ' व गट 'ब' यांच्या योग्य जोड्या जुळवा. **[5]**

'अ' गट		'ब' गट	
i)	वि. वा. शिरवाडकर	अ)	कोसला
ii)	वसंत कानेटकर	ब)	झोंबी
iii)	रणजीत देसाई	क)	नटसम्राट
iv)	आनंद यादव	ड)	पानिपत
v)	विश्वास पाटील	इ)	रायगडाला जेंव्हा जाग येते
		फ)	स्वामी

प्रश्न 4) समवाय म्हणजे काय? अध्यापनातील समवायाचे महत्त्व सांगून मराठीचा इतर विषयाशी असणारा समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

गद्य अध्यापनाची उद्दिष्टये लिहा. माध्यमिक स्तरावर गद्य अध्यापन अधिक परिणामकारक होण्यासाठी भाषा शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल?

प्रश्न 5) मराठी विषय शिक्षकाची गुणवैशिष्टये सांगा. मराठी विषय शिक्षकाचे इतर विषय शिक्षकांपेक्षा असणारे वेगळेपण सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष कोणते? मराठी विषयाच्या कोणत्याही एका इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण करा.

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) मराठी विषयाच्या अध्यापनात तंत्रज्ञानाचा वापर कसा कराल ते स्पष्ट करा.

ब) व्याकरण अध्यापन पद्धती स्पष्ट करा.

क) अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम यातील फरक स्पष्ट करा.

ड) मराठी शिक्षणाशी संबंधित समस्या स्पष्ट करा.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

हिंदी

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) अ) शब्द की परिभाषा लिखिए। विकारी शब्द के विभिन्न भेदों को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। **[10]**

ब) विशेषण की परिभाषा सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। **[5]**

अथवा

अ) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक विषय पर 250 से 300 शब्दों में निबंध लिखिए। **[10]**

i) अकाल: एक भीषण समस्या

ii) यदि अन्तर्जाल न होता तो .....

iii) सागर किनारे एक शाम

ब) अपने मित्र/सहेली को जिला विज्ञान प्रदर्शनी में प्रथम पुरस्कार प्राप्त होने के उपलक्ष्य में बधाई देते हुए पत्र का प्रारूप तैयार कीजिए। **[5]**

प्रश्न 2) किन्ही तीन प्रश्नों के उत्तर 150 से 175 शब्दों में लिखिए। **[15]**

अ) आदिकाल की विशेषताएँ लिखिए।

ब) 'तुलसीदास' का साहित्यिक परिचय लिखिए।

क) प्रेमचंद को उपन्यास सम्राट क्यों कहा जाता है?

ड) 'महादेवी वर्मा' का साहित्यिक परिचय लिखिए।

इ) हिंदी साहित्य की 'नाटक' विधा का संक्षिप्त परिचय लिखिए।

प्रश्न 3) अ) उचित जोडियाँ मिलाइएँ – **[5]**

'अ' गट		'ब' गट	
i)	स्वर	अ)	ईला
ii)	व्यंजन संधि	ब)	ख
iii)	प्रत्यय	क)	सद्भावना
iv)	मुहावरा	ड)	मिश्र
v)	वाक्य	इ)	उधेड़ बुन में लगाना
		फ)	ई

ब) एक वाक्य में उत्तर लिखिए। **[5]**

i) 'भारती का सपूत' के रचनाकार कौन है?

ii) 'तब्दील' शब्द का अर्थ लिखिए।

iii) 'बोलबाला होना' इस मुहावरें का अर्थ लिखिए।

iv) 'सिंधु का जल' इस काव्य के कवि का नाम लिखिए।

v) '67' इस अंक को शब्दों में लिखिए।

munotes.in

प्रश्न 4) हिंदी विषय संरचना की आवश्यकता लिखिए। साहित्यिक विधा पर आधारित हिंदी विषय की संरचना तैयार कीजिए। **[15]**

अथवा

पाठ्यपुस्तक का महत्व लिखिए। कक्षा 9 से 12 वीं तक की किसी एक कक्षा के पाठ्यपुस्तक की चिकित्सा कीजिए।

प्रश्न 5) गद्य अध्यापन के उद्देश लिखकर, गद्य अध्यापन की किन्हीं तीन अध्यापन पद्धतियों का वर्णन कीजिए। **[15]**

अथवा

हिंदी अध्यापक के सामान्य एवं विशेष गुण लिखिए। हिंदी का कुशल अध्यापक बनने के लिए आप कौन–कौन से उपक्रम करेंगे?

प्रश्न 6) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर 130 से 150 शब्दों में लिखिए। **[10]**

अ) हिंदी भाषा अध्यापन के उच्च माध्यमिक स्तर पर उद्देश स्पष्ट कीजिए।

ब) आशय विश्लेषण की आवश्यकता स्पष्ट कीजिए।

क) भाषा प्रयोगशाला का रखरखाव।

ड) हिंदी अध्ययन–अध्यापन के पारंपारिक स्त्रोत।

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

ENGLISH

[Max. Marks : 80

Q1) State the difference between stress and intonation. State the types of stress and intonation with example. **[15]**

OR

Enlist the kinds of sentences of English. Explain these with suitable examples. **[15]**

Q2) Answer the following (Any Three). **[15]**

a) Describe an event of 'Sports day' in your school.

b) Write a report on any activity conducted in your school.

c) Write an article on 'Right to Education'.

d) Prepare a speech on 'Environment Day'.

e) Draft questions for an interview of a school counsellor.

Q3) Do as Directed. **[10]**

a) __________ English teacher is absent today. (Rewrite sentence by using an appropriate article)

b) My mother was a medical professional. (Add a question tag)

c) We spark off imagination and encourage them to define. (Use 'not only _______ but also')

d) You can play video games ____________ your studies. (Use appropriate preposition)

e) The company hired new workers last year. (Change the voice)

f) "I don't wish to talk about it," complained the sweeper. (Change into indirect speech).

g) Dr. Smith is one of the greatest scientists of this century. (Change the degree)

h) He began studying. (Rewrite sentence framing 'Wh' question)

i) Thomas is a talkative little kid. (Make it negative)

j) It is possible that he will reach there on time. (Rewrite using 'may')

munotes.in

Q4) Explain the place of English in secondary school curriculum. What qualities and competencies should English teacher possess? Illustrate. **[15]**

OR

State the objectives of teaching English at the higher secondary level. Illustrate the relation of English with other school subjects. **[15]**

Q5) Explain structural approach in teaching of English with reference to the following points. **[15]**

a) Concept

b) Features

c) Merits

d) Limitations

e) Role of a teacher

OR

What are the different techniques of teaching English? Illustrate the importance of dramatization while teaching English as a foreign language. **[15]**

Q6) Answer the following: (Any Two) **[10]**

a) Grammar Translation Method.

b) Importance of language laboratory.

c) Steps of teaching a prose lesson.

d) Basic skills of English language.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

SANSKRIT

[Max. Marks : 80

Q1) Explain various alphabets in Sanskrit Language with their types and examples. **[15]**

OR

Explain the rules of Sanskrit writing and reading in detail.

Q2) Answer any three questions of the following. **[15]**

a) What are the types of Voice in Sanskrit? Explain them with examples.

b) What are the types of **कारक** ? Explain them with examples.

c) Explain **द्वंद्व** compound with examples.

d) Explain **बहुव्रीहि** compound with examples.

e) Explain **व्यंजन संधी** with examples.

munotes.in

Q3) A) Recognize the forms **[5]**

i) **वद**

ii) **कुसुमाकर**

iii) **शारदा**

iv) **अभाषत**

v) **प्रज्ञानम्**

B) Match the Pairs. **[5]**

	Group 'A'		Group 'B'
i)	**रामायणम्**	1)	**श्रीहर्ष:**
ii)	**शिशुपालवधम्**	2)	**वाल्मीकि:**
iii)	**रघुवंशम्**	3)	**माघ:**
iv)	**बुद्धचरितम्**	4)	**कालिदास:**
v)	**नैषधीयचरितम्**	5)	**अश्वघोष:**
		6)	**विशाखदत्त:**

Q4) What are the objectives of Sanskrit classroom Teaching at higher secondary level? Explain them in detail. **[15]**

OR

Explain the coordination of Sanskrit with other school subjects.

Q5) Explain the various teaching methods of Sanskrit prose and poetry. **[15]**

OR

Analyse the Sanskrit text book of 12th STD.

Q6) Answer any two questions of the following in brief. **[10]**

a) Explain the place of Sanskrit subject in higher secondary level education.

b) Write down the characteristics of the Structure of Sanskrit subject.

c) Analyse the curriculum of Sanskrit at higher secondary level.

d) Explain the Technology based sources of Sanskrit learning.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

संस्कृत

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) संस्कृत भाषेतील विविध वर्ण सप्रकार व सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

संस्कृत लेखनाचे व वाचनाचे नियम सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही 3 प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. [15]

अ) संस्कृत वाक्यरचनेच्या प्रयोगाचे प्रकार कोणते? ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) कारकाचे प्रकार कोणते? ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

क) द्वंद्व समास सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) बहुव्रीहि समास सोदाहरण स्पष्ट करा.

इ) व्यंजन संधी सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) रूपे ओळखा. [5]

i) वद

ii) कुसुमाकर

iii) शारदा

iv) अभाषत

v) प्रज्ञानम्

ब) जोड्या जुळवा. [5]

गट 'अ'	गट 'ब'
i) रामायणम्	1) श्रीहर्ष:
ii) शिशुपालवधम्	2) वाल्मीकि:
iii) रघुवंशम्	3) माघ:
iv) बुद्धचरितम्	4) कालिदास:
v) नैषधीयचरितम्	5) अश्वघोष:
	6) विशाखदत्त:

munotes.in

प्रश्न 4) उच्च–माध्यमिक स्तरावरील संस्कृत वर्ग अध्यापनाची उद्दिष्टे कोणती? ते सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

संस्कृत विषयाचा अन्य विषयांसोबतचा समन्वय स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) संस्कृत गद्य व पद्य अध्यापनाच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

12 वी च्या संस्कृत पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण करा.

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. **[10]**

अ) उच्च–माध्यमिक स्तरावरील शिक्षणात संस्कृत विषयाचे स्थान स्पष्ट करा.

ब) संस्कृत विषयाच्या संरचनेची वैशिष्ट्ये लिहा.

क) उच्च–माध्यमिक स्तरावरील संस्कृत पाठ्यक्रमाचे विश्लेषण करा.

ड) संस्कृत विषयाच्या अध्ययनाचे तंत्रज्ञानाधारित स्त्रोत स्पष्ट करा.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

URDU

Max. Marks : 80]

سوال نمبر 1۔ a) تعلیم میں ٹکنالوجی کی اہمیت اس عنوان پر 250 الفاظ پر مشتمل مضمون لکھئے۔ [10]

b) فعل کسے کہتے ہیں۔ فعل، فاعل، مفعول مثال کے ذریعہ واضح کیجئے۔ [5]

OR

a) تعلیم نسواں کی اہمیت وضرورت اس عنوان پر 250 الفاظ پر مشتمل مضمون لکھئیے۔ [10]

b) ضمیر کی تعریف وقسمیں مع مثال واضح کیجئے۔ [5]

سوال نمبر 2۔ مختصر جواب لکھئے۔ (کوئی تین) [15]

a) دور قدیم میں شاعری کی اہمیت پر روشنی ڈالئے۔

b) دور وسطی میں غزل کی اہمیت پر روشنی ڈالئے۔

c) علامہ اقبال کے کلام کی خصوصیات لکھئے۔

d) دور جدید میں ادب میں ہوئی تبدیلیوں پر روشنی ڈالئے۔

e) کرشن چندر کی افسانہ نگاری کی خصوصیات لکھئے۔

سوال نمبر 3۔ (الف) جوڑیاں لگائیے۔ [5]

الف	ب
1) اسم کی جگہ استعمال ہونے والا لفظ	a) پانچ
2) غزل کے لغوی معنی	b) نظم
3) حروف عطف	c) صفت
4) قصیدہ کے کل اجزائے ترکیبی	d) دو جملوں کو جوڑنے والا
5) اشعار کا مجموعہ	e) عورتوں سے باتیں کرنا
	f) ضمیر

(ب) خانہ پری کیجئے۔ [5]

1) قواعد میں لفظ کو.............کہتے ہیں۔

a) کلام   b) حروف

c) کلمہ   d) جز

munotes.in

2) جس اسم سے کام کرنے والے کی حالت کا پتہ چلتا ہو اسے .... کہتے ہیں۔
a) اسم حقیقی b) حالت مفعولی
c) حالت فاعلی d) حالت ندائی

3) اسم کے بجائے استعمال ہونے والے ضمیر کو............ کہتے ہیں۔
a) ضمیر اضافی b) ضمیر شخصی
c) ضمیر موصولہ d) ضمیر استفہامیہ

4) استعارہ کے لغوی معنی .... ہیں۔
a) مشابہ قرار دینا b) جھوٹ بولنا
c) قرض دینا d) اُدھار لینا

5) .... کو اردو غزل کا باوا آدم کہا جاتا ہے۔
a) غالب b) میر تقی میر
c) انیس d) ولی اورنگ آبادی

سوال نمبر 4۔ a) مواد کے تجزیے کی اہمیت و ضرورت لکھئے۔ دسویں جماعت کی کسی ایک سبق کے مواد کا تجزیہ کیجئے۔ [15]

OR

b) نصاب سے کیا مراد ہے؟ نصاب کا تعین کرنے والے عوامل کونسے ہیں۔ موجودہ اردو کے نصاب کا ان عوامل کی روشنی میں تنقیدی جائزہ لیجیے۔ [15]

سوال نمبر 5۔ a) تدریس نثر کے مختلف طریقہ لکھئے۔ اعلیٰ ثانوی سطح پر تدریس کو دلچسپ و موثر بنانے کے لئے آپ کن طریقوں کو اپناؤ نگے۔ [15]

OR

b) تدریس و اکتساب میں تدریسی ذرائع کی اہمیت لکھئے۔ اپنی تدریس کو موثر و دلچسپ بنانے کے لئے آپ کونسے تدریسی ذرائع کا استعمال کرونگے۔ [15]

سوال نمبر 6۔ کوئی دو کے جواب لکھئے۔ [10]
a) کتاب کے تجزیہ کی اہمیت۔
b) معلم اردو کی بنیادی خصوصیات۔
c) اردو لیبارٹری کی اہمیت و ضرورت۔
d) اردو زبان کی ساخت۔

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

HISTORY

[Max. Marks : 80

Q1) Explain the effects of Industrial Revolution with reference to following points: **[15]**

a) Positive effects

b) Negative effects

c) Environmental effects

OR

Explain the causes and effects of French Revolutions. **[15]**

munotes.in

Q2) Answer in brief: (Any three) **[15]**

a) Nature of contemporary history.

b) Functions of United Nations.

c) Need of constitution.

d) Uses of Press.

e) Importance of Applied History.

Q3) A) Fill in the blanks :- **[5]**

a) The remains of dock have been discovered at ____________. (Dholavira, Kalibangan, Lothal, Surkotada)

b) Lord Buddha preached in _______ language. (Sanskrit, Pali, Hindi, Devnagari)

c) ______________ is pioneer historian. (Pythagoras, Pleni, Tolemy, Hirodotus)

d) Vardhman Mahaveer was the ___________ Tirthankar. (First, Twenty Third, Twenty Fourth, Twenty Fifth)

e) 'Ek Gaon, Ek Panvatha' movement was started by ___________. (Dr. Baba Amte, Dr. Prakash Amte, Dr. Baba Adhav, Smt. Sindhutai Sapkal)

B) Match the pairs : **[5]**

	Group A		Group B
a)	Vardhaman Mahaveer	i)	Aryasatyas
b)	Gautam Buddha	ii)	Three Fold Path
c)	Rousseau	iii)	American War of Independence
d)	Nikolai Lenin	iv)	Industrial Revolution
e)	George Washington	v)	French Revolution
		vi)	Russian Revolution

Q4) a) What is technology based learning resources? **[5]**

b) How these can make teaching & learning process effective for History Subject? Explain it with example. **[10]**

OR

a) What is mean by historical research? **[5]**

b) As a history teacher how will you use historical tools for history subject teaching? **[10]**

Q5) What is mean by life-skills? As a teacher how will you inculcate these life skills for the personality development of student through history teaching. **[15]**

OR

Explain the concept of Achievement test and Diagnostic test. Explain the importance of Remidial teaching for students progress with examples.

Q6) Answer in brief: (Any Two) **[10]**

a) Importance of E-learning resources in history teaching.

b) Internal factors of a civics text-book analysis.

c) Place of History subject on secondary level.

d) Importance of Unit Plan.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

इतिहास

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) औद्योगिक क्रांतीचे परिणाम पुढील मुद्यांच्या आधारे सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

अ) इष्ट परिणाम

ब) अनिष्ट परिणाम

क) पर्यावरणावरील परिणाम

किंवा

फ्रेंच राज्यक्रांतीचे कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) समकालीन इतिहासाचे स्वरूप

ब) संयुक्त राष्ट्रसंघाची कार्ये

क) संविधानाची गरज

ड) मुद्रणालयाचे उपयोग

इ) उपयोजित इतिहासाचे महत्त्व

प्रश्न 3) अ) रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) प्रचंड गोदीचे अवशेष .... येथे सापडले.
(धोलविरा, कालिबंगन, लोथल, सुरकोरडा)

ii) गौतम बुद्धांनी .... भाषेत आपले विचार मांडले.
(संस्कृत, पाली, हिंदी, देवनागरी)

iii) .... हा आद्यइतिहासकार होय.
(पायथागोरस, प्लेनी, टॉलेमी, हिरोडोटस)

iv) वर्धमान महावीर हे जैन धर्मीयांचे .... तीर्थंकार होते.
(पहिले, तेविसावे, चोविसावे, पंचविसावे)

v) 'एक गाव एक पाणवठा' ही चळवळ .... यांनी सुरू केली.
(डॉ. बाबा आमटे, डॉ. प्रकाश आमटे, डॉ. बाबा आढाव, श्रीमती सिंधुताई सपकाळ)

ब) योग्य जोड्या लावा. **[5]**

'अ' गट		'ब' गट	
i)	वर्धमान महावीर	अ)	आर्यसत्ये
ii)	गौतम बुद्ध	ब)	त्रिरत्ने
iii)	रूसो	क)	अमेरिकन स्वातंत्र्ययुद्ध
iv)	निकोलाय लेनिन	ड)	औद्योगिक क्रांती
v)	जॉर्ज वॉशिंग्टन	इ)	फ्रेंच राज्यक्रांती
		फ)	रशियन राज्यक्रांती

munotes.in

प्रश्न 4) अ) तंत्रज्ञानाधारित अध्ययन स्त्रोत म्हणजे काय? **[5]**

ब) परिणामकारक इतिहास अध्ययन-अध्यापन होण्यासाठी या स्त्रोतांचा वापर कसा कराल? सोदाहरण स्पष्ट करा. **[10]**

किंवा

अ) ऐतिहासिक संशोधन म्हणजे काय? **[5]**

ब) इतिहासाचे अध्यापन करतांना शिक्षक म्हणून ऐतिहासिक साधनांचा वापर तुम्ही कसा कराल? **[10]**

प्रश्न 5) जीवन कौशल्ये म्हणजे काय? विद्यार्थ्यांचा व्यक्तिमत्व विकास होण्यासाठी इतिहास अध्यापनातून शिक्षक म्हणून तुम्ही ही जीवन कौशल्ये कश्याप्रकारे रूजवाल, सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

संपादन चाचणी व नैदानिक चाचणी ची संकल्पना स्पष्ट करा. विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीसाठी उपचारात्मक अध्यापनाचे महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) इतिहास अध्यापनात ई-अध्ययन स्त्रोतांचे महत्व

ब) नागरिकशास्त्र पाठ्यपुस्तक विश्लेषणाचे अंतर्गत घटक

क) इतिहास विषयाचे माध्यमिक स्तरावील स्थान

ड) घटक नियोजनाचे महत्त्व

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

GEOGRAPHY

[Max. Marks : 80

Q1) a) Explain the structure of the atmosphere with diagram. **[8]**

b) What is mean by Volcano? Explain the causes & effects of Volcano?**[7]**

OR

a) Explain the difference between weather and climate. Explain the elements of Weather. **[8]**

b) Explain the types of soil? Write the measures of Soil Conservation. **[7]**

Q2) Write short answer of the questions (any three) : **[15]**

a) Write the characteristics Intensive Subsistence Agriculture.

b) Write down the effects of population growth.

c) Write the importance of field visit.

d) Explain the Thermometer in detail with suitable diagram.

e) What is Biodiversity? Explain its importance.

Q3) A) Rewrite the following after filling the blanks with appropriate words from the brackets. **[5]**

i) ______ latitude passes through central part of India.

a) Equator b) Cancer

c) Capricon d) North pole

ii) The _______ is the largest ocean in the world.

a) Atlantic b) Artic

c) Pacific d) India

iii) Ganga River originate at ___________.

a) Mansarover b) Mahableshwar

c) Gangotri d) Amerkantak

iv) Ecosystem consists of interaction between _______ and abiotic factors.

a) Biotic factors b) Animals

c) Human beings d) Plants

v) World Environment Day is celebrated on ____________.

a) 5 June b) 10 June

c) 20 July d) 5 August

munotes.in

B) Match the following : **[5]**

	'A' Column		'B' Column
i)	North America	a)	Pampas
ii)	South America	b)	Prairies
iii)	Africa	c)	Downs
iv)	Australia	d)	Steppes
v)	Europe	e)	Savanna
		f)	India

Q4) What is co-relation? What are different types of co-relation? Explain co-relation of Geography with Science, Maths and History with suitable examples. **[15]**

OR

What is mean by 'Text book' Analysis? While analysing Text book which criteria are considered explain with examples. **[15]**

Q5) What are the various teaching methods of Geography. Explain merits demerits and educational importance for the following teaching methods of Geography with suitable example. **[15]**

a) Experiment method

b) Regional method

OR

Explain the concept of Learning Resources Discuss. Traditional Learning Resources for teaching of Geography in brief. How will you use Internet as a learning resources. **[15]**

Q6) Answer the following questions in short (any two) **[10]**

a) Explain the merits and demerits of question answering method.

b) Explain significance of local Geography in learning teaching of Geography.

c) Explain any two values of teaching Geography with suitable examples.

d) Explain the concept of context Analysis.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

भूगोल

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) वातावरणाची रचना आकृतीसह स्पष्ट करा. **[8]**

ब) ज्वालामुखी म्हणजे काय? ज्वालामुखीची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा. **[7]**

किंवा

अ) हवा व हवामान यातील फरक स्पष्ट करा. हवेची अंगे स्पष्ट करा. **[8]**

ब) मृदेचे प्रकार स्पष्ट करून. मृदा संधारणाचे उपाय लिहा. **[7]**

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) सखोल उदरनिर्वाहक शेतीची वैशिष्टये लिहा.

ब) लोकसंख्या वाढीचे परिणाम लिहा.

क) क्षेत्र भेटीचे महत्त्व लिहा.

ड) तापमापक आकृतीसह स्पष्ट करा.

इ) जैवविविधता म्हणजे काय? तिचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) कंसात दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य पर्याय निवडून विधाने पूर्ण करा. **[5]**

i) भारताच्या मध्यातून .... वृत्त गेले आहे.

अ) विषुववृत्त ब) कर्कवृत्त

क) मकरवृत्त ड) उत्तर ध्रुव

ii) जगातील सर्वात मोठा .... महासागर आहे.

अ) अटलांटिक ब) अर्क्टिक

क) पॅसिफिक ड) हिंदी

iii) गंगा नदीचा उगम .... येथे झाला आहे.

अ) मानसरोवर ब) महाबळेश्वर

क) गंगोत्री ड) अमर कंटक

iv) परिसंस्था ही .... आणि अजैविक घटकांनी बनलेली आहे.

अ) जैविक घटक ब) प्राणी

क) मानव ड) वनस्पती

v) जागतिक पर्यावरण दिन .... रोजी साजरा केला जातो.

अ) 5 जून ब) 10 जून

क) 20 जुलै ड) 5 ऑगस्ट

munotes.in

ब) योग्य जोड्या जुळवा. [5]

'अ' स्तंभ		'ब' स्तंभ	
i)	उत्तर अमेरिका	अ)	पंपाज
ii)	दक्षिण अमेरिका	ब)	प्रेअरी
iii)	अफ्रिका	क)	डाऊन्स
iv)	ऑस्ट्रेलिया	ड)	स्टेप्स
v)	युरोप	इ)	सॅव्हाना
		फ)	भारत

प्रश्न 4) समवाय म्हणजे काय? समवायाचे प्रकार कोणते? भूगोलाचा शास्त्र, गणित व इतिहास विषयाशी असणारा समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

पाठ्यपुस्तक विश्लेषण म्हणजे काय? पाठ्यपुस्तक विश्लेषण करताना कोणत्या मुद्यांचा विचार केला जातो ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 5) भूगोल अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? खालील भूगोल अध्यापन पद्धतीने गुण, दोष व शैक्षणिक महत्त्व सोदाहरण लिहा. [15]

अ) प्रायोगिक पद्धत

ब) प्रादेशिक पद्धत

किंवा

अध्ययन स्त्रोत ही संकल्पना स्पष्ट करा. भूगोल अध्यापनाच्या पारंपारिक संसाधनांची थोडक्यात चर्चा करा. इंटरनेटचा एक अध्ययन संसाधन म्हणून कसा वापर कराल? [15]

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [10]

अ) प्रश्नोत्तर पद्धतीचे गुण आणि दोष स्पष्ट करा.

ब) भूगोलाच्या अध्ययन अध्यापनातील स्थानिक भूगोलाचे महत्त्व विशद करा.

क) भूगोल अध्यापनातील कोणतेही दोन मूल्य सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) आशय विश्लेषण संकल्पना स्पष्ट करा.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6] **GENERAL SCIENCE**

[Max. Marks : 80

Q1) a) Explain structure of modern periodic table. **[7]**

b) Draw neat labelled diagram of 'Human eye. Write difference and similarity of camera and Human eye. **[8]**

OR

a) What is micro organism? Explain the structure of following microorganism. **[7]**

i) Virus

ii) Fungus

b) Take five examples from your surroundings and give explanation based on Newton's law of motion **[8]**

Q2) Write answer of the following. (any three) **[15]**

a) Write properties and uses of magnet.

b) Explain the meaning of Biotechnology and it's impact on agricultural management with suitable example.

c) 'Concave mirrors are used in solar devices' Give Scientific reason.

d) Write difference between 'Distance and displacement.

e) Write note on useful and harmful bacteria.

munotes.in

Q3) A) Match the columns. **[4]**

'A' Column		'B' Column	
i)	Rhizobium	a)	Food poisoning
ii)	Clastridium	b)	Nitrogen Fixation
iii)	Penicillium	c)	Manufacturing antiboitics
iv)	Yeast	d)	Absorption of arsenic.
		e)	Bakery products.

B) Choose the correct option and rewrite the statement. **[6]**

i) _____ is a scalar quantity.

a) Fource b) Acceleration

c) Velocity d) Electric current.

ii) The _______ is an organelle found only in the plant cells.

a) Ribosomes b) Mitochondria

c) Plastids d) Nucleus

iii) The arrangement of element in a group of three is known as ______

a) Triads b) Octoves

c) Periods d) Groups

iv) Milk is example of type of matter called ________

a) Solution b) Homogeneous

c) Heterogeneous d) Suspension

v) For work to be performed, energy must be _______

a) Transferred from one place to another

b) Concentrated

c) Transformed from one type to another

d) Destroyed.

vi) In pteridophytes, a sexual reproduction occurs by _______

a) Angiosperms b) Spore

c) Zygote d) Gymnosperms.

munotes.in

Q4) Analyse any one science text book from std. VIII to X with internal and external aspects in detail. **[15]**

OR

Explain objectives of general science at secondary and higher secondary level.

Q5) Explain project method of teaching science with the help of following points.**[15]**

a) Nature

b) Steps

c) Merits

d) Limitation

e) Role of teacher

OR

Explain 'Science laboratory' in a secondary level with the help of following points.

a) Planning with diagram.

b) Maintence of laboratory.

c) Importance of laboratory

Q6) Answer the following (Any two) **[10]**

a) Write difference between curriculum and syllabus.

b) Write importance of 5E model.

c) Write any two learning resources.

d) Explain botanical garden.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

सामान्य विज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) आधुनिक आवर्त सारणीची रचना स्पष्ट करा. [7]

ब) मानवी डोळ्याची नामनिर्देशित आकृती काढा. कॅमेरा व मानवी डोळा यामधील फरक व साम्य लिहा. [8]

किंवा

अ) सूक्ष्मजीव म्हणजे काय? खालील सूक्ष्मजीवांची रचना स्पष्ट करा. [7]

i) विषाणू

ii) कवक

ब) तुमच्या सभोवतालची पाच उदाहरणे घेऊन त्यांचे न्यूटनच्या गती विषयक नियमांवर आधारित स्पष्टीकरण लिहा. [8]

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) चुंबकाची वैशिष्ट्ये आणि उपयोग लिहा.

ब) जैव तंत्रज्ञानाचा अर्थ स्पष्ट करा. आणि कृषी व्यवस्थापनावरती त्याचा परिणाम उदाहरणासहीत स्पष्ट करा.

क) 'सौर उपकरणांमध्ये अंतर्वक्र आरसे वापरतात', शास्त्रीय कारण द्या.

ड) आंतर आणि विस्थापन या मधील फरक स्पष्ट करा.

इ) उपयोगी आणि उपद्रवी जीवाणू – टीप लिहा.

प्रश्न 3) अ) योग्य जोड्या जुळवा. [4]

'अ' गट	'ब' गट
i) रायझोबिअम	अ) अन्न विषबाधा
ii) क्लॉस्ट्रिडिअम	ब) नायट्रोजन स्थिरीकरण
iii) पेनिसिलिअम	क) प्रतिजैवक निर्मिती
iv) यीस्ट	ड) अर्सेनिकचे शोषण
	इ) बेकरी उत्पादने

ब) दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडून विधाने पुन्हा लिहा. [6]

i) .... ही अदिश राशी आहे.

अ) बल ब) त्वरण

क) वेग ड) विद्युत प्रवाह

ii) .... हे केवळ वनस्पती पेशीमध्येच आढळून येते.

अ) रायबोझोम्स ब) मायटोकॉंड्रिया

क) लवके ड) केंद्रक

iii) तीन मूलद्रव्यांच्या एकाच गटात मांडणी करण्याला .... म्हणतात.

अ) त्रिके ब) अष्टके

क) आवर्तन ड) गण

munotes.in

iv) दूध हे द्रव्याच्या .... या प्रकारचे उदाहरण आहे.

अ) द्रावण ब) समांगी मिश्रण

क) विषमांगी मिश्रण ड) निलंबण

v) कार्य घडून येण्यासाठी ऊर्जा .... व्हावी लागते.

अ) स्थानांतरित ब) अभिसारित

क) रूपांतरित ड) नष्ट

vi) टेरिडोफायटा वनस्पती मध्ये अलैंगिक प्रजनन हे .... द्वारा होते.

अ) आवृत्तबीजी ब) बीजाणू

क) युग्मक ड) अनावृत्तबीजी

प्रश्न 4) विज्ञान विषयाच्या इयत्ता 8 वी ते 10 वी पैकी कोणत्याही एका इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकाच्या अंतरंगाचे व बाह्यांगाचे विश्लेषण करा. **[15]**

किंवा

माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक स्तरावरील सामान्य विज्ञान विषयाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) विज्ञान विषय अध्यापनाची 'प्रकल्प पद्धती' खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) स्वरूप

ब) पायऱ्या

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शिक्षकाची भूमिका

किंवा

माध्यमिक स्तरावरील 'विज्ञान प्रयोगशाळा' खालील मुद्दयांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) आकृतीसह नियोजन

ब) प्रयोगशाळेची देखभाल

क) प्रयोगशाळेचे महत्त्व

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम यातील फरक लिहा.

ब) 5E प्रतिमानाचे महत्त्व लिहा.

क) कोणतेही दोन अध्ययन स्त्रोत लिहा.

ड) वनस्पती उदयान (बॉटनिकल गार्डन) स्पष्ट करा.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

MATHEMATICS

[Max. Marks : 80

Q1) Solve the following examples. **[15]**

a) Factorize $m^2 - 23m + 120$.

b) Simplify $\left[100 - \left\{80 \div \left(20 \times 2\right)\right\}\right] + 3$.

c) Find the square root of 15625.

d) Solve $\dfrac{3x+5}{3-2x} = \dfrac{5}{3}$.

e) $p \propto q$ when $p = 15$, $q = 3$ find the value of q when $p = 25$.

OR

Solve the following examples. **[15]**

a) Solve the simultaneous equations:

$x + 7y = 10;\ 3x - 2y = 7$

b) Divide and write the quotient and the remainder $\left(y^2 + 10y + 24\right) \div \left(y + 4\right)$.

c) Simplify :- $\dfrac{5}{6} - \dfrac{3}{8} + \dfrac{7}{12}$

d) Solve the following quadratic equation $2y^2 + 27y + 13 = 0$.

e) Solve :- $\dfrac{y-6}{2} = \dfrac{3-2y}{5}$

munotes.in

Q2) Attempt any <u>Three</u> of the following. **[15]**

a) Draw an equilateral triangle of side 6.5 cm and draw its circumcircle.

b) Prove that :- The opposite sides of a parallelogram are congruent.

c) Find the compound interest on ₹ 2,500 for 2 years at 8% per annum.

d) Find the total surface area of a closed cylindrical drum if its diameter is 50 cm and height is 45 cm (π =3.14)

e) The marked price of a mixer is ₹ 2,300. A customer purchased it for ₹ 1955. Find the percentage of discount offered to the customer.

Q3) Attempt the following: **[10]**

a) If $17p - 2 = 49$ then find the value of p.

b) If $5^7 \times 5^3 = 5^x$ then find the value of x.

c) Write the formula to calculate area of rectangle.

d) Simplify :- $\sqrt[3]{\frac{27}{125}}$

e) Write the mode of following data:
25, 15, 18, 14, 15, 19, 15, 18

f) What is the circumference of a circle having radius 14 cm?

g) If cost of 20 pens is ₹ 50 then what will be the cost of 50 pens.

h) Define 'diameter of a circle'.

i) Find 20% of 250.

j) Solve :- $(18^2 - 8^2)$

Q4) What is correlation? What are its types? Explain correlation of Mathematics with science and Geography. **[15]**

OR

Differentiate between curriculum and syllabus. Explain methods of curriculum construction with suitable examples. **[15]**

Q5) What is '5E' Learning Model? Prepare a lesson plan for teaching any one unit of Mathematics using '5E' Model. **[15]**

OR

How will you use 'Experimental Method' for teaching unit 'Area of Square'. Explain with suitable example. **[15]**

Q6) Answer in short (Any two): **[10]**

a) Write objectives of Mathematics subject at Secondary level.

b) Explain different learning resources for Mathematics.

c) Write importance of Mathematics Laboratory.

d) Analyze the textbook of class 6th Mathematics with respect to it's external features.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

गणित

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) पुढील उदाहरणे सोडवा. **[15]**

अ) अवयव पाडा : $m^2 - 23m + 120$.

ब) सोडवा : $\left[100 - \left\{80 \div (20 \times 2)\right\}\right] + 3$

क) 15625 चे वर्गमूळ काढा.

ड) सोडवा: $\frac{3x+5}{3-2x} = \frac{5}{3}$

इ) p α q जेव्हा p = 15 तेव्हा q =3 तर p = 25 असतांना q ची किंमत काढा.

किंवा

पुढील उदाहरणे सोडवा. **[15]**

अ) एकसामायिक समीकरणे सोडवा.

$x + 7y = 10; 3x - 2y = 7$

ब) भागाकार करा आणि भागाकार व बाकी लिहा.

$(y^2 + 10y + 24) \div (y + 4)$

क) सोडवा : $\frac{5}{6} - \frac{3}{8} + \frac{7}{12}$

ड) पुढील वर्गसमीकरण सोडवा : $2y^2 + 27y + 13 = 0$

इ) सोडवा : $\frac{y-6}{2} = \frac{3-2y}{5}$

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. **[15]**

अ) 6.5 सेमी बाजू असलेला समभुज त्रिकोण काढून त्याचे परिवर्तुळ काढा.

ब) सिद्ध करा – समांतरभुज चौकोनाच्या समोरासमोरील बाजू एकरूप असतात.

क) ₹ 2500 वर 2 वर्षासाठी वार्षिक 8% दराने चक्रवाढ व्याज काढा.

ड) दोन्ही बाजू बंद असलेल्या, 50 सेमी व्यास व 45 सेमी उंचीच्या पिंपाचे एकूण पृष्ठफळ काढा (π=3.14).

इ) एका मिक्सरची छापील किंमत ₹ 2300 आहे. एका ग्राहकाने तो ₹ 1955 ला विकत घेतला. ग्राहकाला किती टक्के सूट दिली हे काढा.

munotes.in

प्रश्न 3) पुढील उदाहरणे सोडवा. **[10]**

अ) जर $17p - 2 = 49$ तर p ची किंमत काढा.

ब) जर $5^7 \times 5^3 = 5^x$ तर x ची किंमत काढा.

क) आयताचे क्षेत्रफळ काढण्याचे सूत्र लिहा.

ड) सोपे रूप द्या :– $\sqrt[3]{\frac{27}{125}}$

इ) खालील आधारसामुग्रीचा बहुलक लिहा.
25, 15, 18, 14, 15, 19, 15, 18

फ) 14 सेमी त्रिज्या असलेल्या वर्तुळाचा परीघ काढा.

य) 20 पेनची किंमत ₹ 50 आहे. तर 50 पेनची किंमत किती असेल?

र) व्याख्या लिहा. 'वर्तुळाचा व्यास'

ल) 250 चे 20% काढा.

व) सोडवा :– $(18^2 - 8^2)$

प्रश्न 4) समवाय म्हणजे काय? समवायाचे प्रकार कोणते? गणित विषयाचा विज्ञान व भूगोल विषयाशी असणारा समवाय स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यातील फरक लिहा. अभ्यासक्रम रचनेच्या पद्धती सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 5) '5E' अध्ययन प्रतिमान म्हणजे काय? गणितातील कोणत्याही एका घटकाच्या अध्यापनाचे नियोजन '5E' अध्ययन प्रतिमानाचा वापर करून तयार करा. **[15]**

किंवा

'चौरसाचे क्षेत्रफळ' या घटकाचे अध्यापन करताना 'प्रायोगिक पद्धती' कशी वापराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) माध्यमिक स्तरावरील गणिताचे महत्त्व लिहा.

ब) गणितातील विविध अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करा.

क) गणित प्रयोगशाळेचे महत्व लिहा.

ड) इ. 6 वी च्या गणित पाठ्यपुस्तकाचे त्याच्या बाह्यांगाच्या अनुशंगाने विश्लेषण करा.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

ECONOMICS

[Max. Marks : 80

Q1) a) Explain the current challenges against Indian economy with example. **[7]**

b) Explain the effects of current challenges on Indian Economy. **[8]**

OR

a) Explain the functions of the central bank. **[7]**

b) Explain 'Regulation of consumer credit' as a qualitative measures of the central Bank of India. **[8]**

Q2) Answer any three of the following: **[15]**

a) Explain the functions of money.

b) Explain the importance of the study of Economics.

c) Explain the types of demand.

d) Explain the characteristics of micro economics.

e) Explain the fundamental concept of economics human wants.

Q3) a) Choose the correct alternatives & complete the sentences. **[5]**

i) National Income is the subject matter of _________ economics.

a) Micro economics b) Macro Economics

c) Managerial economics d) Industrial economics

ii) According to planning commission on individual in rural area requires ______ calories per day

a) 2200 b) 2100

c) 2400 d) 1800

iii) Market demand is a total of purchasing by __________ buyers.

a) Some b) All

c) One d) Four

iv) Introduction of __________ removed difficulties of barter.

a) Metals b) Banks

c) Money d) Shares

v) Under perfect competition commodities are ________ in nature.

a) Homogeneous b) Classified

c) Heterogeneous d) Supplementary

munotes.in

b) Match the Pairs. **[5]**

	Group 'A'		Group 'B'
i)	Car & Petrol	a)	Inverse relation
ii)	Factors of production	b)	Composite demand
iii)	Market demand	c)	Substitute good
iv)	Demand of electricity	d)	Indirect demand
v)	Demand of price	e)	All customer demand
		f)	Joint demand.

Q4) What is correlation? How wiil you correlate economics with other six subject? Explain with suitable examples. **[15]**

OR

State the objectives of reaching economics, Explain the place of subject economics in curriculum of higher secondary level. **[15]**

Q5) State various methods of teaching economics. Explain 'problem solving method' on basis of following points. **[15]**

a) Steps

b) Role of teacher

c) Advantages.

OR

Explain the qualities of good economic teacher. Suggest activities for quality enhancement of economic teacher. **[15]**

Q6) Explain the following (any two) **[10]**

a) Explain the importance of economics structure

b) Explain the difference between curriculum & syllabus.

c) Explain the steps of project method.

d) Explain the technology based learning resources.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

अर्थशास्त्र

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) अ) भारतीय अर्थव्यवस्थेसमोरील नवीन आव्हाने उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[7]**

ब) नवीन आव्हानांचे भारतीय अर्थव्यवस्थेवर होणारे परिणाम स्पष्ट करा. **[8]**

किंवा

अ) मध्यवर्ती बँकेची कार्ये स्पष्ट करा. **[7]**

ब) मध्यवर्ती बँकेचे एक गुणात्मक साधन म्हणून 'उपभोक्त्यांच्या कर्जांचे नियमन' स्पष्ट करा. **[8]**

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. **[15]**

अ) पैशाची कार्ये स्पष्ट करा.

ब) अर्थशास्त्र अभ्यासाचे महत्व स्पष्ट करा.

क) मागणीचे प्रकार स्पष्ट करा.

ड) सुक्ष्म अर्थशास्त्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

इ) अर्थशास्त्राची मूलभूत संकल्पना स्पष्ट करा-मानवी गरजा

प्रश्न 3) अ) कंसात दिलेल्या पर्यायातील योग्य पर्याय निवडून विधाने पूर्ण करा. **[5]**

i) राष्ट्रीय उत्पन्न हा .... चा अभ्यास विषय आहे.

अ) सुक्ष्म अर्थशास्त्र ब) स्थूल अर्थशास्त्र

क) व्यवस्थापन शास्त्र ड) औद्योगिक शास्त्र

ii) योजना आयोगाच्या मते ग्रामीण भागातील व्यक्तीस .... उष्मांकाची दररोज आवश्यकता असते.

अ) 2200 ब) 2100

क) 2400 ड) 1800

iii) बाजार मागणी ही .... ग्राहकांनी केलेली एकूण मागणी होय.

अ) काही ब) सर्व

क) एक ड) चार

iv) वस्तूविनिमयातील अडचणी .... उदयामुळे दूर झाल्या.

अ) धातूच्या ब) बँकांच्या

क) पैशाच्या ड) भागांच्या

v) पूर्ण स्पर्धेच्या अंतर्गत वस्तू .... निसर्गात असतात.

अ) एकजिन्सी ब) वर्गीकृत

क) असमान ड) दुय्यम

munotes.in

ब) जोड्या जुळवा : [5]

'अ' गट		'ब' गट	
i)	कार व पेट्रोल	अ)	व्यस्त संबंध
ii)	उत्पादनाचे घटक	ब)	संमिश्र मागणी
iii)	बाजाराची मागणी	क)	पर्यायी वस्तू
iv)	विजेची मागणी	ड)	अप्रत्यक्ष मागणी
v)	मागणी व किंमत	इ)	सर्व ग्राहकांची मागणी
		फ)	संयुक्त मागणी

प्रश्न 4) समवाय म्हणजे काय ते सांगून तूम्ही अर्थशास्त्र विषयाचा इतर सहा शालेय विषयांशी असलेला समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अर्थशास्त्र अध्यापनाची उद्दिष्ट्ये विशद करा. उच्च माध्यमिक स्तरावरील अर्थशास्त्र विषयाचे अभ्यासक्रमातील स्थान स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 5) अर्थशास्त्र अध्यापनाच्या विविध पद्धती सांगा. समस्या निराकरण पद्धतीचे स्पष्टीकरण खाली दिलेल्या मुद्द्यांना अनुसरून करा. [15]

अ) पायऱ्या

ब) शिक्षकाची भूमिका

क) फायदे

किंवा

चांगल्या अर्थशास्त्र शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. अर्थशास्त्र शिक्षकाच्या गुणवत्ता विकासासाठी कोण-कोणते उपक्रम सूचवाल. [15]

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर उत्तरे लिहा. [10]

अ) अर्थशास्त्राच्या संरचनेचे महत्व स्पष्ट करा.

ब) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यातील फरक स्पष्ट करा.

क) प्रकल्प पद्धतीच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.

ड) तंत्रज्ञानाधारित अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करा.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY

[Max. Marks : 80

Q1) What is meant by application software? Explain features of following application software. **[15]**

a) Word Processor.

b) Multimedia.

c) Spreadsheets

OR

What is computer? Explain the types of computer. Explain in detail output devices of computer. **[15]**

Q2) Answer the following (any three) **[15]**

a) Write educational usage of blog.

b) Copy Right Act.

c) What are the netiquetts?

d) Write the uses of e-maps.

e) Requirements for computer lab.

Q3) Fill in the blanks with correct option from bracket. **[10]**

a) Ctrl+V is used to _________ a file.
(Copy, Paste, Save, Cut)

b) ________ is a example of Blog.
(Chat, e-paper, e-mail, News)

c) WAN means___________
(Word Area Network, Word Access Network, World Access Network, Wide Area Network)

d) Deleted files and folders are automatically saved in ________.
(Status Bar, Menu Bar, Recycle Bin, Desktop)

e) Slideshow is one of the main features of _________ application software.
(M.S. word, Spreadsheet, M.S.Access, M.S. Powerpoint)

f) _______ is the full form of FTP.
(First Telephone Protocol, First Transfer Protocal, File Transfer Protocol, Further Transfer Protocol)

munotes.in

g) ________ is an example of Operating System.
(Firefox, Notepad, windows 98, Chrome)

h) Ctrl+X is used to ______file.
(Copy, Save, Cut, Paste)

i) A byte consists of ______ bits.
(2,4,8,16)

j) _______ is used for searching required information on internet.
(E-mail, search engine, Twitter, VOIP)

Q4) a) What are the objectives of teaching ICT at secondary level? Explain scope and place of ICT at secondary level. **[15]**

OR

b) What is the need and importance of textbook of ICT? Explain the difference between curriculum and syllabus. **[15]**

Q5) What are the learning resources of ICT subject? How will you use following resources in teaching learning process. **[15]**

a) Facebook.
b) Whatsapp.
c) Video conferencing.

OR

Explain experimental method of teaching ICT with following points. **[15]**

a) Concept.
b) Features.
c) Advantages
d) Limitations.
e) Educational implication.

Q6) Answer in brief (any two) **[10]**

a) Aspects of content analysis.
b) Features of Blended learning approach of ICT.
c) Competencies of ICT teacher.
d) Concept and features of computer assisted instruction.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान

[एकूण गुण: 80

प्रश्न 1) ऑप्लिकेशन सॉफ्टवेअर (Application Software) म्हणजे काय? खालील ॲप्लिकेशन सॉफ्टवेअरची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. **[15]**

अ) वर्ड प्रोसेसर

ब) मल्टीमेडिआ

क) स्प्रेडशीट

किंवा

संगणक म्हणजे काय? संगणकाचे प्रकार स्पष्ट करा. संगणकाची बहिर्गमन साधने सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) ब्लॉगचे शैक्षणिक उपयोग लिहा.

ब) कॉपीराईट ॲक्ट

क) इंटरनेट वापराचे शिष्टाचार काय आहेत?

ड) ई-मॅपचे उपयोग लिहा.

इ) संगणक कक्षाच्या आवश्यक बाबी

munotes.in

प्रश्न 3) कंसात दिलेल्या पर्यायातील योग्य पर्याय निवडून विधाने पूर्ण करा. **[10]**

अ) 'Ctrl + V' चा उपयोग फाईल .... करण्यासाठी होतो.
(कॉपी, पेस्ट, सेव्ह, कट)

ब) .... हे ब्लॉगचे उदाहरण आहे.
(चॅट, ई-पेपर, ई-मेल, न्यूज)

क) WAN म्हणजे .... होय.
(Word Area Network, Word Access Network, World Access Network, Wide Area Network)

ड) डिलिट केलेल्या फाईल्स आणि फोल्डर ह्या .... मध्ये जमा होतात.
(स्टेटस बार, मेनू बार, रिसायकल बिन, डेस्कटॉप)

इ) स्लाईड शो हे .... ॲप्लिकेशन सॉफ्टवेअरचे एक मुख्य वैशिष्ट्य आहे.
(M.S. Word, Spreadsheet, M.S. Access, M.S. Powerpoint)

फ) FTP चे विस्तारित स्वरूप .... आहे.
(First Telephone Protocol, First Transfer Protocol, File Transfer Protocol, Further Transfer Protocol)

य) .... हे ऑपरेटिंग सिस्टीमचे उदाहरण आहे.
(Firefox, Notepad, Windows 98, Chrome)

र) ‘Ctrl + X’ याचा उपयोग फाईल .... करण्यासाठी होतो.
(Copy, Save, Cut, Paste)

ल) एका बाईटमध्ये .... बीटस् असतात.
(2, 4, 8, 16)

व) इंटरनेटवरील माहिती शोधण्यासाठी .... चा वापर केला जातो.
(ई–मेल, सर्चइंजीन, ट्विटर, VOIP)

प्रश्न 4) माध्यमिक स्तरावर माहिती संप्रेषण आणि तंत्रज्ञान विषय अध्यापनाची उद्दिष्टे काय आहेत? माध्यमिक स्तरावरील माहिती संप्रेषण आणि तंत्रज्ञान विषयाची व्याप्ती आणि स्थान स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

माहिती संप्रेषण आणि तंत्रज्ञान पाठ्यपुस्तकाची गरज आणि महत्त्व काय आहे? अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम यांतील फरक स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 5) माहिती संप्रेषण आणि तंत्रज्ञान विषयाचे अध्ययन स्त्रोत कोणते आहेत? खालील स्त्रोतांचा तुम्ही अध्ययन अध्यापनात कसा उपयोग कराल? **[15]**

अ) फेसबुक

ब) व्हॉट्सॲप

क) व्हिडिओ कॉन्फरन्सिंग

किंवा

माहिती संप्रेषण आणि तंत्रज्ञान विषय अध्यापनातील प्रायोगिक अध्यापन पद्धती खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) संकल्पना

ब) वैशिष्ट्ये

क) फायदे

ड) मर्यादा

इ) शैक्षणिक उपयोजन

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) आशय विश्लेषणाचे घटक

ब) ब्लेंडेड लर्निंग उपागमाची माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानासाठीची वैशिष्ट्ये

क) माहिती संप्रेषण आणि तंत्रज्ञान शिक्षकाच्या क्षमता

ड) संगणक सहाय्यित अनुदेशनाची संकल्पना आणि वैशिष्ट्ये

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

GERMAN

[Max. Marks : 80

Q.1.Ein guter Lehrer / eine gute Lehrerin muss einen Film im DaF Unterricht einsetzen. Bist du damit verstanden? Welchen Film würdest du in dem Unterricht verwenden?Warum? **(15)**

Oder

Was verstehst du unter Akkusativ Präpositionen? Erkläre mit Beispielen. Du kannst auch dafür zeichnen

Q .2. Beantworte (Nur drei) **(15)**

1. Beschreibe deine Wohnung / dein Haus anhand der folgenden Punkte. Geographische Lage, Zimmer, Garten, Möbel, Elekronische Geräte usw..
2. Erzähle uns etwas über deine Mutter - Alter, Aussehen, Beruf, Hobbys usw.
3. Du fährst zum College / zur Schule von deinem Haus. Beschreibe den Weg. Was alles siehst du unterwegs?
4. Du gehtst mit deinen Freunden in ein Reisebüro. Ihr möchtet eine Reise nach Goa buchen. Schreibe einen Dialog zwischen den Freunden und dem Reiseberater.
5. Deine Chefin, Frau Julia Schönherr hat dich zum Sommerfest eingeladen.
   - Bedanke dich bei ihr und sag, dass du gern kommst.
   - Informiere Frau Schönherr, dass du deinen Partner / deine Partnerin mitbringst.
   - Frag, wann das Sommerfest beginnt.

munotes.in

Q.3. Grammatik **(10)**

1. The Germans like to arrange grillparties in Sommer. (Übersetze ins Deutsch.)

2. Die Firma braucht neue Mitarbeiter. Stefan hat es mir gesagt. (Verbinde die Sätze)

3. Diese blau___ Uhr gehört meinen frech____ Neffe. (Ergänze die richtige Adjektivendung)

4. Holst du bitte mir einen Orangensaft ______ d____ Kühlschrank. (Ergänze)

5. <u>Am Wochenende</u> besucht Uwe einen Sprachkurs. (Bilde Frage)

6. Mein Auto ist oft kaputt. Es wäre besser, wenn ____________________. (sich ein neues Auto kaufen) (Bilde Konjunktiv II)

7. Karin trifft seine Freundin vor dem Cafe. (Bilde den Satz im Perfekt)

8. Das schwarze Kleid steht _____ wirklich sehr gut, Miriam. (Ergänze die Personalpronomen)

9. Was passt ?

1. In der Schule : lernen. An der Uni: ________
2. In der Bibliothek : Bücher lesen, In der Buchhandlung : _____________

10. Was passt nicht?

1. Klavier, Flöte, Schuhe, Gitarre
2. Frühling, Morgen, Abend, Nacht

Q.4. Why Learning German has gained importance in modern world ? What place does it have in secondary and higher secondary education ? **(15)**

OR

Explain any two ideal methods of teaching German as a foreign language. **(15)**

Q.5. Explain the blended way of teaching - learning German. How can you use online and offline resources in teaching German in secondary school ? **(15)**

OR

Explain the relation of German subject with other school subjects. What are the qualities and competencies of a German Teacher. **(15)**

Q.6. Write short notes (any two): **(10)**

1. Incorporating varoius educational games in a German class.

2. Nature and scope of German as a foreign language.

3. An ideal German Textbook.

4. Need and the importance of teaching aids in teaching German as a foreign language.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

GERMAN

[Max. Marks : 80

Q.1.Ein guter Lehrer / eine gute Lehrerin muss einen Film im DaF Unterricht einsetzen. Bist du damit verstanden? Welchen Film würdest du in dem Unterricht verwenden?Warum? **(15)**

or

Was verstehst du unter Akkusativ Präpositionen? Erkläre mit Beispielen. Du kannst auch dafür zeichnen

Q .2. Answer the following (Any three) **(15)**

1. Beschreibe deine Wohnung / dein Haus anhand der folgenden Punkte. Geographische Lage, Zimmer, Garten, Möbel, Elekronische Geräte usw..
2. Erzähle uns etwas über deine Mutter - Alter, Aussehen, Beruf, Hobbys usw.
3. Du fährst zum College / zur Schule von deinem Haus. Beschreibe den Weg. Was alles siehst du unterwegs?
4. Du gehtst mit deinen Freunden in ein Reisebüro. Ihr möchtet eine Reise nach Goa buchen. Schreibe einen Dialog zwischen den Freunden und dem Reiseberater.
5. Deine Chefin, Frau Julia Schönherr hat dich zum Sommerfest eingeladen.
   - Bedanke dich bei ihr und sag, dass du gern kommst.
   - Informiere Frau Schönherr, dass du deinen Partner / deine Partnerin mitbringst.
   - Frag, wann das Sommerfest beginnt.

munotes.in

Q.3. Grammar **(10)**

1. The Germans like to arrange grillparties in Sommer. (Translate in German)

2. Die Firma braucht neue Mitarbeiter. Stefan hat es mir gesagt. (Join the sentences)

3. Diese blau___ Uhr gehört meinen frech____ Neffe. (Fill up the correct adjective endings)

4. Holst du bitte mir einen Orangensaft ______ d____ Kühlschrank. (Fill in the blanks)

5. Am Wochenende besucht Uwe einen Sprachkurs. (Form a question)

6. Mein Auto ist oft kaputt. Es wäre besser, wenn ____________________. (sich ein neues Auto kaufen) (Form Conjunctive II)

7. Karin trifft seine Freundin vor dem Cafe. (Change the sentence into present perfect tense)

8. Das schwarze Kleid steht _____ wirklich sehr gut, Miriam. (Fill up the correct personal pronoun)

9. Write the corelation

1. In der Schule : lernen. An der Uni: _________
2. In der Bibliothek : Bücher lesen, In der Buchhandlung : _____________

10. Find odd man out

1. Klavier, Flöte, Schuhe, Gitarre
2. Frühling, Morgen, Abend, Nacht

Q.4. Why Learning German has gained importance in modern world ? What place does it have in secondary and higher secondary education ? **(15)**

OR

Explain any two ideal methods of teaching German as a foreign language. **(15)**

Q.5. Explain the blended way of teaching - learning German. How can you use online and offline resources in teaching German in secondary school ? **(15)**

OR

Explain the relation of German subject with other school subjects. What are the qualities and competencies of a German Teacher. **(15)**

Q.6. Write short notes (any two): **(10)**

1. Incorporating varoius educational games in a German class.

2. Nature and scope of German as a foreign language.

3. An ideal German Textbook.

4. Need and the importance of teaching aids in teaching German as a foreign language.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

FRENCH EDUCATION

[Max. Marks : 80

Q.1. Qu'est-ce que l'impératif ? Expliquez en détail avec des exemples. **(15)**

OU

Qu'est-ce que le passé composé ? Expliquez l'accord du participe passé avec des exemples **(15)**

Q .2. Répondez aux questions suivantes en 150-175 mots (3 au choix): **(15)**

1. Décrivez une région française de votre choix.

2. Quels sont les secrets de la bonne santé ?

3. Écrivez une lettre à un(e) ami(e) français(e), lui décrivant une fête de votre pays.

4. Écrivez un article sur les dangers à l'environnement

5. Un(e) ami(e) français(e) visite votre école. Vous lui faites visiter le campus – les bâtiments, le terrain de sport, la cantine Écrivez le dialogue. . .

Q.3. Faites selon les consignes **(10)**

1. Mettez au féminin :

   Le directeur voyage avec son assistant.

2. Remplacez le nom par le pronom qui convient :

   Les étudiants ont acheté ce cahier.

3. Transformez l'adjectif entre parenthèses en adverbe convenable :

   Le vent souffle (fort).

4. Mettez le verbe entre parenthèses au temps qui convient :

   S'il (faire) beau, nous irons au restaurant.

munotes.in

5. Complétez avec un pronom relatif qui convient :

Voilà le fleuve _____ traverse Paris.

6. Complétez avec tout, toute, tous, toutes :

Il a mangé _______ le gâteau.

7. Mettez le verbe entre parenthèses au temps indiqué :

Nous (entrer– passé composé) dans la salle de cinéma.

8. Complétez avec quel, quelle, quels, quelles :

______ bel appartement !

9. Complétez avec le pronom possessif qui convient :

Notre voiture n'est pas aussi neuve que _____.

10. Complétez avec l'adjectif démonstratif qui convient :

Tous les appartements dans _____ immeuble sont grands.

Q.4. What are the objectives of teaching French as a foreign language? **(15)**

OR

What is the importance of LSRW in teaching-learning of French? **(15)**

Q.5. Explain any one method of teaching French as a foreign language in detail with its characteristics, advantages and disadvantages. **(15)**

OR

What are the best strategies of good management of a French class? **(15)**

Q.6. Write short notes (any two): **(10)**

1. Teaching oral in a French class.
2. The Task-based method.
3. Importance of teaching French in today's world.
4. Disadvantages of Traditional method of teaching French.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6] **FRENCH EDUCATION**

[Max. Marks : 80

Q.1. What is the imperative? Explain in detail with examples. **(15)**

OR

What is the « passé composé » ? Explain the agreement of the past participle with examples **(15)**

Q .2. Answer the following questions in 150-175 words (ANY 3): **(15)**

1. Describe a French region of your choice.

2. What are the secrets of good health ?

3. Write a letter to your French friend describing a a festival in your country..

4. Write an article on the dangers to the environment. .

5. A French friend is visiting your school. You make him/her visit the campus – the buildings, the playground, the canteen Write the dialogue. . .

Q.3. Do as directed **(10)**

1. Make the following sentence feminin :

Le directeur voyage avec son assistant.

2. Replace the noun with the correct pronoun :

Les étudiants ont acheté ce cahier.

3. Transform the adjective into an adverb :

Le vent souffle (fort).

4. Put the verb in the brackets in the correct tense :

S'il (faire) beau, nous irons au restaurant.

munotes.in

5. Complete with the convenient relative pronoun :

Voilà le fleuve _____ traverse Paris.

6. Complete with tout, toute, tous, toutes :

Il a mangé _______ le gâteau.

7. Put the verb in the brackets in the indicated tense :

Nous (entrer– passé composé) dans la salle de cinéma.

8. Complete with quel, quelle, quels, quelles :

______ bel appartement !

9. Complete with appropriate possessive adjective:

Nous avons visité _______ amies.

10. Complete with the appropriate demonstrative adjective:

Tous les appartements dans _____ immeuble sont grands.

Q.4. What are the objectives of teaching French as a foreign language? **(15)**

OR

What is the importance of LSRW in teaching-learning of French? **(15)**

Q.5. Explain any one method of teaching French as a foreign language in detail with its characteristics, advantages and disadvantages. **(15)**

OR

What are the best strategies of good management of a French class? **(15)**

Q.6. Write short notes (any two): **(10)**

1. Importance of teaching phonetics in teaching French.
2. The Task-based method.
3. Importance of teaching French in today's world.
4. Disadvantages of Traditional method of teaching French.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

JAPANESE

[Max. Marks : 80

問題１A. 次の中から１つ選んで300字で書きなさい。（10Marks）

1.わたしの　かぞく　　　　2.私の友人

問題１B.手紙を書く（5Marks）

私は日本の友達と会います。その友人がいつどこでインドに来るかを伝える手紙。

OR

問題１A. つぎの　わだいから　一つえらんで　さくぶんを　かきなさい。　　（10Marks）

1.休みの日 2.就業日

問題１B.次の わだいの　中から　１つ　えらんで、手紙を　書きなさい。（5Marks）

日本語の　べんきょうの　ことを　りょうしんに　手紙で　つたえてください。

munotes.in

問題２. 以下から選んで記入してください。(ANY3)　　（15 Marks）

1. 日本語の　あいさつをつかって　せんせいとの　かいわを　つくってください。
2. ニュースを日本語で書き留めます。
3. 下の　えを　みて、せつめい　しなさい。

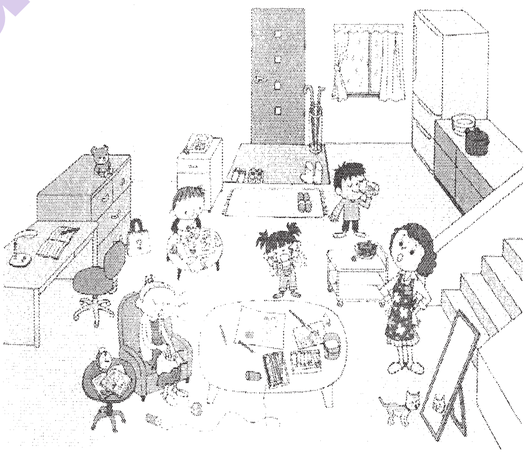

4. 試験の時間割を書き留めます。
5. あなたのしゅみについてかきなさい。

問題3．つぎの　ぶんを　よんで　てきとうな　こたえを　えらびなさい。（10Marks）

Read the following sentences carefully and choose the correct answer and write it on the blank line.

1) マリアさん：　____。
マイケルさん：ありがとうございます。

1. いってらっしゃい
2. いただきます
3. おめでとうございます
4. おかえりなさい

2）わたしの　いちばん　すきな　やさいは　____です。

1. うさぎ
2. オクラ
3. すいか
4. くじゃく

3）きょうは　いつか　です。あさっては__1____です。

1. なのか
2. ここのか
3. むいか
4. ようか

4）インドの　____に　ある　カシュミールは　さむい　ところです。

1. ひがし
2. みなみ
3. にし
4. きた

5）山田：ありがとうございます。

田中：________。

1. すみません
2. おかげさまで
3. どういたしまして
4. そうですね

munotes.in

6）寺田さん：きょうは　にちようび　ですね。
山川さん：いいえ、にちようびは　おとといでした。きょうは__2__です。

1. げつようび
2. かようび
3. どようび
4. きんようび

7）ゆきこさん：おばあさんは　まだ　日本に　いますか。
アンさん：　ええ、____は　まだ　日本に　います。

1. そふ
2. おば
3. そば
4. そぼ

8）田中さんは　毎日　１０時１０分まえに　クラスに　きますが、
今日は　２０分　おそく　きました。
田中さんは　今日、何時に　クラスに　きましたか。

1. ９：５０
2. １０：２０
3. １０：１０
4. １０：００

9）みかんが　やっつと　りんごが　むっつ　あります。
ぜんぶで　_____です。

1. じゅういち
2. じゅう
3. ななつ
4. じゅうよん

10）　ゆうべ　さんじかん________べんきょうしました。

1. ごろ
2. ぐらい
3. ごろい
4. ぐらご

munotes.in

Q.4 Explain the nature and scope of Japanese Subjectin school curriculum.What qualities and competencies should 'Japanese' teacher possess? Illustrate.
15

OR

Q4. Write down the importance of 'Japanese' as a foreign language. Explain the functional, cultural and literary roles of Japanese as a foreign language. 15

Q.5 Write down the concept, need and importance of learning resources. Explain any two traditional learning resources with suitable examples. 15

OR

Q.5 Explain 'Structural Approach' of Japanese with reference to the following points: a.Concept, b.Features, c.Merits, d.Limitations, e.Role of a teacher15

Q 6. Write Short Notes (Any 2) 10

a) Direct Method to teach Japanese language

b) Explain any 2 activities to inculcate life skills in students with Japanese language

c) Technology based learning resources

d) Deductive method in Teaching Grammar in Japanese

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

JAPANESE

[Max. Marks : 80

Q. 1 A. Choose one of the following and write it in 300 characters. (**10Marks**)

1.わたしの　かぞく　　　2.私の友人

1. my family 2. my friend

Q. 1 B. Write a letter. (**5Marks**)

私は日本の友達と会います。その友人がいつどこでインドに来るかを伝える手紙。

I will meet my Japanese friends. A letter telling when and where the friend will come to India.

OR

Q. 1 A. Choose one from the following and write it down. (**10Marks**)

1.休みの日 2.就業日

1. Off days 2. Working days

Q. 1 B. Choose one from the following and write a letter. (**5Marks**)

日本語の　べんきょうの　ことを　りょうしんに　手紙で　つたえてください。

Please let us know about your Japanese studies in a letter.

Q.2. Please select from the following. (**ANY3**) (**15 Marks**)

1. Use Japanese greetings to communicate with your teacher

2. Write down the news in Japanese.

munotes.in

3. Look at the picture below and explain.

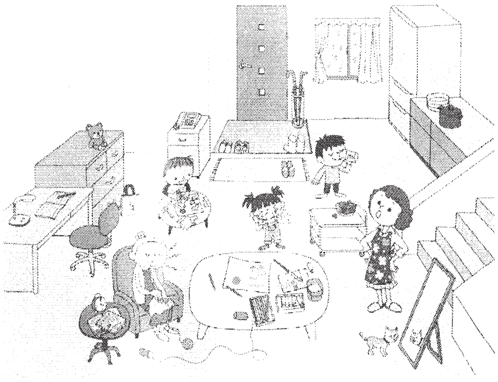

4. Write down your exam timetable.

5. Write about your hobby.

Q.3. つぎの　ぶんを　よんで　てきとうな　こたえを　えらびなさい。（**10Marks**）

Read the following sentences carefully and choose the correct answer and write it on the blank line.

1) マリアさん：　____。
マイケルさん：ありがとうございます。

1. いってらっしゃい
2. いただきます
3. おめでとうございます
4. おかえりなさい

2）わたしの　いちばん　すきな　やさいは　____です。

1. うさぎ
2. オクラ
3. すいか
4. くじゃく

3）きょうは　いつか　です。あさっては__1____です。

1. なのか
2. ここのか
3. むいか
4. ようか

4）インドの　____に　ある　カシュミールは　　さむい　ところです。

1. ひがし
2. みなみ

munotes.in

3. にし
4. きた

5）山田：ありがとうございます。

田中：__________。

1. すみません
2. おかげさまで
3. どういたしまして
4. そうですね

6）寺田さん：きょうは　にちようび　ですね。
山川さん：いいえ、にちようびは　おとといでした。きょうは__2__です。

1. げつようび
2. かようび
3. どようび
4. きんようび

7）ゆきこさん：おばあさんは　まだ　日本に　いますか。
アンさん：　ええ、_____は　まだ　日本に　います。

1. そふ
2. おば
3. そば
4. そぼ

8）田中さんは　毎日　１０時１０分まえに　クラスに　きますが、
今日は　２０分　おそく　きました。
田中さんは　今日、何時に　クラスに　きましたか。

1. ９：５０
2. １０：２０
3. １０：１０
4. １０：００

9）みかんが　やっつと　りんごが　むっつ　あります。
ぜんぶで　________です。

1. じゅういち
2. じゅう
3. ななつ
4. じゅうよん

munotes.in

1ウ) ゆうべ さんじかん______べんきょうしました。

1. ごろ
2. ぐらい
3. ごろい
4. ぐらご

1) Maria: ___.

Mr. Michael: Thank you.

1. Welcome
2. Itadakimasu
3. Congratulations
4. Welcome back

2) My favorite vegetable is ___.

1. Rabbit
2. okra
3. Watermelon
4. Peacock

3) Today is someday. The day after tomorrow is __1__.

1. is
2. here
3. Muika
4. Youka

4) Kashmir in ___ of India is a cold place.

1. Higashi
2. Minami
3. to
4. came

5) Yamada: Thank you.

Tanaka:____.

1. Excuse me
2. thanks
3. You're welcome
4. yes

munotes.in

6) Terada: Today is Sunday.
Mr. Yamakawa: No, it was the day before yesterday. Today is __2__.
1.first birthday
2. Kayoubi
3. Dinner
4. Kinyoubi

7) Yukiko: Is your grandmother still in Japan?
Ms. Ann: Yes, ___ is still in Japan.
1. sofu
2. Aunt
3. Soba
4. Sobo

8) Mr. Tanaka comes to class before 10:10 every day,
You came 20 minutes late today.
What time did Mr. Tanaka come to class today?
1. 9:50
2. 10:20
3. 10:10
4. 10:00

9) There are tangerines and apples.
It's ____ in all.
1. 10
2. 10
3. Seven
4. Juyon

10) Last night _____ I studied.
1. around
2. About
3. Goroi
4. Grago

munotes.in

Q.4 Explain the nature and scope of Japanese Subjectin school curriculum.What qualities and competencies should 'Japanese' teacher possess? Illustrate.
15

OR

Q4. Write down the importance of 'Japanese' as a foreign language. Explain the functional, cultural and literary roles of Japanese as a foreign language. 15

Q.5 Write down the concept, need and importance of learning resources. Explain any two traditional learning resources with suitable examples. 15

OR

Q.5 Explain 'Structural Approach' of Japanese with reference to the following points: a.Concept, b.Features, c.Merits, d.Limitations, e.Role of a teacher15

Q 6. Write Short Notes (Any 2) 10

a) Direct Method to teach Japanese language

b) Explain any 2 activities to inculcate life skills in students with Japanese language

c) Technology based learning resources

d) Deductive method in Teaching Grammar in Japanese

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

PHYSICS

[Max. Marks : 80

Q1) a) What are derived quantities and derived units? Write two examples of derived quantities and their S.I. and C.G.S. units. **[5]**

b) Write uses of good conductor and bad conductor substances of heat. **[5]**

c) Derive the expression for K.E. **[5]**

OR

a) What are fundamental quantities and fundamental units? write two examples of fundamental quantities and their S.I. and C.G.S. units. **[5]**

b) What is thermal expansion? Explain expansion of solids with suitable examples. **[5]**

c) Derive Ideal Gas Equation, pv = nRT. **[5]**

munotes.in

Q2) Answer the following questions (any three) **[15]**

a) State and explain fleming's left hand rule.

b) What are longitudinal waves? State their characteristics.

c) Distinguish between uniform motion and non uniform motion.

d) Write scientific reason- 'When an object falls freely to the ground, it's motion has an uniform acceleration'.

e) Write a note on-'Echo'.

Q3) Choose the correct alternative and rewrite the answer. **[10]**

i) The dimensions of kinetic energy is __________

a) $[M^2L^2T^1]$ b) $[M^1 L^2 T^1]$

c) $[M^1L^2T^{-2}]$ d) $[M^1L^2T^{-1}]$

ii) The process of finding the resultant of two or more vector is called as __________.

a) Out come of vectors b) Total of vectors

c) Composition of vectors d) Group of vectors

iii) Which of the following is a fundamental property of matter?

a) Energy b) Mass

c) Length d) Pressure

iv) 1 Horse power = ________ watt

a) 764 b) 746

c) 740 d) 760

v) In thermometer, the most commonly used liquids are mercurry &________

a) Water b) Liquid gas,

c) Vapour d) Alcohol

vi) In a collision, __________ is always conserved.

a) Motion b) Momentum

c) Acceleration d) Velocity

vii) Sound with frequency smaller than 20Hz is called ________ sound.

a) Ultra b) Infra

c) Audible d) Noise

viii) Retardation means ___________ acceleration.

a) Negative b) Zero

c) Positive d) Constant

ix) Full form of 'MRI' is __________

a) Magnetic Resonance Induction

b) Magnetic Resonance Imaging

c) Magnetic Range Imaging

d) Magnetic Resonance Image

x) Sound does not travel through__________

a) Air b) Water

c) Matter d) Vacuum

munotes.in

Q4) Explain the steps of content analysis in physics subject with suitable example. **[15]**

OR

What is correlation? Explain the correlation of physics subject with

a) Language

b) IT

c) Mathematics

Q5) Explain in brief 5E learning model. Elaborate 5E learning model on the basis at following points- **[15]**

a) Steps

b) Role of teacher

c) Merits

d) Limitations

OR

Explain laboratory method of teaching Physics subject with reference to

a) Nature

b) Steps involved to

c) Merits

d) Limitations

e) Role of teacher.

Q6) Write notes on (any two) **[10]**

a) Objectives of physics subject at higher secondary level.

b) Learning resources in physics subject.

c) Planning of physics laboratory at secondary level.

d) Competencies of Physics teacher.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

भौतिकशास्त्र

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) अ) साधित राशी (derived quantities) आणि साधित एकके (derived units) म्हणजे काय? साधित राशींची दोन उदाहरणे लिहून त्यांची S.I. आणि C.G.S. एकके लिहा. [5]

ब) उष्णतेचे सुवाहक आणि दुर्वाहक पदार्थांचे उपयोग लिहा. [5]

क) गतिज ऊर्जेचे समीकरण मिळवा. [5]

किंवा

अ) मुलभूत राशी आणि मुलभूत एकके म्हणजे काय? मुलभूत राशींची दोन उदाहरणे लिहून त्यांची S.I. आणि C.G.S. एकके लिहा. [5]

ब) औष्णिक प्रसरण (thermal expansion) म्हणजे काय? स्थायूचे प्रसरण सोदाहरण स्पष्ट करा. [5]

क) $pv = nRT$ हे आदर्श वायू (Ideal gas) समीकरण मिळवा. [5]

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

अ) फ्लेमिंगचा डाव्या हाताचा नियम लिहून स्पष्ट करा.

ब) अनुतरंग (longitudinal wave) म्हणजे काय? त्यांची वैशिष्टये सांगा.

क) फरक स्पष्ट करा. एकसमान गती आणि नैकसमान गती

ड) शास्त्रीय कारण द्या. 'जेंव्हा एखादी वस्तू मुक्तपणे जमिनीवर पडते तेंव्हा गतीचे त्वरण एकसमान असते'.

इ) टीप लिहा. 'प्रतिध्वनी'

प्रश्न 3) योग्य पर्याय निवडा आणि उत्तर पूर्ण वाक्यात लिहा. [10]

i) गतिज ऊर्जेची परिमाणे .... आहेत.

अ) $[M^2 L^2 T^1]$ ब) $[M^1 L^2 T^1]$

क) $[M^1 L^2 T^{-2}]$ ड) $[M^1 L^2 T^{-1}]$

ii) दोन किंवा अधिक सदिश राशींचा परिणाम काढण्याच्या प्रक्रियेस .... असे म्हणतात.

अ) सदिश राशीची निष्पत्ती ब) सदिश राशीचे एकत्रिकरण

क) सदिश राशींची रचना ड) सदिश राशींचा समूह

munotes.in

iii) खालीलपैकी द्रव्याचा मूलभूत गुणधर्म कोणता आहे?

अ) ऊर्जा | ब) वस्तूमान
क) लांबी | ड) दाब

iv) 1 अश्वशक्ती = ... वॅट

अ) 764 | ब) 746
क) 740 | ड) 760

v) पारा आणि .... हे सर्वसाधारणपणे तापमापकामध्ये वापरले जाणारे द्रव पदार्थ आहेत.

अ) पाणी | ब) द्रवरूप वायू
क) बाष्प | ड) अल्कोहोल

vi) जेंव्हा टक्कर होते, तेंव्हा .... नेहमी अक्षय्य राहते.

अ) गती | ब) संवेग
क) त्वरण | ड) वेग

vii) 20 हर्ट्झपेक्षा कमी वारंवारितेच्या ध्वनीस .... ध्वनी म्हणतात.

अ) श्राव्यातीत | ब) अवश्राव्य
क) श्राव्य | ड) गोंगाट

viii) अवत्वरण म्हणजेच .... त्वरण होय.

अ) ऋण | ब) शून्य
क) धन | ड) स्थिर

ix) 'MRI' चे पूर्णरूप .... आहे.

अ) Magnetic Resonance Induction
ब) Magnetic Resonance Imaging
क) Magnetic Range Imaging
ड) Magnetic Resonance Image

x) ध्वनीचे प्रसारण .... मधून होत नाही.

अ) हवा | ब) पाणी
क) द्रव्य | ड) निर्वात पोकळी

munotes.in

प्रश्न 4) भौतिकशास्त्र विषयातील आशय विश्लेषणाच्या पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समवाय म्हणजे काय? भौतिकशास्त्र विषयाचा खालील विषयांशी समवाय स्पष्ट करा.

अ) भाषा

ब) तंत्रज्ञान

क) गणित

प्रश्न 5) 5E अध्ययन प्रतिमान सविस्तर स्पष्ट करा. 5E अध्ययन प्रतिमानाचे खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्टीकरण करा. **[15]**

अ) पायऱ्या

ब) शिक्षकाची भूमिका

क) फायदे

ड) मर्यादा

किंवा

भौतिकशास्त्र अध्यापनाची प्रायोगिक पद्धती खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) स्वरूप

ब) अंतर्भूत पायऱ्या

क) गुण

ड) मर्यादा

इ) शिक्षकांची भूमिका

प्रश्न 6) टीप लिहा. (कोणत्याही दोन) **[10]**

अ) उच्च माध्यमिक स्तरावरील भौतिकशास्त्र विषयाची उद्दिष्टे

ब) भौतिकशास्त्र विषयातील अध्ययन स्त्रोत

क) माध्यमिक स्तरावरील भौतिकशास्त्र प्रयोगशाळेचे नियोजन

ड) भौतिकशास्त्र शिक्षकाचा क्षमता

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

CHEMISTRY

[Max. Marks : 80

Q1) a) Write brief note on S.P.D.F. block elements. **[8]**

b) Distinguish between alcohols and phenols. **[7]**

OR

a) What are alkenes and alkynes & write two uses of it. **[8]**

b) Differentiate between aromatic and aliphatic compounds. **[7]**

Q2) Explain the following. (any three) **[15]**

a) Explain Boyle's law with the help of suitable example.

b) Define Drug. Write the classification of Drug.

c) Write a brief note on third law of thermodynamics.

d) Describe the states of matter.

e) What are the effects of food chemicals?

Q3) A) Select the appropriate answer and rewrite the statements. **[5]**

i) Dehydration of alcohol is an example of ________

a) Addition reaction b) Elimination reaction

c) Substitution reaction d) Redox reaction

ii) Ether can be used as a __________

a) General anaesthetic b) Refrigerant

c) Perfume d) All of the above

iii) Graphite is __________

a) Harder than diamond

b) Used as lubricant

c) An amorphous allotropic form of carbon

d) Oil like substance

iv) What is the insoluble part remaining on the filter paper called as?

a) Filtrate b) Residue

c) Precipitate d) Soluble

v) The word 'Colligative' is derived from________ word 'Colligatus' meaning collected together.

a) Spanish b) British

c) Italian d) Latin

munotes.in

B) Match the following. **[5]**

	A		B
i)	Noblegas	a)	Na_2Co_3
ii)	Dry Ice	b)	Synthetic Indicator
iii)	Phenolphthalein	c)	Ar
iv)	Washing soda	d)	Cu
v)	Least reactive metal	e)	Mg
		f)	Solid CO_2
		g)	$NaHCO_3$

Q4) a) Differentiate between curriculum & syllabus of chemistry. **[7]**

b) Explain the scope and importance of chemistry at higher secondary level with suitable examples. **[8]**

OR

a) Explain the importance of content analysis of chemistry textbook. **[7]**

b) Explain the correlation of chemistry with mathematics and Biology with suitable examples. **[8]**

Q5) What are the different methods of teaching chemistry. Explain demonstration method of teaching with respect to the following points. **[15]**

a) Steps
b) Role of teacher
c) Merits
d) Limitations

OR

Explain in detail the 5E learning model with suitable examples. **[15]**

Q6) Write short note on (any two). **[10]**

a) State in brief the objectives of teaching chemistry at secondary level.
b) Explain the importance of chemistry in day to day life.
c) Write a brief note on learning resources in chemistry.
d) As a chemistry teacher how will you maintain the chemistry laboratory?

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

रसायनशास्त्र

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) अ) एस्. पी. डी. एफ. खंडातील मुलद्रव्यांवर थोडक्यात टीप लिहा. **[8]**

ब) अल्कोहोल आणि फिनॉल यातील फरक लिहा. **[7]**

किंवा

अ) अल्किन आणि अल्कायन म्हणजे काय? त्यांचे कोणतेही दोन उपयोग लिहा. **[8]**

ब) सुगंधी संयुगे (Aromatic Compound) आणि ॲलिफॅटिक संयुगे (Aliphatic Compound) यातील फरक लिहा. **[7]**

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) बॉईल्सचा नियम सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) औषधे म्हणजे काय? त्याचे वर्गीकरण कसे करतात.

क) थर्मोडायनामिक्सचा तिसरा नियम लिहा.

ड) पदार्थाच्या स्थितीचे वर्णन करा.

इ) अन्ना मधिल रसायनांचा परिणाम काय होतो?

प्रश्न 3) अ) योग्य पर्यायांची निवड करून वाक्य परत लिहा. **[5]**

i) .... हे अल्कोहोलच्या निर्जलीकरणाचे उदाहरण आहे.

अ) ॲडीशन अभिक्रिया   ब) इलीमीनिशन अभिक्रिया

क) सबस्टीट्यूशन अभिक्रिया   ड) क्षपण ऑक्सीडकरण क्रिया

ii) ईथर .... वापरला जाऊ शकतो.

अ) सामान्य भूल देणारा म्हणून   ब) शीतलक म्हणून

क) अत्तरामध्ये   ड) वरील सर्व

iii) ग्राफाइट काय आहे?

अ) हिऱ्यापेक्षा कठीण असते

ब) वंगण म्हणून वापरले जाते

क) कार्बनचा एक अनाकार रूप आलोट्रोपिक

ड) तेलासारखा पदार्थ आहे

iv) फिल्टर पेपरवरील अद्राव्य उर्वरित भाग म्हणजे काय?

अ) गाळण्याची पद्धती   ब) अवशेष

क) अवक्षेप   ड) विद्रव्य

v) कोलिगेटिव्ह हा शब्द .... शब्दापासून तयार झाला आहे. ज्याचा अर्थ एकत्रित करणे असा होतो.

अ) स्पॅनिश   ब) ब्रिटिश

क) इटालियन   ड) लॅटीन

munotes.in

ब) जोड्या जुळवा : **[5]**

	'अ' गट		'ब' गट
i)	निष्क्रिय वायु	अ)	Na_2CO_3
ii)	शुष्क बर्फ	ब)	कृत्रिम दर्शक
iii)	फिनॉलफ्थॅलिन	क)	Ar
iv)	धुण्याचा सोडा	ड)	Cu
v)	सर्वात कमी क्रियाशील धातू	इ)	Mg
		फ)	स्थायू CO_2
		य)	$NaHCO_3$

प्रश्न 4) अ) अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम यातील फरक लिहा. **[7]**

ब) रसायनशास्त्र विषयाचे उच्च माध्यमिक स्तरावरील व्याप्ती आणि महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. **[8]**

किंवा

अ) रसायनशास्त्र पाठ्यपुस्तकाचा आशय विश्लेषणाचे महत्त्व स्पष्ट करा. **[7]**

ब) रसायनशास्त्र विषयाचे गणित आणि जीवशास्त्र विषयाशी असणारा समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा. **[8]**

प्रश्न 5) रसायनशास्त्र अध्यापनाच्या वेगवेगळ्या पद्धती कोणत्या? रसायनशास्त्राची दिग्दर्शन पद्धती खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) पायऱ्या

ब) शिक्षकाची भूमिका

क) फायदे

ड) मर्यादा

किंवा

5E प्रतिमान सविस्तर उदाहरणासहित स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 6) टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) रसायनशास्त्र विषयाचे माध्यमिक स्तरावरील उद्दिष्ट्ये थोडक्यात लिहा.

ब) रसायनशास्त्राचे दैनंदिन जीवनातील महत्त्व स्पष्ट करा.

क) रसायनशास्त्राचे अध्ययन स्त्रोत यावर थोडक्यात टीप लिहा.

ड) रसायनशास्त्राचे शिक्षक म्हणुन रसायनशास्त्र प्रयोगशाळेची काळजी कशी घ्याल.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

BIOLOGY

[Max. Marks : 80

Q1) a) Differentiate between eukaryotic and prokaryotic cell. **[5]**

b) Explain the use of microbes in sewage treatment. **[5]**

c) Differentiate between Bryophytes and Pteridophytes. **[5]**

OR

a) Draw a neat labelled diagram of human digestive system and explain it briefly. **[5]**

b) Differentiate between Gymnosperms and Angiosperms. **[5]**

c) Write the salient features of the class pisus (any five) **[5]**

Q2) Answer in short (any three): **[15]**

a) What are the ways of food enhancement.

b) Explain the concept of DNA engineering.

c) What do you mean by Biotechnology? What are its various applications.

d) What is human genome project?

e) What is ecosystem? What are its types?

munotes.in

Q3) Rewrite the sentences using appropriate options. **[10]**

i) What are the functions of the endoplasmic reticulum in a cell?

a) Synthesis of proteins.

b) Modification and sorting of proteins.

c) Breakdown of waste materials.

d) Cellular respiration

ii) Which plant group is known for its ability to produce cones and needle like leaves?

a) Ferns b) Moses

c) Angiosperms d) Gymnosperms.

iii) Which animal group has the most species?

a) Arthopods b) Mollusks

c) Chordates d) Echinoderms

iv) Which type of blood vessels carries oxygenated blood from the heart to the body's tissues?

a) Artery b) Vein

c) Capillary d) Lymphatic vessel

v) Which organ is responsible for filtering waste products from the blood?

a) Liver b) Kidneys

c) Pancrease d) Spleen

vi) Which food group is located at the base of the food pyramid?

a) Fruits and vegetables b) Grains

c) Dairy d) Oils

vii) Which of the following statement is true about food chain?

a) It always starts with a decomposer

b) It always begins with a carnivore

c) It always ends with a herbivore

d) It always has five trophic levels

viii) Which of the following is a potential risk associated with the use of biotechnology?

a) Increased crop yields

b) Creation of new diseases

c) Improved environmental sustainability

d) Reduced energy consumption

ix) Which disease is caused by a virus that attacks the liver and can lead to liver failure or liver cancer?

a) Hepatitis B b) Malaria

c) Typhoid Fever d) Cholera

x) Which of the following is not a type of Biotechnology?

a) Genetic Engineering b) Bioinformatics

c) Organic farming d) Bioremediation

munotes.in

Q4) What is difference between text book analysis and content analysis of Biology? Explain the importance of content analysis with some example.**[15]**

OR

Define curriculum. What are the methods of curriculum construction? Differentiate between curriculum and syllabus.

Q5) Define Project. What are the steps of project method? What are the Principles of project method? **[15]**

OR

What is Biology laboratory? How as a Biology teacher, you can plan , organize and maintain Biology laboratory.

Q6) Answer in short (any two): **[10]**

a) What are the objectives of teaching Biology at higher secondary level.

b) Explain correlation of Biology with Mathematics and Chemistry.

c) Explain any two learning resources in Biology.

d) What are the advantages and disadvantages of demonstration method?

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

जीवशास्त्र

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) अ) दृश्यकेंद्रकी आणि आदिकेंद्रकी पेशी यांतील फरक स्पष्ट करा. **[5]**

ब) सांडपाणी प्रक्रियेतील सूक्ष्मजीवांचे उपयोग स्पष्ट करा. **[5]**

क) ब्रायोफाईटस् आणि टेरीडोफाईटस् यांतील फरक स्पष्ट करा. **[5]**

किंवा

अ) मानवी पचनसंस्था आकृतीसह थोडक्यात स्पष्ट करा. **[5]**

ब) अनावृत्तबीजी आणि आवृत्तबीजी वनस्पत्ती यांतील फरक स्पष्ट करा. **[5]**

क) मत्स्यवर्गाची वैशिष्ट्ये लिहा. (कोणतेही पाच) **[5]**

प्रश्न 2) कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[15]**

अ) अन्न उत्पादन वाढीचे मार्ग कोणते?

ब) डी. एन्. ए. इंजिनिअरिंगची संकल्पना स्पष्ट करा.

क) जैवतंत्रज्ञान म्हणजे काय? जैवतंत्रज्ञानाचे विविध उपयोग कोणते?

ड) मानवी जीनोम प्रकल्प म्हणजे काय?

इ) परिसंस्था म्हणजे काय? परिसंस्थेचे प्रकार कोणते?

प्रश्न 3) योग्य पर्याय निवडून वाक्य पुन्हा लिहा. **[10]**

i) अंतर्द्रव्य जालिकाचे कार्य कोणते आहे?

अ) प्रथिनांची निर्मिती/संश्लेषण ब) प्रथिनांचे रूपांतरण आणि वर्गीकरण

क) टाकाऊ पदार्थांचे विघटन ड) पेशीय श्वसन

ii) कोणता वनस्पती गट शंकू आणि सुईसारखी पाने तयार करण्याच्या क्षमतेसाठी ओळखला जातो?

अ) नेचे ब) मॉस

क) आवृत्तबीजी वनस्पती ड) अनावृत्तबीजी वनस्पती

iii) कोणत्या प्राणी गटात सर्वात जास्त प्रजाती आहेत?

अ) आथ्रोपोडा ब) मोलुस्का

क) कॉर्डाटा ड) इकायनोडर्माटा

iv) कोणत्या प्रकारच्या रक्तवाहिन्या हृदयापासून शरीराच्या उत्तींकडे ऑक्सिजनयुक्त रक्त वाहून नेतात?

अ) धमनी ब) शिरा

क) केशिका ड) लिम्फॅटिक वाहिन्या

v) रक्तापासून तयार झालेल्या टाकाऊ पदार्थाचा निचरा करण्यासाठी कोणता अवयव जबाबदार आहे?

अ) यकृत ब) मूत्रपिंड

क) स्वादुपिंड ड) प्लीहा

munotes.in

vi) कोणता अन्न गट अन्न मनोऱ्याच्या तळाशी असतो?
अ) फळे आणि पालेभाज्या ब) धान्य
क) दुग्धजन्य पदार्थ ड) तेले

vii) अन्नसाखळीच्या बाबतीत खालीलपैकी कोणते विधान खरे आहे?
अ) ती नेहमी विघटकांनी सुरू होते
ब) तिची सुरूवात नेहमी मांसाहारीने होते
क) तिचा शेवट नेहमी शाकाहारींनी होतो
ड) तिला नेहमीच पाच ट्रॉफिक पातळ्या असतात

viii) खालीलपैकी कोणता संभाव्य धोका जैवतंत्रज्ञानाच्या वापराशी संबंधित आहे?
अ) पीक उत्पादनातील वाढ ब) नवीन रोगांची निर्मिती
क) पर्यावरणीय स्थिरतेत सुधारणा ड) ऊर्जेचा वापर कमी करते

ix) यकृतावर हल्ला करणाऱ्या विषाणूमुळे कोणता रोग होतो आणि यामुळे यकृत निकामी होवू शकते किंवा यकृताचा कर्करोग होवू शकतो?
अ) हिपॅटायटिस 'बी' ब) हिवताप
क) विषमज्वर ड) पटकी

x) खालीलपैकी कोणता जैवतंत्रज्ञानाचा प्रकार नाही?
अ) जेनेटिक इंजिनिअरिंग ब) बायोइन्फॉरमॅटिक्स्
क) सेंद्रिय शेती ड) बायोरेमेडिएशन

प्रश्न 4) जीवशास्त्राच्या पाठ्यपुस्तक विश्लेषण आणि आशय विश्लेषण यांतील फरक स्पष्ट करा. आशयविश्लेषणाचे महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अभ्यासक्रमाची व्याख्या सांगा. अभ्यासक्रम रचनेच्या पद्धती कोणत्या? अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रमातील फरक सांगा.

प्रश्न 5) प्रकल्पाची व्याख्या सांगा. प्रकल्प पद्धतीच्या पायऱ्या कोणत्या? प्रकल्प पद्धतीची तत्त्वे कोणती? **[15]**

किंवा

जीवशास्त्र प्रयोगशाळा म्हणजे काय? जीवशास्त्राचे शिक्षक म्हणून तुम्ही जीवशास्त्र प्रयोगशाळेचे नियोजन, संघटन आणि देखभाल कशी कराल?

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (फक्त दोन) **[10]**
अ) उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्राची उद्दिष्टे कोणती?
ब) जीवशास्त्राच्या गणित आणि रसायनशास्त्राशी असणारा सहसंबंध स्पष्ट करा.
क) जीवशास्त्रातील कोणतेही दोन अध्ययन स्त्रोत स्पष्ट करा.
ड) दिग्दर्शन पद्धतीचे फायदे आणि मर्यादा कोणत्या?

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

HOME SCIENCE

[Max. Marks : 80

Q1) Explain the meaning and use of the word laundry. How does the laundering of Synthetic fabric differ from laundering of cotton fabric? **[15]**

OR

Define Food and Nutrition and list the different nutrient. Explain Carbohydrates it's sources, classification in detail.

Q2) Answer in short (Any 3): **[15]**

a) Work Simplification.

b) Time Management.

c) Consumer Awareness.

d) Characteristics of growth and development.

e) Development of baby teeth

Q3) A) Fill in the blanks with appropriate options: **[5]**

i) Vitamin _______ is found in sunlight.

a) Vitamin K

b) Vitamin C

c) Vitamin D

ii) _______ play an important role in maintaining the water and acid base in our body.

a) Potassium

b) Sodium

c) Calcium

iii) Deficiency of calcium causes _____.

a) Kwashiorker

b) Beri-Beri

c) Rickets

iv) Iron is a carrier of _______.

a) Nitrogen

b) Oxygen

c) Carbon dioxide

v) Early childhood is the _______ age.

a) Preschool

b) Neonatal

c) Postnatal

munotes.in

B) Match the following. **[5]**

	A		B
i)	Mother	a)	Amino acids
ii)	Prenatal Period	b)	Natural protein fiber
iii)	Proteins	c)	Purest form of Cellulose
iv)	Cotton	d)	208 days
v)	Silk fibres	e)	Haemoglobin formation
		f)	First teacher

Q4) Describe the Meaning and scope of homescience with the help of suitable examples reflecting different components of home science. **[15]**

OR

Define curriculum. Explain the guiding principles of construction of homescience curriculum.

Q5) Explain the concept of learning resource. Write in detail any 4 learning resource in homescience laboratory. **[15]**

OR

Write in detail the importance of lecture method in home science teaching. Explain the merits and limitations of the lecture Method.

Q6) Answer in short (Any 2): **[10]**

a) Importance of Teaching Aids.

b) Qualities of a good homescience textbook.

c) Importance of power point presentation in homescience teaching.

d) Objectives of homescience of degree level.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

गृह विज्ञान

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) लॉडरिंग शब्दाचा अर्थ आणि वापर स्पष्ट करा सिंथेटिक फायबरचे लॉन्ड्रिंग कॉटन फायबरच्या लॉन्ड्रिंगपेक्षा कसे वेगळे आहे? **[15]**

किंवा

अन्न आणि पोषण परिभाषित करा आणि विविध पोषक तत्त्वांची यादी करा. कार्बोहायड्रेट स्त्रोत आणि वर्गीकरण तपशीलवार स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) सरलीकरण

ब) वेळेचे व्यवस्थापन

क) ग्राहक जागरूकता

ड) वाढ आणि विकासाची वैशिष्ट्ये

इ) बाळांच्या दातांचा विकास

प्रश्न 3) अ) योग्य पर्यायांसह रिक्त जागा भरा. **[5]**

i) सूर्यप्रकाशात आढळणारे जीवनसत्व म्हणजे ....

अ) जीवनसत्व K

ब) जीवनसत्व C

क) जीवनसत्व D

ii) .... आपल्या शरीरातील पाणी आणि आम्लाचा आधार राखण्यात महत्त्वाची भूमिका बजावतो.

अ) पोट्याशियम

ब) सोडियम

क) कॅलशियम

iii) कॅलशियमच्या कमतरतेमुळे .... होतो.

अ) कॅशोअरकर

ब) बेरी बेरी

क) मुडदूस

iv) लोह हा .... चा वाहक आहे.

अ) ऑक्सिजन

ब) नायट्रोजन

क) कार्बन डायऑक्साइड

v) बालपण हे .... वय आहे.

अ) प्रीस्कूल

ब) नवजात

क) प्रसवोत्तर

munotes.in

ब) खालील योग्य जोड्या जुळवा : [5]

	'अ'		'ब'
i)	आई	अ)	अमिनो आम्ल
ii)	जन्मपूर्व कालावधी	ब)	नैसर्गिक प्रथिने फायबर
iii)	प्रथिने	क)	सेल्युलोजचे शुद्ध स्वरूप
iv)	कापूस	ड)	208 दिवस
v)	रेशीम तंतू	इ)	हिमोग्लोबिन निर्मिती
		फ)	पहिला शिक्षक

प्रश्न 4) गृहविज्ञानाचे विविध घटक प्रतिबिंबित करणाच्या योग्य उदाहरणाच्या मदतीने गृहविज्ञानाचा अर्थ आणि व्याप्तीचे वर्णन करा. [15]

किंवा

गृहविज्ञान अभ्यासक्रमाच्या निर्मितीची मार्गदर्शक तत्त्वे स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) गृहविज्ञान प्रयोगशाळेत शिकण्याचे संसाधन तपशीलवार लिहा आणि गृहविज्ञान प्रयोगशाळेत शिकण्यासाठी संसाधनाची संकल्पना स्पष्ट करा. [15]

किंवा

गृहविज्ञानातील व्याख्यान पद्धतीने महत्त्व तपशीलवार लिहा. व्याख्यान पद्धतीचे गुण आणि मर्यादा स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

अ) अध्यापन सहाय्याचे महत्त्व

ब) चांगल्या गृहविज्ञान पाठ्यपुस्तकाचे गुण

क) गृहविज्ञान अध्यापनात पावर पाईंटचे महत्त्व

ड) पदवी स्तरावर गृहविज्ञानाचे उद्दिष्टे

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

COMMERCE

[Max. Marks : 80

Q1) Explain the types of Itinerant Retailers. Distinguish between Itinerant retailers and fixed shop retailers. **[15]**

OR

Define 'Marketing'. Explain functions and importance of Marketing.

Q2) Answer any Three of the following: **[15]**

a) What are the techniques of scientific management according to F.W. Taylor?

b) What are the types of channel of Distribution?

c) What is Price? Explain the factors which influence prices of Production.

d) State any five principles of management.

e) State features of sole trading concern.

Q3) A) State whether the following statements are true or false: **[5]**

i) Peddlers are Itinerant retailors similar to hawkers.

ii) Retailer Sales Goods on cash basis.

iii) Departmental stores prefers central location.

iv) Super market shop offers home delivery facilities to customer.

v) Customer can easily bargain in one price shop.

B) Fill in the blanks with appropriate alternative given in the brackets. **[5]**

i) Before setting up business it is essential to study prevailing ________ environment.

a) Business b) Natural

c) Political d) Social

ii) In a Government company minimum _______% paid up capital is held by Government.

a) 51 b) 41

c) 31 d) 21

iii) Indian cooperative societies act was passed in _______.

a) 1912 b) 1930

c) 1911 d) 1956

munotes.in

iv) Registration of partnership firm is ______ in Maharashtra.

a) Voluntary b) Compulsory

c) Easy d) None of these

v) Retailer is the ______ link in the chain of distribution.

a) First b) Last

c) Second d) Third

Q4) State concept of Commerce and Explain with examples objectives of Commerce Education. **[15]**

OR

What is correlation? Explain the types of correlation. Explain the correlation of commerce with any three school subjects with examples.

Q5) What is subject structure? Write the characteristics and importance of structure. Prepare a structure of any one branch of commerce with suitable examples. **[15]**

OR

Explain the need, Importance and types of learning Resources? Explain with suitable examples.

Q6) Answer any two of the following: **[10]**

a) What should a commerce subject teacher do keep himself update.

b) How will you use Question, answer techniques for teaching of commerce. Explain with examples.

c) Explain the steps of project method.

d) Explain scope of commerce in daily life with suitable examples.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

वाणिज्य

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) फिरत्या किरकोळ व्यापाऱ्याचे प्रकार स्पष्ट करा. फिरते किरकोळ व्यापारी आणि स्थायिक दुकानांचे व्यापारी यातील फरक स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

विपणनाची व्याख्या सांगा. विपणनाची कार्ये व महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[15]**

अ) टेलरच्या शास्त्रीय व्यवस्थापनाची तंत्रे कोणती?

ब) वितरण वाहिनीच्या पद्धती कोणत्या ते स्पष्ट करा.

क) किंमत म्हणजे काय? वस्तूच्या किंमतीवर प्रभाव टाकणारे घटक स्पष्ट करा.

ड) व्यवस्थापनाच्या कोणत्याही पाच तत्त्वांचे वर्णन करा.

इ) व्यक्तिगत व्यापारी संस्थेची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न 3) अ) खालील विधाने चूक की बरोबर ते सांगा. **[5]**

i) टोपलीवाले हे फेरीवाल्यासारखेच किरकोळ व्यापारी आहेत.

ii) किरकोळ व्यापारी नेहमीच रोखीने मालाची विक्री करत असतो.

iii) एक छती दुकाने मध्यवर्ती ठिकाणी केंद्रित झालेली असतात.

iv) सुपर बाजार दुकाने ग्राहकांना मालाची घरपोच सेवा देत असतात.

v) एक किंमत असलेल्या दुकानात ग्राहकांना किमतीची सहज तडजोड करता येते.

ब) खालील दिलेल्या पर्यायातून योग्य पर्याय निवडा व वाक्य पुन्हा लिहा. **[5]**

i) व्यवसाय सुरू करण्यापूर्वी .... पर्यावरणाचा अभ्यास करणे आवश्यक आहे.

अ) व्यावसायिक   ब) नैसर्गिक

क) राजकीय   ड) सामाजिक

ii) सरकारी कंपनीमध्ये ....% वसूल भांडवल हे सरकारने धारण केलेले असते.

अ) 51   ब) 41

क) 31   ड) 21

iii) भारतीय सहकारी संस्था कायदा .... साली करण्यात आला.

अ) 1912   ब) 1930

क) 1911   ड) 1956

munotes.in

iv) महाराष्ट्रामध्ये भागीदारी व्यवसाय संस्थेची नोंदणी करणे .... असते.

अ) सक्तीचे ब) ऐच्छिक

क) अनावश्यक ड) यापैकी नाही

v) किरकोळ व्यापारी हा वाटप साखळीतील .... दुवा आहे.

अ) पहिला ब) शेवटचा

क) दुसरा ड) तिसरा

प्रश्न 4) वाणिज्य ची संकल्पना सांगून शैक्षणिक वाणिज्य ची उद्दिष्टे उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समवाय म्हणजे काय? समवायाचे प्रकार स्पष्ट करा. वाणिज्याचा कोणत्याही तीन शालेय विषयांशी असणारा समवाय उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) विषय संरचना म्हणजे काय? वाणिज्याच्या संरचनेची वैशिष्ट्ये आणि महत्त्व लिहा. वाणिज्य विषयाच्या कोणत्याही एका शाखेची संरचना उदाहरणासह स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अध्ययन स्त्रोतांची गरज आणि प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) वाणिज्य विषयाच्या शिक्षकाने स्वत:ला अद्ययावत ठेवण्यासाठी काय काय करायला हवे?

ब) वाणिज्य अध्यापनात प्रश्न उत्तर तंत्राचा वापर कसा कराल ते उदाहरणासह स्पष्ट करा.

क) प्रकल्प पद्धतीच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.

ड) दैनंदिन जीवनात वाणिज्याची व्याप्ती योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6] # PSYCHOLOGY

[Max. Marks : 80

Q1) Write defintion of psychology. Explain any five branches of psychology?**[15]**

OR

Explain Experimental method with the help of following points.

a) Meaning and Nature

b) Steps

c) Merits

d) Demerits

Q2) Write short notes on (any 3). **[15]**

a) Explain the principles of perception.

b) Write techniques of stress management.

c) Explain the concept of attitude.

d) Explain the types of motivation.

e) Explain the concept of psychological disorders.

munotes.in

Q3) Fill in the blanks. **[10]**

i) The formula of behaviour is _________.

a) S-R b) O-R

c) R-S d) S-O-R

ii) ______ was established First psychological laboratory?

a) J.B. Watson b) Wilhem Wundt

c) R.B. Cattel d) B.F. Skinner

iii) Wrong perception means.

a) Sensation b) Illusion

c) Hallucination d) Perception

iv) ______ is a process which involves relation of past experience

a) Learning b) Memory

c) Forgetting d) Teaching

v) ______ is an inner Force that drives individual to act.

a) Emotion b) Motivation

c) Forgetting d) Decoding

vi) Observation in controlled condition is known as ________.

a) Experiment b) Survey

c) Science d) Case study

vii) First definition of psychology was base _________ on concept.

a) Behaviour b) Soul

c) Mind d) Consciousness

viii) Unconscious motives is given by ________.

a) Maslow b) Murry

c) Freud d) Wundt

ix) Figure is _______ than background.

a) Clear b) Not clear

c) Abstract d) Complete

x) We give a piece of bread to the beggar this is _________ sympathy.

a) Unconscious b) Conscious

c) Active d) Passive

munotes.in

Q4) Explain Nature, Steps, merits and limitations of project method of teaching psychology subject with suitable examples. **[15]**

OR

Explain lecture cum discussion method of teaching psychology subject with the help of following points.

a) Nature

b) Merits

c) Limitation

d) Educational implication

Q5) Explain the concept, need and importance of learning resources. How will you use various learning resources to teach psychology more effectively? Explain with suitable examples. **[15]**

OR

Explain the concept of core element. What are the core elements? How will you inculcate scientific temper among student.

Q6) Write short notes of following questions. (any two) **[10]**

a) Explain importance of psychological tests.

b) Explain relation of psychology with education.

c) Explain the concept of curriculum and syllabus.

d) Write advantages of observation method.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

मानसशास्त्र

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) मानसशास्त्राच्या व्याख्या लिहा. मानसशास्त्राच्या कोणत्याही पाच शाखा स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

प्रायोगिक पद्धत पुढील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) अर्थ व स्वरूप

ब) पायऱ्या

क) गुण

ड) मर्यादा

प्रश्न 2) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) **[15]**

अ) अवबोधाची तत्त्वे स्पष्ट करा.

ब) ताण व्यवस्थापनाची तंत्रे लिहा.

क) अभिवृत्तीची संकल्पना स्पष्ट करा.

ड) प्रेरणेचे प्रकार स्पष्ट करा.

इ) मानसशास्त्रीय विकृतीची संकल्पना स्पष्ट करा.

munotes.in

प्रश्न 3) योग्य शब्द निवडून खालील विधान पूर्ण करा. **[10]**

i) .... हे वर्तनाचे सूत्र आहे.

अ) S-R ब) O-R

क) R-S ड) S-O-R

ii) मानसशास्त्रीय प्रयोग शाळा .... यांनी स्थापन केली.

अ) जे.बी. वाटसन ब) विल्हेम वुंट

क) आर.बी. कॅटेल ड) बी.एफ. स्किनर

iii) चुकीचा अवबोध म्हणजे .... होय.

अ) वेदन ब) भ्रम

क) विभ्रम ड) अवबोध

iv) पूर्वानुभवाचे पुनरजीवन म्हणजे .... होय.

अ) अध्ययन ब) स्मरण

क) विस्मरण ड) अध्यापन

v) व्यक्तीला कृतीप्रवण करण्यासाठी असणारी आंतरिक शक्ती म्हणजे ....

अ) भावना ब) प्रेरणा

क) विस्मरण ड) विसंकेतीकरण

vi) नियंत्रित वातावरणातील निरीक्षण म्हणजे .... होय.

अ) प्रयोग ब) सर्वेक्षण

क) शास्त्र ड) व्यक्ती अभ्यास

vii) मानसशास्त्राची पहिली व्याख्या .... संकल्पनेवर आधारित होती.

अ) वर्तन ब) आत्मा

क) मन ड) बोधावस्था

viii) अबोध प्रेरणेची संकल्पना .... यांनी मांडली.

अ) मास्लो ब) मरे

क) सिग्मंड ड) विल्हेम वुंट

ix) आकृती ही पार्श्वभूमी पेक्षा .... असते.

अ) स्पष्ट ब) अस्पष्ट

क) आकारहीन ड) पूर्ण

x) आपण भिकाऱ्याला भाकरी देतो ही .... सहानुभूती होय.

अ) अबोध ब) सबोध

क) सक्रीय ड) निष्क्रय

प्रश्न 4) मानसशास्त्र अध्यापनाच्या प्रकल्प पद्धतीचे स्वरूप, पायऱ्या गुण आणि मर्यादा सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मानसशास्त्र अध्यापनाची व्याख्यान चर्चा पद्धती पुढील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) स्वरूप

ब) गुण

क) मर्यादा

ड) शैक्षणिक उपयोजन

प्रश्न 5) अध्ययन साधनांची संकल्पना, गरज आणि महत्त्व स्पष्ट करा. मानसशास्त्राच्या अध्यापनात अध्ययन साधनांचा सुयोग्य वापर कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

गाभाघटक संकल्पना स्पष्ट करा. गाभाघटक कोणते आहेत? मानसशास्त्र अध्यापनातून वैज्ञानिक दृष्टीकोन तुम्ही कसा रूजवाल?

प्रश्न 6) टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) मानसशास्त्रीय चाचण्यांचे महत्त्व लिहा.

ब) मानसशास्त्र विषयाचा शिक्षणशास्त्र विषयांशी असणारा समवाय स्पष्ट करा.

क) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम संकल्पना स्पष्ट करा.

ड) निरीक्षण पद्धतीचे फायदे लिहा.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

PHILOSOPHY

[Max. Marks : 80

Q1) a) State different definitions of Philosophy. **[8]**

b) Discuss applied ethics and bring out its implication in teaching profession. **[7]**

OR

a) Define the moral concepts: Responsibility and Virtue. **[8]**

b) Explain 'metaphysics' as the branch of Philosophy. **[7]**

Q2) Write short notes on any three of the following : **[15]**

a) Meaning of Knowledge

b) Rationalism

c) Retributive theory of Punishment

d) Pre-suppositions of punishment

e) The Coherence theory of Truth

Q3) Fill in the blanks with suitable option. **[10]**

a) Indian Darsana is divided into _______ types.

(1, 2, 3, 4)

b) 'Aesthetics' is study of _______

(Reality, Beauty, Conduct, Argument)

c) Which of the following philosopher doesn't belongs to Rationalism?

(Spinoza, Locke, Berkeley, Hume)

d) Who proposed 'Mind is tabula rasa'?

(Hume, Kant, Locke, Descartes)

e) There are ____________ no of Purushasrthas according to Vedic Darsana there are

(2, 3, 4, 5)

f) There are __________ no of theories of punishment.

(2, 3, 4, 5)

munotes.in

g) ________ is the father of Traditional Logic.

(Kant, Aristotle, Hume, Berkeley)

h) _______ is the father of modern skepticism.

(Kant, Aristotle, Hume, Berkeley)

i) Which of the following is not a branch of Philosophy?

(Logic, Metaphysics, Ethics, Physics)

j) 'Darshana' means to ________

(See, Write, Read, Show)

Q4) Discuss in detail different methods of teaching philosophy. **[15]**

OR

Explain the objectives of teaching philosophy in Higher secondary school curriculum? **[15]**

Q5) Write in detail on 'Core elements and values' in philosophy. **[15]**

OR

Describe why content analysis and revision of syllabus is required in philosophy? **[15]**

Q6) Write short notes on any two of the following. **[10]**

a) The relation of philosophy with science.

b) 'Seminar' as method of teaching philosophy.

c) Structure of philosophy.

d) Nature of 'Darsana'.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

PHILOSOPHY

[Max. Marks : 80

प्रश्न 1) अ) तत्वज्ञानाच्या विविध व्याख्या सांगा. **[8]**

ब) उपयोजित नीतिशास्त्राचे विशद करा आणि शिक्षण क्षेत्रातील त्याचे महत्व यावर चर्चा करा.**[7]**

किंवा

अ) नैतिक संकल्पना विशद कराः जबाबदारी आणि मूल्य. **[8]**

ब) तत्वज्ञानाची एक शाखा म्हणून सदवस्तुशास्त्र स्पष्ट करा. **[7]**

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नावर थोडक्यात टीपा लिहा. **[15]**

अ) ज्ञानाचा अर्थ

ब) बुद्दिवाद

क) शिक्षेचा प्रतिशोधात्मक सिद्धांत

ड) शिक्षेचा गृहीतके

इ) सत्याचा सुसंगती सिद्धांत

प्रश्न 3) योग्य पर्याय रिकाम्या जागा भरा. **[10]**

अ) भारतीय दर्शनाची विभागणी .... इतक्या प्रकारात केली जाते.

(1, 2, 3, 4)

ब) 'Aesthetics' या शाखेमद्धे .... चा अभ्यास केला जातो.

(वास्तव., सौंदर्य, आचरण, युक्तिवाद)

क) पुढीलपैकी कोणता तत्वज्ञ हा बुद्धिवादाशी संबंधित नाही?

(स्पिनोझा, लॉक, बर्कले, ह्यूम)

ड) 'मन हे कोरी पाटी आहे' हे कोणी म्हंटले?

(ह्यूम, कान्ट, लॉक, देकार्ते)

इ) वेदिक दर्शनानुसार .... इतके पुरुषार्थ आहेत.

(2, 3, 4, 5)

फ) शिक्षेच्या उपपत्तीची संख्या .... इतकी आहे.

(2, 3, 4, 5)

य) पारंपरिक तर्कशास्त्राचा जनक .... हा आहे.

(कान्ट, ऍरिस्टोटल, ह्यूम, बर्कले)

munotes.in

र) आधुनिक संशयवादाचा जनक .... हा आहे.

(कान्ट, ॲरिस्टोटल, ह्यूम, बर्कले)

ल) पुढीलपैकी कोणती तत्वज्ञानाची शाखा नाही?

(तर्कशास्त्र, सद्वस्तूशास्त्र, नीतिशास्त्र, भौतिकशास्त्र)

व) 'दर्शन' शब्दाचा अर्थ .... असा आहे.

(पाहणे, लिहिणे, वाचणे, दाखविणे)

प्रश्न 4) तत्वज्ञान शिकविण्याच्या विविध पद्धतींची सविस्तरपणे चर्चा करा. **[15]**

किंवा

उच्च माध्यमिक अभ्यासक्रमात तत्वज्ञान विषय शिकविण्याची उद्दिष्टे स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 5) तत्वज्ञानातील 'मूलतत्त्वे आणि मूल्ये' यावर सविस्तरपणे लिहा. **[15]**

किंवा

तत्वज्ञान विषयात आशय विश्लेषण आणि अभ्यासक्रम सुधारणेची गरज का पडते ते विशद करा. **[15]**

प्रश्न 6) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नावर थोडक्यात टीपा लिहा. **[10]**

अ) तत्वज्ञानाचा विज्ञानाशी असणारा संबंध

ब) तत्वज्ञान शिकविण्याची 'परिसंवाद' पद्धती

क) तत्वज्ञानाची रचना

ड) दर्शनाचे स्वरूप

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

SOCIOLOGY

[Max. Marks : 80

Q1) What is sociology? Write objectives of teaching sociology at higher secondary level. Draw and explain the structure of sociology. **[15]**

OR

Explain the nature of sociology. Write the scope of sociology at higher secondary level. State the use of sociology for a teacher. **[15]**

Q2) Answer in short (any three). **[15]**

a) Explain the factors leads to social change.

b) Explain the types of family.

c) Which problems Indian women are facing in todays scinario.

d) Explain the impact of industrialization on Indian society.

e) Write short note on urbanization.

munotes.in

Q3) A) Fill in the blanks with most appropriate alternative from the option given.**[5]**

i) ______ is often regarded as father of sociology.

(Durkheim, Weber, Comte)

ii) Social status refers to ________ in a group.

(Function, position, purpose)

iii) Family is a _______ agency of socialization.

(primary, secondary, tertiary)

iv) An urban way of life is characterised by _________.

(Cohesiveness, uniformity, impersonality)

v) Domestic violence act is proposed in the year ______.

(1995, 2005, 2011)

B) Match the following pairs. **[5]**

Column 'A'		Column 'B'
i) Family	a)	Involuntary group
ii) Caste	b)	One women marries more than one man
iii) Polyandry	c)	Primary group
iv) Polygyny	d)	Economic capital
v) Wonership of welth	e)	One man marries more than one women
	f)	Social capital

Q4) Explain the relationship between sociology and education. Write the place of sociology in higher secondary curriculum with suitable example. **[15]**

OR

Explain the relationship of sociology with other social sciences with suitable example. **[15]**

Q5) Which are different values? How will you inculcate any four values in your students through the teaching of sociology explain with suitble examples.**[15]**

OR

Which are the technology based learning resources of sociology? Explain how will you use these learning resources to make teaching and learning sociology effective? **[15]**

Q6) Answer in brief (any three) **[10]**

a) Explain the importance of project method in sociology.

b) Write advantages of questionnaire technique in sociology.

c) Write the need of content analysis in teaching of sociology.

d) Write the qualities of good sociology teacher.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

समाजविज्ञान

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) समाजशास्त्र म्हणजे काय? उच्च प्राथमिक स्तरावर समाजशास्त्र अध्यापनाची उद्दिष्ट्ये लिहा. समाजशास्त्राची संरचना काढा व स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समाजशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा. उच्चमाध्यमिक स्तरावरील समाजशास्त्राची व्याप्ती लिहा. समाजशास्त्राचे शिक्षकाला होणारे फायदे लिहा. **[15]**

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) सामाजिक परिवर्तनाला कारणीभूत असणारे घटक स्पष्ट करा.

ब) कुटुंबाचे प्रकार स्पष्ट करा.

क) सदयस्थितीत भारतीय स्त्रीयांना कोणत्या समस्यांना सामोरे जावे लागते?

ड) औद्योगिकरणाचा भारतीय समाजावार होणारा परिणाम स्पष्ट करा.

इ) शहरीकरणावर थोडक्यात लिहा.

प्रश्न 3) अ) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) .... यांना समाजशास्त्राचे जनक मानले जाते.

(डरखाईम, वेबर, कॉम्त)

ii) सामाजिक दर्जा हा व्यक्तीच्या समाजातील .... शी संबंधित असतो.

(कार्य, स्थान, उद्दिष्ट)

iii) कुटुंब सामाजिकरणाचे .... साधन आहे.

(प्राथमिक, दुय्यम, तृतीयक)

iv) शहरी जीवनशैलीचे .... हे वैशिष्ट्य आहे.

(एकरूपता, एकजीवता, व्यक्तिनिरपेक्षता)

v) घरगुती हिंसेचा कायदा .... साली पारित करण्यात आला.

(1995, 2005, 2011)

munotes.in

ब) योग्य जोड्या जुळवा : **[5]**

	स्तंभ 'अ'		स्तंभ 'ब'
i)	कुटुंब	अ)	अनैच्छिक समुह
ii)	जात	ब)	एका स्त्रीचा विवाह एकापेक्षा अधिक पुरूषांबरोबर
iii)	बहुपती विवाह	क)	प्राथमिक समुह
iv)	बहुपत्नी विवाह	ड)	आर्थिक भांडवल
v)	संपत्तीवरील मालकी हक्क	इ)	एका पुरूषाचा विवाह एकापेक्षा अधिक स्त्रीयांबरोबर
		फ)	सामाजिक भांडवल

प्रश्न 4) समाजशास्त्र आणि शिक्षणशास्त्र यातील संबंध स्पष्ट करा. उच्चमाध्यमिक स्तरावर समाजशास्त्राचे अभ्यासक्रमातील स्थान योग्य उदाहरणाद्वारे लिहा. **[15]**

किंवा

समाजशास्त्राचा इतर सामाजिक शास्त्रांशी असणारा संबंध सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 5) विविध मूल्ये कोणती? यापैकी कोणतीही चार मूल्ये तुम्ही तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये समाजशास्त्र अध्यापनातून कशी रूजवाल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

समाजशास्त्राचे तंत्रज्ञान आधारित अध्ययन स्त्रोत कोणते? समाजशास्त्राचे अध्ययन-अध्यापन प्रभावी करण्यासाठी तुम्ही या स्त्रोतांचा वापर कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[10]**

अ) प्रकल्प पद्धतीचे समाजशास्त्रातील महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) प्रश्नावली तंत्राचे समाजशास्त्रातील फायदे स्पष्ट करा.

क) समाजशास्त्र अध्यापनात आशय विश्लेषणाची गरज लिहा.

ड) चांगल्या समाजशास्त्र शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये लिहा.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

POLITICAL SCIENCE

[Max. Marks : 80

Q1) State the concept of Liberty. Explain the type and characteristics of Liberty. **[15]**

OR

What is the meaning of Human rights? Explain the nature and characteristics of Human rights. **[15]**

Q2) Write short answer (any three). **[15]**

a) Explain National emergency.

b) What are the limitations of modern state?

c) Explain the features of party system in India.

d) Explain the role of speaker of Lok Sabha.

e) State the Fundamental Rights.

Q3) A) Fill in the blanks using correct alternative. **[5]**

i) On 10th Dec. 1948 United Nations declared Universal _________ Rights Day.

a) Human   b) Economics

c) National   d) Political

ii) From Maharashtra _______ members are sent to Lok Sabha

a) 48   b) 19

c) 288   d) 78

iii) The first general election was conducted _______ in India.

a) 1950   b) 1947

c) 1952   d) 1955

iv) President of India nominates _______ members in Loksabha.

a) 12   b) 18

c) 02   d) 06

v) Shivsena is party in _________ region.

a) Assam   b) Maharashtra

c) Odisha   d) Jammu and Kashmir

munotes.in

B) Match the following pairs. **[5]**

	Group 'A'		Group 'B'
i)	Maharashtra	a)	Majority party leader
ii)	Prime minister	b)	1 May 1960
iii)	Lok Adalat	c)	Slowing local problem
iv)	Governor	d)	Bharatiya Janata Party
v)	National party	e)	State Emergency
		f)	Ex-officio Chairman

Q4) Explain nature, scope and importance of political science at higher secondary level. **[15]**

OR

What are the objectives of political science at Higher Secondary Level? Explain what efforts will you do to achieve these objective as a teacher? **[15]**

Q5) Explain the 'Library method' on the basis of following points. **[15]**

a) Meaning

b) Teacher role

c) Advantages

d) Limitations

OR

Prepare a structure of political science. Explain how this structure is useful for Political Science Teacher. **[15]**

Q6) Write the following any two questions . **[10]**

a) Explain the characteristics of political science teacher.

b) Need of content analysis in teaching of political science.

c) Explain the co-relation of the political science and education.

d) Explain the advantages and limitations of seminar method.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

POLITICAL SCIENCE

[Max. Marks : 80

प्रश्न 1) स्वातंत्र्याची संकल्पना स्पष्ट करा. स्वातंत्र्याचे प्रकार व वैशिष्ट्ये सविस्तर लिहा. **[15]**

किंवा

मानवी हक्क म्हणजे काय? मानवी हक्कांचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये सविस्तर लिहा. **[15]**

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) राष्ट्रीय आणीबाणी स्पष्ट करा.

ब) आधुनिक राज्याच्या मर्यादा कोणत्या?

क) भारतातील पक्ष पद्धतीची विशेषता सांगा.

ड) लोकसभा अध्यक्षाची भूमिका सांगा.

इ) मुलभूत हक्क स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) रिकाम्या जागा भरा. **[5]**

i) 10 डिसेंबर 1948 हा दिवस संयुक्त राष्ट्राने जागतिक .... हक्क दिवस म्हणून जाहीर केला.

अ) मानवी ब) आर्थिक

क) राजकीय ड) राष्ट्रीय

ii) महाराष्ट्रातून .... सदस्य लोकसभेमध्ये पाठविले जातात.

अ) 48 ब) 19

क) 288 ड) 78

iii) भारतात .... मध्ये सर्वप्रथम सार्वत्रिक निवडणुका घेण्यात आल्या.

अ) 1950 ब) 1947

क) 1952 ड) 1955

iv) भारताचे राष्ट्रपती .... सदस्य लोकसभेवर पाठवितात.

अ) 12 ब) 18

क) 02 ड) 06

v) शिवसेना हि पार्टी .... राज्याशी संबंधीत आहे.

अ) आसाम ब) महाराष्ट्र

क) उडीसा ड) जम्मू व काश्मिर

munotes.in

ब) योग्य जोड्या जुळवा : **[5]**

	गट 'अ'		गट 'ब'
i)	महाराष्ट्र	अ)	बहुमत प्राप्त पक्षाचा नेता
ii)	पंतप्रधान	ब)	1 मे 1960
iii)	लोक न्यायालय	क)	स्थानिक समस्या सोडविणे
iv)	राज्यपाल	ड)	भारतीय जनता पार्टी
v)	राष्ट्रीय पक्ष	इ)	राज्य आणीबाणी
		फ)	पदसिद्ध अध्यक्ष

प्रश्न 4) उच्च माध्यमिक स्तरावर राज्यशास्त्र विषयाचे स्वरूप व्याप्ती व महत्त्व स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

उच्च माध्यमिक स्तरावर राज्यशास्त्राची उदिष्ट्ये सांगून हे उदिष्ट्ये पूर्ण करण्यासाठी कोणते प्रयत्न कराल ते स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 5) ग्रंथालय अध्यापन पद्धती खालील मुद्याच्या आधारे स्पष्ट करा. **[15]**

अ) अर्थ

ब) शिक्षकांची भूमिका

क) गुण

ड) मर्यादा

किंवा

राज्यशास्त्र विषयाची संरचना तयार करा. या संरचनेचा राज्यशास्त्र शिक्षक म्हणून तुम्हाला कसा उपयोग होईल सविस्तर लिहा. **[15]**

प्रश्न 6) खालीलपैकी कोणत्याही दोनची थोडक्यात उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) राज्यशास्त्र शिक्षकांची गुणवैशिष्ट्ये सविस्तर लिहा.

ब) राज्यशास्त्र अध्यापनात आशय विश्लेषणाची गरज.

क) राज्यशास्त्र व शिक्षणशास्त्र विषयाचा सहसंबंध स्पष्ट करा.

ड) सेमिनार अध्यापन पद्धतीचे गुण व दोष लिहा.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

LOGIC

[Max. Marks : 80

Q1) Explain the modern perspective of proposition. Write the difference between **[15]**

a) Proposition and sentence

b) Truth and validity

OR

What is direct Proof? Explain direct proof with appropriate example. **[15]**

Q2) Write short answers on (Any three) **[15]**

a) Square of opposition of proposition.

b) Explain and discuss Kinds of Definition.

c) Explain concept deduction.

d) Ostensive definition and extensive definition with example.

e) Construct and explain the Venn Diagram for the following:

i) Some animals are active

ii) All farmers are hard workers.

munotes.in

Q3) Fill in the blanks with suitable option given. **[10]**

a) How many truth values are there in the proposition _____
(two, three, four)

b) $p \supset q$ is _________ proposition.
(implicative, disjunctive, conjunctive)

c) ________ is not the condition of decision procedure.
(Reliability, Neutral, Finite)

d) If I do good work then and only then I will be successful. This argument is _________.
($p \vee q$, p.q, $p \equiv q$)

e) Truth tree method can be used as testing the ________ of arguments.
(Validity, Reliability, Objectivity)

f) When we deny a contingency, we get _______
(tautology, contradiction, none of these)

g) '~'is the symbol for ________
(disjunction, negation, conjunction)

h) The subject and the predicate are called ______
(quantity, variable, terms)

i) 'Not a single chair is table' is _______ proposition.
(A, E, I, O)

j) 'a, b, c' are propositional ________
(variables, constants, none of these)

Q4) What is the nature of logic? Explain the importance of logic in teaching learning process. **[15]**

OR

What is inductive learning method? How will you help students in using this learning method? **[15]**

Q5) What is the concept of curriculum and syllabus. Show difference between both with example. **[15]**

OR

Explain what is learning resources? Explain its types in detail according to you which learning resources are more useful for teaching learning of logic subject. **[15]**

Q6) Write short answers (any two) **[10]**

a) Merits of Deductive method.

b) Structure of logic.

c) Importance of learning resources.

d) Chronological method of construction of curriculum with example.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

LOGIC

[Max. Marks : 80

प्रश्न 1) विधानांचा आधुनिक दृष्टीकोन स्पष्ट करा व पुढील फरक लिहा. **[15]**

अ) सरल आणि संयुक्त विधान

ब) सत्यता आणि वैधता

किंवा

सोपाधिक सिद्धता म्हणजे काय योग्य उदाहरणांच्या सहाय्याने सोपाधिक सिद्धता स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) विधान प्रतियोग चौरस.

ब) व्याख्याचे प्रकार सांगा आणि त्याची चर्चा करा.

क) निगमन संकल्पना सांगा.

ड) निर्देशात्मक व उदाहरणात्मक व्याख्या.

इ) खालील विधानांच्या व्हेन आकृत्या काढून स्पष्ट करा.

i) काही प्राणी चपळ असतात.

ii) सर्व शेतकरी कष्टकरी असतात.

munotes.in

प्रश्न 3) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. **[10]**

अ) विधानामध्ये एकूण किती सत्यनामूल्ये असतात?

(दोन, तीन, चार)

ब) '$p \supset q$' हे .... विधान आहे.

(व्यंजन, वैकल्पिक, संधी)

क) .... ही निर्णय पद्धतीची अट नाही.

(विश्वासार्हता, तटस्थता, अनंतता)

ड) 'मी जर चांगले काम केले तर आणि तरच मी यशस्वी होईन.' या विधानाचे चिन्हांकन .... असे होईल.

($p \vee q$, $p.q$, $p \equiv q$)

इ) सत्यता वृक्ष पद्धती युक्तिवादांची .... चाचणी घेण्यासाठी वापरली जाऊ शकते.

(वैधता, विश्वासार्हता, वस्तुनिष्ठता)

फ) जेंव्हा आपण एखादे विधान नाकारतो तेंव्हा आपणाला .... विधान मिळते.

(सर्वतः सत्य, सर्वतः असत्य, यापैकी नाही)

य) '~' हे चिन्ह .... साठी वापरले जाते.

(वैकल्पिक, निषेध, संधी)

र) उद्देश आणि विधेय यांना .... म्हटले जाते.

(प्रमाण, चर, पद)

ल) 'एकही खुर्ची टेबल नसते.' हे .... विधान आहे.

(A, E, I, O)

व) 'a, b, c' हे विधानीय .... आहेत.

(चरे, अचरे, यापैकी नाही)

प्रश्न 4) तर्कशास्त्राचे स्वरूप काय आहे? अध्यापन आणि अध्ययन प्रक्रियेतील तर्कशास्त्राचे महत्व सांगा. **[15]**

किंवा

निगमन अध्ययन पद्धती म्हणजे काय? या पद्धतीचा वापर तुम्ही विद्यार्थ्यांसाठी कसा कराल? **[15]**

प्रश्न 5) अभ्यासक्रम व पाठयक्रम या संकल्पना स्पष्ट करून त्यातील फरक उदाहरणांच्या साहयाने स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

अध्ययन संसाधने म्हणजे काय ते स्पष्ट करा? तर्कशास्त्र विषय शिकण्यासाठी कोणती अध्ययन संसाधने अधिक उपयुक्त आहेत त्यानुसार त्याचे प्रकार तपशीलवार स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 6) टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) नैगमनिक पद्धतीचे फायदे

ब) तर्कशास्त्राची रचना

क) अध्ययन स्त्रोतांचे महत्व

ड) अभ्यासक्रम रचनेची कालनिहाय पद्धती उदाहरणासह सांगा.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6] **PHYSICAL EDUCATION**

[Max. Marks : 80

Q1) Describe the sports achievement of Major Dhyanchand, P.T.Usha and Khashaba Jadhav. **[15]**

OR

Explain with example how value and ethics are developed in physical education and sports. **[15]**

Q2) Write a short answer for following questions (Any three) **[15]**

a) Write Role conflict in Sports.

b) Write down the objective of Physical Education.

c) Describe development of physical education and sports in Muslim period.

d) Write in short about Sachin Tendulkar.

e) Describe career opportunities Physical Education and Sports.

munotes.in

Q3) A) Select correct Answer **[5]**

i) 'Olympic games were held in ancient Greece in the honour of Greek God _______

a) Jupiter b) Apollo

c) Uranus d) Zeus

ii) Major Dhanchand' is related which game?

a) Cricket b) Football

c) Hockey d) Swimming

iii) 'Main Objective of Physical Education is ________

a) Mental Development b) Physical Development

c) Emotional Development d) All-round Development

iv) First Modern Olympic games held in?

a) Tokyo b) Athens

c) Rio de Janeiro d) London

v) Whose birthday is celebrated as National Sports Day in India?

a) Khashaba Jadhav b) Major Dhyanchand

c) Milkha Singh d) Sachin Tendulkar

B) Match the Pairs. **[5]**

Group 'A'		Group 'B'
a) International Yoga Day		i) 29th August
b) Khashaba Jadhav		ii) Athletics
c) National Sports Day		iii) 21st June
d) Milkha Singh		iv) Wrestling
e) Modern Olympic		v) 1896
		vi) 1996

Q4) What is physical education? Explain the relationship between Physical Education and Education in details. **[15]**

OR

Explain how playground activity are useful for growth and development in children. **[15]**

Q5) Describe development of physical education and sports in Hindu period, Muslim period, and British Period. **[15]**

OR

Describe structure of physical education for higher secondary level. **[15]**

Q6) Answer the questions (Any Two) **[10]**

a) Write down the objective of Education.

b) Explain Project method.

c) Explain Experimental method of teaching physical education.

d) Describe life skills development through physical education.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6] **PHYSICAL EDUCATION**

[Max. Marks : 80

प्रश्न *1)* मेजर ध्यानचंद, पी.टी. उषा आणि खाशाबा जाधव यांचे खेळातील प्रविण्याबाबाताचे वर्णन करा.[15]

किंवा

शारीरिक शिक्षण व क्रीडा मुळे नैतिकता व मुल्ये कशी विकसित होतात ते उदाहरणासह स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न *2)* थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) क्रिडेतील विवादीत भूमिका लिहा.

ब) शारीरिक शिक्षणाचे उद्दिष्टे लिहा.

क) भारतातील शारीरिक शिक्षण : मुस्लीम काळ.

ड) सचिन तेंडूलकर यांच्याबाबत थोडक्यात लिहा.

इ) शारीरिक शिक्षण आणि क्रीडेतील नोकरीच्या संधी विशद करा.

munotes.in

प्रश्न *3)* अ) योग्य पर्याय निवडा. [5]

i) .... या ग्रीक देवाच्या सन्मानार्थ प्राचीन ग्रीसमध्ये ऑलिम्पिक खेळांचे आयोजन करण्यात आले होते?

अ) बृहस्पति ब) अपोलो

क) युरेनस ड) झ्यूस

ii) 'मेजर ध्यानचंद' कोणत्या खेळाशी संबंधित आहे?

अ) क्रिकेट ब) फुटबॉल

क) हॉकी ड) पोहणे

iii) शारीरिक शिक्षणाचे मुख्य उद्दीष्ट .... हे आहे.

अ) मानसिक विकास ब) भौतिक विकास

क) भावनात्मक विकास ड) सर्वांगीण विकास

iv) प्रथम आधुनिक ऑलिम्पिक खेळ कोठे आयोजित केले गेले?

अ) टोकियो ब) अथेन्स

क) रिओ दि जानेरो ड) लंडन

v) भारताचा राष्ट्रीय क्रीडा दिन म्हणून कोणाचा वाढदिवस साजरा केला जातो?

अ) खाशाबा जाधव ब) मेजर ध्यानचंद

क) मिल्खा सिंग ड) सचिन तेंडुलकर

ब) योग्य जोडया जुळवा. **[5]**

गट 'अ'		गट 'ब'	
अ)	आंतरराष्ट्रीय योग दिवस	i)	29 ऑगस्ट
ब)	खाशाबा जाधव	ii)	ॲथलेटिक्स
क)	राष्ट्रीय क्रीडा दिवस	iii)	21 जून
ड)	मिल्खा सिंग	iv)	कुस्ती
इ)	आधुनिक ऑलंपिक	v)	1896
		vi)	1996

प्रश्न 4) शारीरिक शिक्षणाची व्याख्या सांगून शारीरिक शिक्षण आणि शिक्षण यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

मैदानावरील क्रीडा बाबी मुलांच्या विकासासाठी कशा उपयोगी आहेत हे स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 5) हिंदू काळ, मुस्लिम काळ आणि ब्रिटीश काळातील शारीरिक शिक्षण आणि क्रीडेतील विकास विशद करा. **[15]**

किंवा

उच्च माध्यमिक स्तरावरील शारीरिक शिक्षणाची संरचना विशद करा. **[15]**

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) शिक्षणाचे उद्दिष्टे लिहा.

ब) प्रकल्प पद्धत स्पष्ट करा.

क) शारीरिक शिक्षणाच्या अध्यापनाची प्रायोगिक पद्धत स्पष्ट करा.

ड) शारीरिक शिक्षणाद्वारे जीवन कौशल्यांचा विकास विशद करा.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

YOGA EDUCATION

[Max. Marks : 80

Q1) a) Explain the meaning & characteristics of Yoga. **[8]**

b) Write in details the steps of 'Ashtang Yoga'. **[7]**

OR

a) What is Yoga? Write in details historical periods in Indian History. **[8]**

b) Write in details difference between Exercise and Asana. **[7]**

Q2) Write in short for following questions (Any 3) **[15]**

a) Explain the effects of Yoga on posture.

b) How Yogic practices are useful for stability of mind, discuss.

c) Write in details about 'Prathyahar'.

d) Explain in details the concept of 'Trataka'.

e) Write the general principles of Asanas?

Q3) A) Select the appropriate option and fill in the blanks: **[5]**

i) Yoga teaching should be __________ based.

a) information b) book

c) experience d) task

ii) Yoga is a tradition of __________.

a) India b) China

c) Japan d) Indonesia

iii) ______ is a 4th stage of Ashtanga Yoga.

a) Asana b) Prathyahar

c) Dharana d) Pranayam

iv) Yoga word is derived from the Sanskrit root _______.

a) Aham b) Yam

c) Yuj d) Vam

v) Yoga class should start with __________.

a) Warming up b) Jogging

c) Suryanamaskar d) Prayer

munotes.in

B) Match the pairs: **[5]**

	Group 'A'		Group 'B'
i)	Tadasan	a)	Left Nostril
ii)	Dharna	b)	Vddiyan
iii)	Prana	c)	Seven limb of Yoga
iv)	Ida Nadi	d)	Vital Energy or life force
v)	Rechak	e)	Sixth limb of Yoga
		f)	Increase height

Q4) What is mind management? Explain Relation of Hatha Yoga and Physical Harmony. **[15]**

OR

What is Yoga therapy? Write the details of principles of preventive Yoga practice. **[15]**

Q5) Which methods are used to teach Yoga? Explain any 2 methods in detail. **[15]**

OR

What is the meaning of Content Analysis? Analyse any 1 content from Yoga in detail. **[15]**

Q6) Answer the following (any 2): **[10]**

a) Principles of preventive yoga practice.

b) Explain the concept of 'Mantra'.

c) Write about 'Annamay Kosha'.

d) Write about Raja Yoga and Mental Harmony.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

योग शिक्षण

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) अ) योगचा अर्थ लिहून वैशिष्टये स्पष्ट करा. [8]

ब) अष्टांग योगच्या पायऱ्या स्पष्ट लिहा. [7]

किंवा

अ) योग म्हणजे काय? भारतीय इतिहासात आलेले योगचे ऐतिहासिक कालखंड लिहा. [8]

ब) 'आसन आणि व्यायाम' यामधील फरक सविस्तर लिहा. [7]

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) योगचा शरीराच्या ठेवणीवर होणारा परिणाम स्पष्ट लिहा.

ब) मनाच्या स्थिरतेसाठी योग सराव कसा फायदेशीर ठरतो ते चर्चा करा.

क) प्रत्याहाराविषयी सविस्तर लिहा.

ड) त्राटकाविषयी सविस्तर लिहा.

इ) आसनाची सामान्य तत्त्वे लिहा.

प्रश्न 3) अ) रिकाम्या जागी योग्य पर्यायाचा शब्द भरून वाक्य पून्हा लिहा. [5]

i) योग अध्यापन .... आधारित असावे.

अ) माहिती ब) पूस्तक

क) अनूभव ड) अवघड कामे

ii) योग ही .... ची परंपरा आहे.

अ) भारत ब) चीन

क) जपान ड) इंडोनेशिया

iii) .... ही अष्टांगयोगची चौथी अवस्था आहे.

अ) आसन ब) प्रत्याहार

क) धारणा ड) प्राणायाम

iv) संस्कृतमधील .... या मूळ शब्दापासून योग शब्द तयार झाला आहे.

अ) अहम ब) यम

क) युज ड) वाम

v) योग पाठाची सुरूवात .... ने करावी.

अ) वार्मिंग अप ब) जॉगींग

क) सूर्यनमस्कार ड) प्रार्थना

munotes.in

ब) योग्य जोड्या जुळवा : **[5]**

	गट 'अ'		गट 'ब'
i)	ताडासन	अ)	डावी नाकपूडी
ii)	धारणा	ब)	उड्डयान
iii)	प्राण	क)	सत्पांगयोग
iv)	ईडानाडी	ड)	जीवनशक्ती
v)	रेचक	इ)	षठांग योग
		फ)	उंचीत वाढ

प्रश्न 4) मनाचे व्यवस्थापन म्हणजे काय? हटयोग आणि शारीरिक सूत्रबद्धता यांचा संबंध स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

योग उपचार पद्धती म्हणजे काय? योग निवारणाची तत्त्वे सविस्तर लिहा. **[15]**

प्रश्न 5) योग अध्यापनासाठी कोणकोणत्या पद्धती वापरल्या जातात? त्यापैकी कोणत्याही दोन पद्धती सविस्तर स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

आशय विश्लेषण म्हणजे काय? 'योग' विषयातील एका आशयाचे तपशीलवार विश्लेषण करा. **[15]**

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) योग निवारणाची तत्त्वे

ब) 'मंत्र' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

क) 'अन्नमय कोष' याविषयी सविस्तर लिहा.

ड) 'राजयोग' आणि 'मानसिक सूत्रबद्धता' याविषयी लिहा.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

MUSIC

[Max. Marks : 80

Q1) Explain the contribution of pt. Vishnu Digambar Paluskar in view of popularity and propagation of Indian Music. **[15]**

OR

Explain the relation between Music and Culture. **[15]**

Q2) Answer in brief. (any three) **[15]**

a) Explain the concept and importance of Gharana system.

b) Explain the de-similarities between Light Music and Folk Music.

c) Explain the types of Indian instruments with examples.

d) Write down the detail information of raag Yaman and explain the Raag-Bhaav-Rasa in it.

e) Write down detail information of Teentaal and its notation in Bhatkhande system.

Q3) A) Match the pairs. **[5]**

i)	Natyashashtra	a)	Pt. Paluskar
ii)	Harmonium	b)	Pt. Bhatkhande
iii)	Hindustani sangeet paddhati	c)	Wind Instrument
iv)	Ust. Alladiya Khan	d)	Bharatmuni
v)	Gandharva Mahavidyalay	e)	Jaypur Gharana
		f)	Kirana Gharana

B) Fill in the blanks **[5]**

i) _________ is the world known musician of Kirana Gharana.
(Pt. Bheemsen Joshi, Pt. Kumar gandharv, Pt. Shivkumar Sharma)

ii) ________ is a form of Carnatic Music
(Khayal, Tarana, Pallavi)

iii) Vaadi - samvaadi of Raag yaman are _________
(Re-Pa, Pa-Re, Ga-Ni)

iv) The Prominent Note in the Raaga is called as _________
(komal swar, Vaadi swar, teevra Swar)

v) ________ is the Taal of 6 Beats.
(Teentaal, Ektaal, Dadra)

munotes.in

Q4) Explain the need and importance of Music Therapy in Modern period. **[15]**

OR

Explain in detail about a structure and characteristics of Music subject in education field. **[15]**

Q5) Explain in detail the importance of Music and Role of Teacher in Secondary Education. **[15]**

OR

Explain in detail about any two research fields in music. In which field you would like to do the research? Describe. **[15]**

Q6) Write answers of following (any two) **[10]**

a) Explain detail planning of Music lecture using ICT with examples.

b) Compare Classical and Semi Classical Music in detail.

c) Explain Pt. Bhatkhande Thaat Paddhati.

d) Write down the musical contribution of Agra Gharana.

e) Explain the relation between Music and Phycology.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

संगीत

[Max. Marks : 80

प्रश्न 1) भारतीय संगीतात पं. विष्णू दिगंबर पलूस्कर यांचे योगदान स्पष्ट करा. [15]

किंवा

संगीत आणि संस्कृति यांचा संबंध स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) संगीतातील घराणे आणि त्यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) सुगम संगीत आणि लोक संगीत यातील भेद स्पष्ट करा.

क) भारतीय संगीतातील वाद्यांचे प्रकार उदाहरणासहीत स्पष्ट करा.

ड) यमन रागाची शास्त्रोक्त माहिती लिहून त्यातील राग-भाव-रस या विषयी विवेचन करा.

इ) तीनतालाची सविस्तर माहिती लिहून भातखंडे स्वरलिपी मध्ये लिपीबद्ध करा.

प्रश्न 3) अ) जोड्या जुळवा. [5]

i)	नाट्यशास्त्र	अ)	पं. पलुस्कर
ii)	संवादिनी	ब)	पं. भातखंडे
iii)	हिंदुस्थानी संगीत पद्धती	क)	सुषिर वाद्य
iv)	उ.अल्लादिया खाँ	ड)	भरतमुनी
v)	गंधर्व महाविद्यालय	इ)	जयपूर घराणे
		फ)	किराणा घराणे

ब) रिकाम्या जागा भरा. [5]

i) .... हे किराणा घराण्याचे जगद्विख्यात गायक आहेत.
(पं. भीमसेन जोशी, पं. कुमार गंधर्व, पं. शिवकुमार शर्मा)

ii) .... कर्नाटक संगीतातील गीतप्रकार आहे.
(खयाल, तराना, पल्लवी)

iii) .... हे यमन रागाचे वादी-संवादी आहेत.
(रे-प, प-रे, ग-नि)

iv) रागातील मुख्य स्वरास .... असे म्हणतात.
(संवादी स्वर, वादी स्वर, तीव्र स्वर)

v) .... हा 6 मात्रांचा ताल आहे.
(तीनताल, एकताल, दादरा)

munotes.in

प्रश्न 4) आधुनिक काळात संगीतोपचार पद्धतीची गरज व महत्त्व याविषयी सविस्तर लिहा. **[15]**

किंवा

शैक्षणिक क्षेत्रात संगीत विषयाच्या संरचनेचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये यांची चर्चा करा. **[15]**

प्रश्न 5) माध्यमिक शिक्षणात संगीताचे महत्त्व व संगीत शिक्षकाची भूमिका आणि कार्य याबद्दल सविस्तर लिहा. **[15]**

किंवा

संगीत विषयातील कोणतेही दोन संशोधन क्षेत्रे सांगून तुम्ही कोणत्या विषयात संशोधन करू शकाल या बद्दल सविस्तर लिहा. **[15]**

प्रश्न 6) खालील पैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर करून संगीत विषयक अध्यापनाचे पाठ नियोजन उदाहरणासह स्पष्ट करा.

ब) शास्त्रीय व उपशास्त्रीय संगीत यांची तुलना करा.

क) पं. भातखंडे यांची थाट पद्धती विशद करा.

ड) आग्रा घराण्याचे सांगीतिक योगदान स्पष्ट करा.

इ) संगीत आणि मानसशास्त्र यांचा सहसंबंध स्पष्ट करा.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

VALUE EDUCATION

[Max. Marks : 80

Q1) Explain the significance of following values in life:- **[15]**

a) Truth

b) Empathy

c) Inclusiveness

Suggest co-curricular activities to inculcate these values among students.

OR

What is value system? Explain the role of culture in value education? **[15]**

Q2) Solve any three: **[15]**

a) Write down the nature of personal values.

b) Write down the nature of social values.

c) Write down the nature of National values.

d) What do you mean by value crisis?

e) Write down the nature of Indian values with the reference of Indian Constitution.

Q3) A) Write down the meaning of following values in one sentence. **[5]**

i) Forgivness.

ii) Honesty.

iii) Self Esteem.

iv) Positive Thinking.

v) Integrity.

B) Answer the following questions in one sentence. **[5]**

i) What is civilization?

ii) Which values are termed as social values?

iii) What is the concept of National values?

iv) Write down any two examples of social evil.

v) What is Alcoholism?

munotes.in

Q4) What is the Nature of values? Explain the place of values in school curriculum? **[15]**

OR

What are the objectives of Teaching values in school curriculum? Explain the relation of values with education. **[15]**

Q5) Explain in detail the nature of content analysis of values. **[15]**

OR

Explain the nature of curriculum and syllabus of values. **[15]**

Q6) Solve any two: **[10]**

a) How is the library method useful for value education?

b) Explain the discussion method of teaching values.

c) Explain the structure of values in short.

d) Write down the nature of core elements in National education policy.

✈ ✈ ✈

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

मूल्य शिक्षण

[एकूण गुण : 80

प्रश्न 1) पुढील मूल्यांचे जीवनातील महत्त्व स्पष्ट करा. **[15]**

अ) सत्य

ब) समानाभूति

क) सर्वसमावेशकता

ही मूल्ये विद्यार्थ्यांमध्ये रूजविण्यासाठी अभ्यासानुवर्ती उपक्रम सूचवा.

किंवा

मूल्य प्रणाली म्हणजे काय? मूल्य शिक्षणातील संस्कृतिची भूमिका स्पष्ट करा? **[15]**

प्रश्न 2) कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. **[15]**

अ) वैयक्तिक मूल्य प्रणालीचे स्वरूप कसे आहे?

ब) सामाजिक मूल्यांचे स्वरूप लिहा?

क) राष्ट्रीय मूल्यांचे स्वरूप लिहा?

ड) मूल्य संघर्ष म्हणजे काय?

इ) भारतीय संविधानानुसार भारतीय मूल्यांचे स्वरूप लिहा.

प्रश्न 3) अ) खालील संकल्पनांचे अर्थ एका वाक्यात लिहा. **[5]**

i) क्षमाशीलता

ii) प्रामाणिकता

iii) आत्म-प्रतिष्ठा

iv) सकारात्मक विचारशीलता

v) एकात्मता

ब) खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिहा. **[5]**

i) सभ्यता म्हणजे काय?

ii) 'सामाजिक मूल्ये' असे कोणत्या मूल्यांना संबोधले जाते.

iii) राष्ट्रीय मूल्ये म्हणजे काय?

iv) सामाजिक मूल्यांची दोन उदाहरणे लिहा.

v) मद्य व्यसनाधिनता म्हणजे काय?

munotes.in

प्रश्न 4) मूल्यांचे स्वरूप काय आहे? शालेय अभ्यासक्रमातील मूल्यांचे स्थान स्पष्ट करा. **[15]**

किंवा

शालेय अभ्यासक्रमातील मूल्याध्यापनाची वैशिष्टये कोणती आहेत. मूल्यांचा शिक्षणासोबत संबंध स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 5) मूल्यांच्या आशय विश्लेषणाचे स्वरूप सविस्तर लिहा. **[15]**

किंवा

मूल्यांच्या अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रमाचे स्वरूप स्पष्ट करा. **[15]**

प्रश्न 6) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. **[10]**

अ) मूल्यशिक्षणासाठी ग्रंथालय पद्धती कशी उपयुक्त आहे.

ब) मूल्याध्यापनाची चर्चा पद्धती स्पष्ट करा.

क) मूल्यांची संरचना थोडक्यात स्पष्ट करा.

ड) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणातील गाभाभूत घटकांचे स्वरूप थोडक्यात लिहा.

✈ ✈ ✈

munotes.in